

РЕПУБЛИКА СРБИЈА
ЗАВОД ЗА ВРЕДНОВАЊЕ КВАЛИТЕТА
ОБРАЗОВАЊА И ВАСПИТАЊА
ПРОСВЕТИНИ ПРЕГЛЕД Д.О.О

ЗБИРКА ЗАДАТАКА ИЗ
СРПСКОГ ЈЕЗИКА

ЗА ЗАВРШНИ ИСПИТ У ОСНОВНОМ ОБРАЗОВАЊУ И ВАСПИТАЊУ
ЗА ШКОЛСКУ 2019/2020. ГОДИНУ

Република Србија

ЗАВОД ЗА ВРЕДНОВАЊЕ КВАЛИТЕТА ОБРАЗОВАЊА И ВАСПИТАЊА
ПРОСВЕТНИ ПРЕГЛЕД Д.О.О.

ЗБИРКА ЗАДАТАКА ИЗ

СРПСКОГ ЈЕЗИКА

ЗА ЗАВРШНИ ИСПИТ У ОСНОВНОМ ОБРАЗОВАЊУ И ВАСПИТАЊУ
ЗА ШКОЛСКУ 2019/2020. ГОДИНУ

Друго измењено и допуњено издање

Београд, 2020.

**ЗБИРКА ЗАДАТАКА ИЗ СРПСКОГ ЈЕЗИКА
ЗА ЗАВРШНИ ИСПИТ У ОСНОВНОМ ОБРАЗОВАЊУ И ВАСПИТАЊУ
ЗА ШКОЛСКУ 2019/2020. ГОДИНУ**
Друго измењено и допуњено издање

Издавач

Завод за вредновање квалитета образовања и васпитања
Привредно друштво „Просветни преглед” д.о.о. Београд

За издавача

Др Бранислав Ранђеловић, в.д. директора Завода за вредновање квалитета образовања и васпитања
Горан Павловић, директор Привредног друштва „Просветни преглед” д.о.о.

Уредница

Ката Симић Мишић, саветник за развој испитних програма и припрему испитних материјала, Центар за испите, Завод за вредновање квалитета образовања и васпитања

Рецензенти

Др Зона Мркаљ
Др Весна Ломпар
Др Душка Кликовац
Др Зорица Несторовић
Др Бранка Јакшић Провчи
Славка Јовановић

Стручни консултанти

Др Драгица Павловић Бабић
Др Дијана Плут

Лектура

Тања Трбојевић, саветник за контролу квалитета испитног материјала, Центар за испите,
Завод за вредновање квалитета образовања и васпитања

Драги ученици,

Пред вама је *Збирка задатака из српског језика*. *Збирка* ће вам помоћи да вежбате и проверавате знање за полагање завршног испита. Према сложености захтева задаци су распоређени на основни, средњи и напредни ниво. У оквиру сваког нивоа задаци су груписани у четири области: *Вештина читања и разумевање прочитаног, Писано изражавање, Граматика, лексика, народни и књижевни језик и Књижевност*.

У другом делу дати су одабрани текстови који служе као основа за низ задатака из различитих области српског језика и за различите нивое.

На крају *Збирке* налазе се решења задатака, као и листа образовних стандарда који се испитују задацима из *Збирке*.

Тест који ћете решавати на завршном испиту садржи задатке којима се испитује оствареност образовних стандарда на сва три нивоа – основном, средњем и напредном.

Желимо вам срећан и успешан рад!

САДРЖАЈ

ПРВИ ДЕО

ОСНОВНИ НИВО

Вештина читања и разумевање прочитаног	7
Писано изражавање	14
Граматика, лексика, народни и књижевни језик.	16
Књижевност.	25

СРЕДЊИ НИВО

Вештина читања и разумевање прочитаног	33
Писано изражавање	41
Граматика, лексика, народни и књижевни језик.	45
Књижевност.	51

НАПРЕДНИ НИВО

Вештина читања и разумевање прочитаног	63
Писано изражавање	72
Граматика, лексика, народни и књижевни језик.	75
Књижевност.	82

ДРУГИ ДЕО	98
---------------------	----

РЕШЕЊА	189
------------------	-----

Листа образовних стандарда који се испитују задацима на завршном испиту

Основни ниво	230
Средњи ниво	231
Напредни ниво	232

Списак задатака са шифрама стандарда	233
--	-----

ПРВИ ДЕО

ОСНОВНИ НИВО

Већина чићања и разумевање прочићаної

1. Прочитај три текста о Светом Сави. Заокружи број испред неуметничког текста.

1.

Уоколо се почеше множити звуци од прошле ноћи. Сава изнова чу хук сове, шкрипу месеца, шумор ветра, завијање вука, а из свог сна речи родитеља:

– Чедо моје, од васељенског патријарха и византијског цара тражи да ти на мазге с пурпурним самарима натоваре четири прозора.

2.

Књига *Свети Сава, српски просветиитељ* скуп је различитих текстова писаних о Светом Сави, првом српском просветитељу и архиепископу. Књига садржи биографске текстове о Светом Сави, његовом рођењу, животу и раду, *Химну Светом Сави*, песме и народне приче о њему.

3.

И видеше га у манастиру где хода с непостриженим власима и с меким хаљинама, јер су стигли брзо гонећи, а није страховао да ће га хтети гонити до унутар Свете Горе; али бол родитеља, а уједно и моћ, и ово могаде.

Нашавши га, обрадоваше се радошћу неисказаном.

2. Прочитај следећи текст и одреди којим функционалним стилем је написан.

Свако лице има право на образовање и васпитање.

Грађани Републике Србије једнаки су у остваривању права на образовање и васпитање, без обзира на пол, расу, националну, верску и језичку припадност, социјално и културно порекло, имовно стање, узраст, физичку и психичку конституцију, сметње у развоју и политичко опредељење или другу личну особину.

Стил: _____

3. Прочитај наведене текстове. На линији испод текста напиши ком **функционалном** стилу наведени текст припада.

1.

Унутар рушевине букова клада која се ослањала на два камена учинила се згодним местом за чекање. Један је гуштер, ненавикао да се плаши људи, са досадом подигао дремљиве капке, да би наставио да снује. Деда и ја смо седели и трошили ћутање. Колона мрав се грабила око мрва, вукла их, носила некуд под земљу. Откуда тамо, под земљом, толико тишине, помислио сам. Време је стајало или протичало, нисам био сасвим сигуран у своје осећање.

Стил: _____

2.

Сонет је најпознатији, најзначајнији и најраширенији метрички облик из италијанске књижевности, строг по композицији, састављен од 14 стихова, углавном са 11 слогова. Увек је раздвојен на два дела: први који се састоји од два катрена од по четири стиха, са свега две обгрљене риме, и од два терцета од по три стиха са римом која може многоструко да варира.

Стил: _____

3.

Члановима 50–52 Закона о финансијској подршци породица са децом прописано је да се сваке године у првој пуној недељи месеца октобра, ради подстицања и организовања разноврсних културно-образовних, рекреативних и других манифестација посвећених деци, организује Дечја недеља, те да се активности које се организују за време трајања ове манифестације утврђују програмом који доноси министар надлежан за социјална питања.

Стил: _____

Пред тобом је репертоар Народног позоришта у Нишу за јун 2018. године. Прочитај репертоар, а затим одговори на захтеве у 4. и 5. задатку.

Репертоар сезона 2018/19

Све Гостовања Стална поставка

05
јун

То код нас не може да буде

Текст: Слободан Обрадовић

Режија: Исидора Гвардић

Време: 20:00

Гостовање Народног позоришта Широт

06
јун

Госпођа министарка

Текст: Бранислав Ђ. Нушић

Режија: Душан Јовановић

Време: 20:00

Редитељ Душан Јовановић и глумци Народног позоришта у Нишу успели су да направе представу која се неће гледати само данас; представи о лојфе ће се причати као о министарки Жанине Огонић или Лубинке Боббић.

11
јун

ЖИВОТ ЈЕ КАБАРЕ

Текст: ...

Режија: ...

Време: 20:00

Музичко-сценски перформанс

13
јун

Жорж Данден -- Гостовање

Текст: Жан Батист Поклен Молијер

Режија: Драгослав Савић

Време: 19:30

Гостовање
13.06. - Дољевац
15.06. - Меровица
25.06. - Гаџи Хаџи
У комедији Жорж Данден Молијер се бави темом модерних супружника

4. Ко је аутор текста за позоришну представу *Жорж Данден*?

Одговор: _____

5. У колико часова се изводи представа *Госпођа министарка*?

Одговор: _____

6. Прочитај одломак из романа *Пусиловина на острву ијица* Александра Секулова, па одговори на захтев испод текста.

Ми смо птице у светлости Егеја.

Лебдимо над блиставом водом док нас крила и ветрови не однесу до малог грчког острва Афитос – троугласте мараме од кречњака, заборављене од богова и расејаних картографа.

Његова источна страна пуста је, висока, с невидљивим увалама урезаним у стене, где су се вековима скривали пирати који су бежали са обала Кападокије и Родоса.

Ка северу, према Грчкој, гледају беле куће начичкане око млетачке тврђаве са два бронзана лава, високо брдо и нежни Залив рибара.

На југозападу обала се спушта, прекривена боровима, маслињацима и поморанџиним гајевима које милују топли ветрови из либијских пустиња.

Заокружи слово испред тачног одговора.

На источној страни острва Афитос налазе се:

- а) беле куће;
- б) млетачке тврђаве;
- в) бронзани лавови;
- г) високо брдо;
- д) невидљиве увале.

7. Прочитај следећи текст који је посвећен култури слушања. Подвуци у тексту реченицу која се може изоставити а да се притом не промени смисао текста.

Култура говора подразумева уважавање слушалаца и саговорника, а култура слушања се огледа у уважавању онога ко говори – стрпљивим, концентрисаним, смиреним слушањем. Слушање с пажњом, гледање говорника у лице, чак и блага назнака реакције на изговорено (осмехивање, понеко климање главом у знак одобравања, као и благо набирање или подизање обрва) видови су културног понашања слушаоца. Под аудиторijумом се подразумева слушалачка публика, а та реч може да означава и дворану у којој се држе предавања. О културу слушања се огрешују они који прекидају другог, који воде паралелан разговор или траже дозволу да изађу током нечијег излагања.

8. Прочитај текст о спомен-соби Исидоре Секулић. Подвуци у тексту реченицу која се може изоставити а да се притом не промени основни смисао текста.

Од предмета које је Исидора Секулић поседовала мало тога је сачувано. Међутим, ваља имати на уму то да је она била изузетно скромна и да током свог живота није водила много рачуна о сјају и луксузу. То показује и легат Исидоре Секулић, тачније њена спомен-соба која се налази у Универзитетској библиотеци у Београду. Библиотека је основана 1926. године под називом „Светозар Марковић” и данас је једно од омиљених места београдских студената. Међу предметима из свакодневног живота ове значајне српске списатељице налази се радио, зидни сат, писаћи сто, неколико свећњака, као и уметничке слике наших познатих аутора.

9. Прочитај текст о концерту виолинисте Немање Радуловића, па одговори на захтев.

Верујем да се уметност препозна одмах, на први поглед. Уметничка енергија се шири после свега неколико тонова или реплика на сцени, или је нема и неће је ни бити. Појави се дух уметности. За то је довољан један извођач, један прималац и међусобна наклоност.

На почетку првог става оркестар има увод у коме солиста не свира, већ стоји и чека на своју деоницу. Немања се одмах окренуо према својим гудачима, свирао са њима и тако су постали једно. А онда од његовог првог тона креће бајка, узвишено заједништво у лепоти. И тако до краја; ниједан тон без зрачења, свака фраза са смислом, ниједан дах без пуноће живота. Не зна се да ли он свира виолину или она свира на њему, извлачи из њега тугу, снагу, радост, ширину, страхове, љутњу, нежност.

Данас се таленат и техничка виртуозност подразумевају. Колоне одличних солиста и оркестарски батаљони нуде се релативно малој групи слушалаца, а дух, тај невидљиви чаробњак сваке уметности, и даље се појављује ретко и, као свака божанска појава, бира где ће и када да се спусти између уметника и публике. Те вечери је свратио у Коларац.

Заокружи слова испред тврдњи изнетих у тексту.

- а) Много људи данас слуша класичну музику.
- б) Док је свирао, Немања Радуловић је осећао страх од публике.
- в) Права уметност се може препознати већ на почетку концерта.
- г) Данас има много музичких талената.

10. Једно правило о писању великог слова из *Правоииса српскога језика* гласи:

Великим почетним словом пише се прва реч у устаљеним именима историјских догађаја – ратова, буна и устанака, битака и ратних фронта, револуција, закључених мирова и споразума[...]

Заокружи слово испред два примера која су написана у складу са наведеним правилом.

- а) Први Светски Рат
- б) други Српски устанак
- в) Церска битка
- г) Солунски фронт
- д) октобарска Револуција

11. Прочитај правописно правило о писању присвојних придева изведених од неких презимена.

Од презимена на -ов и -ев присвојни придев гради се наставком -љев: Суворовљев, Љермонтовљев итд. Сасвим су погрешни облици као *Љермонтова улица, Рахмањинова композиција*.

Заокружи слово испред реченице у којој је ово правило примењено.

- а) Прочитао сам Чеховову приповетку.
- б) Прочитао сам Чеховљевоу приповетку.
- в) Прочитао сам Чеховљевоу приповетку.

12. Попуни пријаву за упис у средњу школу штампаним словима ћирилице. Попуни само осенчене рубрике.

Образац ПУ

ПРИЈАВА ЗА УПИС УЧЕНИКА У СРЕДЊУ ШКОЛУ

Пријављујем се за упис у _____ разред _____ <small>(назив средње школе)</small>	
_____ у _____	
Подручје рада _____	
Образовни профил за стручне школе, односно смер за гимназије: _____	
Презиме и име ученика	_____
Дан, месец и година рођења	_____
Место рођења, општина и држава	_____
Презиме и име оца, његово занимање и адреса	_____
Презиме и име мајке и њено занимање	_____
Презиме и име старатеља, његово занимање и адреса (ако ученик нема родитеља)	_____
Адреса ученика: општина, место, улица и број	_____

13. Ученици твог одељења организују прославу матурске вечери. За ту прилику треба да напишеш позивницу за наставнике који су ти предавали. Води рачуна о томе шта све треба да садржи та позивница, као и о правописним и граматичким правилима.

ПОЗИВНИЦА

14. Попуни уплатницу за књиге штампаним словима ћирилице. У поља која се односе на уплатиоца упиши своје име, презиме и адресу. Сврха уплате је прва рата за удбенике. Прималац је Издавачка кућа „Весела књижица”, Улица платана 354, Чачак.

НАЛОГ ЗА УПЛАТУ	
УПЛАТНИЦА	БРОЈ ПЛАЊА
<input type="text"/>	189
СВРХА УПЛАТЕ	ВАЛУТА
<input type="text"/>	RSD
ПРИМАЛАЦ	СУМА
<input type="text"/>	4500,00
	БРОЈ ПРИМЛАСЦА
	160-312507-60
	БРОЈ НАЛОГА
	00213456-789

ПРЕДСЕДНИК УПЛАТНИЦЕ _____

МЕСТО ДОСТАВЉАЊА _____

Датум: _____

Писано изражавање

15. Прочитај наведене реченице, а потом у свакој реченици подвуци речи које према правописним правилима треба писати великим почетним словом.

1. Обедска бара, пространи мочварно-шумски предео, налази се у срему, уз реку саву.
2. У близини планина копаоника и јастрепца налази се крушевац, српска средњовековна престоница.
3. По чувеном биологу јосифу панчићу посебно четинарско дрво, које расте на планини тари, носи име – панчићева оморика.

16. Допуни следеће реченице речима из заграде водећи рачуна о писању великог слова.

У _____, за време _____,
(горњем милановцу) (краљевине југославије)
рођен је познати српски писац _____.
(момчило настасијевић)

17. У наведеној реченици подвуци речи које треба писати великим почетним словом.

Између планина златар на југозападу и златибор на североистоку, око 15 километра од нове вароши, налази се златарско језеро.

18. Заокружи слово испред народне умотворине у којој је запета правилно употребљена.

- а) За добрим коњем се, прашина диже.
- б) Свака штета, учи човека памети.
- в) И највећи зид, може да се прескочи.
- г) Дукат је мали, али је вредан.

19. Следећем тексту недостају запете. Упиши их тамо где је то неопходно.

Бранислав Нушић је писао комедије трагедије приповетке романа и путописе. Свог сина је назвао по Бановић Страхињи славном енском јунаку. Да би приказао страхоте српског страдања написао је књигу о Првом светском рату.

20. Заокружи слова испред реченица у којима је подвучени број правилно написан.

- а) На песничко вече отишло је дванест ученика.
- б) Имао је шеснајст година када је објавио прву збирку песама.
- в) Песничко вече је трајало шестдесет минута, али је пролетело зачас.
- г) Нас двојица смо заиста уживали у том прекрасном догађају.
- д) Чинило нам се да смо чули милион стихова!

21. Заокружи слова испред редних бројева који су правилно написани.

- а) XX
- б) 20
- в) 20.
- г) 20-ти

22. Заокружи слова испред реченица у којима је облик футура I написан према правописним правилима.

- а) Одушевићесе кад прочита нови роман.
- б) Одушеви ћесе кад прочита нови роман.
- в) Одушевиће се кад прочита нови роман.
- г) Одушеви ће се кад прочита нови роман.
- д) Он ће се одушевити кад прочита нови роман.

23. Заокружи слово испред реченице у којој су поштована правописна правила.

- а) Јер можемо да разговарамо о томе дали сам заслужио да добијем нов телефон?
- б) Можемо ли да разговарамо о томе да ли сам заслужио да добијем нов телефон?
- в) Можемоли да разговарамо о томе да ли сам заслужио да добијем нов телефон?
- г) Јер можемо да разговарамо о томе да ли сам заслужио да добијем нов телефон?

Грамађика, лексика, народни и књижевни језик

24. Прочитај реченицу из путописа *Писма из Италије* Љубомира Ненадовића, а затим подвуци све звучне гласове.

Црногорци не љубе ланце.

25. У следећој реченици подвуци сонанте.

И пут од хиљаду миља почиње првим коракком.

26. Заокружи слово испред примера у коме је реч НАПИСАТИ исправно подељена на слоге.

- а) НА-ПИС-А-ТИ
- б) НАП-ИС-АТ-И
- в) Н-А-ПИ-СА-ТИ
- г) НА-ПИ-СА-ТИ

27. На линији напиши једно од два понуђена слова, према одговарајућој гласовној промени у речима.

1. У историји нашег народа владари су често подизали грађевине „за душу”. Такве грађевине се зову заду___бине.

(ж/ш)

2. Књиге из којих учимо управо зато називамо у___беницима.

(ч/ц)

3. Ако неко нема свој стан, кажемо да има ста___бени проблем.

(н/м)

28. Заокружи слова испред назива гласовних промена које су извршене у подвученом примеру. Пођи од тога да је основни облик те речи узак.

Преко зелених чистина, преко уских пролаза играла је Аска, танка, чиста.

У подвученом примеру извршене су следеће гласовне промене:

- а) једначење сугласника по звучности;
- б) једначење сугласника по месту творбе/изговора;
- в) палатализација;
- г) сибиларизација;
- д) непостојање а.

29. Прочитај одломак из романа *Хајдуци* Бранислава Нушића и одреди врсте подвучених речи.

Нерон је код нас и одрастао. Ја сам га нашао на улици гладног и мршаваг, па ми било жао, те одвојим од свога комада хлеба, који сам добио за ужину, и дам му пола. Он то халапљиво поједе, па онда пође за мнош.

Поред речи у левој колони напиши број који стоји испред одговарајуће врсте речи. Једна врста речи је вишак.

___ Нерон	1 – глагол
___ код	2 – придев
___ мршаваг	3 – предлог
___ одвојим	4 – именица
___ он	5 – прилог
___ халапљиво	6 – речца
	7 – заменица

30. Подвуци придеве у реченици из приче *Бојојављенска ноћ* Светозара Ђоровића.

Касабу је обавио густи мрак, само у малој кућици још трепери слаба свјетлост.

31. Заокружи слово испред дела Бранка Ђопића у коме је подвучени придев у женском роду и једнини.

- а) *Приче испод змајевих крила*
- б) *Мајареће јодине*
- в) *Јежева кућица*
- г) *Славно војевање*

32. Заокружи слово испред наслова књижевног дела у ком је употребљен прилог.

- а) *Петар Кочић, Јазавац пред судом*
- б) *Милутин Миланковић, Кроз васиону и векове*
- в) *Бранко Ђопић, Орлови рано лети*
- г) *Борисав Станковић, Увела ружа*

33. Подвуци предлоге у следећој реченици.

Весна, богиња пролећа, описивана је као лепа и румена девојка, дуге косе прекривене цвећем, у одећи од папрати и траве.

34. Заокружи слова испред две реченице у којима је глагол *однећи* употребљен у правилном облику.

- a) Столица је однесена у другу учионицу.
- b) Столица је однета у другу учионицу.
- v) Столица је однешена у другу учионицу.

35. На линијама напиши одговарајуће облике речи из заграде.

1. Срећан сусрет с неком добром _____ може да измени
(књига)

_____ човека.
(судбина)

2. Бојим се _____ који су прочитали само _____ књигу.
(човек) (један)

36. Напиши одговарајући облик сваке речи која се налази у загради.

- Јеси ли икада разговарао са _____?
(писац)

- Јесам, са Марком, _____ најбољим другом. Он је још у _____
(Ђорђевић) (седми)

разреду објавио збирку _____ фантастичних _____ за децу.
(кратак) (приповетка)

37. Напиши одговарајући облик сваке речи која се налази у загради.

- _____, шта ти је то у _____?
(Сара) (рука)

- Збирка _____ из _____. Вежбаћу са _____ из
(задатак) (српски језик) (друг)

клупе, _____.
(Милош)

38. На празне линије напиши одговарајуће облике речи из заграде.

По цео дан седим у библиотеци, заједно с научницима
забринутим за судбину _____.

(човечанство)

И нађем се у _____ пуном сунчеве _____

(врт)

(светлост)

и зујања невидљивих пчела. Дани _____

(детињство)

полако израњају из _____, дани

(заборав)

кад све је било надохват _____,

(рука)

кад је живот изгледао као једно велико _____.

(обећање)

(Из песме *По цео дан седим у библиотеци* Јована Христића)

39. Заокружи слово испред примера у којем је подвучен корен речи.

- а) сместити се
- б) процветати
- в) скућити се
- г) проговорити

40. Разврстај дате речи у две групе према њиховом заједничком корену.

_____	писац	_____
_____	сликовница	_____
_____	писати	_____
_____	осликати	_____
_____	сликар	_____
_____	писмо	_____
	сликарски	
	писање	

41. Поред имена градова напиши називе њихових становника у мушком роду једнине.

Београд	_____
Врање	_____
Суботица	_____
Чачак	_____
Зајечар	_____

42. Од датих глагола изведи именице мушког рода једине које значе вршиоца радње.

трговати _____

певати _____

чувати _____

снимати _____

43. Заокружи слово испред реченица Душана Радовића, у којима су подвучене две комуникативне реченице.

а) Рођен сам у Нишу, одавно, пре педесет и осам година. У то време неку децу су још доносиле роде, али је мене родила мама.

б) Рођен сам у Нишу, одавно, пре педесет и осам година. У то време неку децу су још доносиле роде, али је мене родила мама.

в) Рођен сам у Нишу, одавно, пре педесет и осам година. У то време неку децу су још доносиле роде, али је мене родила мама.

г) Рођен сам у Нишу, одавно, пре педесет и осам година. У то време неку децу су још доносили роде, али је мене родила мама.

44. Прочитај народну пословицу, па одреди коју службу има подвучена реч.

За добрим коњем прашина се диже.

Заокружи слово испред тачног одговора.

а) субјекат

б) предикат

в) прави објекат

г) прилошка одредба

45. Подвуци заповедне реченице у стиховима из песме *Плава тробница* Милутина Бојића.

Стојте, галије царске! Спутајте крме моћне,

газите тихим ходом!

Опело гордо држим у доба језе ноћне

над овом светом водом.

46. Одреди назив службе коју у наведеној реченици има подвучена синтагма.

Из даљине сам чуо брујање авиона.

Заокружи слово испред тачног одговора.

а) субјекат

б) предикат

в) прави објекат

г) прилошка одредба за место

47. У сваком пару реченица прецртај ону која је написана **биро­кратским језиком**.

1. Рано јутрос дошло је до пуцања водоводне цеви. / Рано јутрос је пукла водоводна цев.
2. Преправљамо стару и нову одећу. / Вршимо преправку старе и нове одеће.
3. Предузеће се све потребне мере да током зимског периода не дође до прекида у испоруци електричне енергије. / Урадићемо све да током зиме не нестаје струје.

48. Заокружи слова испред народних пословица у којима су подвучене речи **антоними**.

- а) Кад највише грми, најмање кише пада.
- б) Дукат је мали, али вредан.
- в) Ко је дужан, тај је тужан.
- г) Луда па­мет, готова погибија.
- д) Сит гладноме не верује.

49. Заокружи слово испред примера у којем реч **погодити** значи *разрешити, одгонетнути*.

- а) Погодио ме је тим речима.
- б) Погодио сам га лоптом.
- в) Погодио је значење непознате речи.
- г) Погодио је центар мете.

50. Одреди **значење** подвучене речи у следећој реченици.

Вук је намеравао да, као сиромах, без средстава за школовање, затражи од Доситеја савет „куда ће и како ићи да се учи”.

Заокружи слово испред тачног одговора.

Реч **средство** у реченици значи:

- а) уџбеник; б) новац; в) могућност; г) начин.

51. На основу одломка из приповетке *Поход на Мјесец* Бранка Ћопића одреди **значење** подвучене речи.

Сјутрадан, у голубије сунчано јутро, све је већ било иза мене као сан, само сан. Нит ми се причало ни запиткивало о томе. Тако је, канда, било и с дједом и Петраком. Сједи­ли су код казана, а кад сам се ја појавио, они ни по чем не поменуше синоћни доживљај. Као да им је било засорно да се подсећају на нешто далеко од свјетлости, дана и здраве памети, у чем се није лијепо наћи ни као саучесник ни као свједок.

Заокружи слово испред одговарајућег тумачења.

- а) заморно, досадно
- б) стидно, нелагодно
- в) страшно, језиво

корелација ж лат. *узајамна зависност, међусобни однос, повезаност у складу целину*; ~ органа, ~ између димензија.

корењ жек. *корењен* м (млн. *коренови* жек. *коренови* и *корењи* жек. *корењени*, *кб. корење* жек. *корење*) 1. *подземни биљни орган којим се биљка учвршћује за земљу и црпе из ње воду и храну*. 2. *ант. а. део рожнатих и коштанних израштаја на човечјем или животињском телу из кога они расту*; ~ косе, ~ нокта. б. *основа неких органа или делова тела (шакве, живца и сл.) који представља везу са осталим деловима тела*; ~ руке, ~ репа, ~ живца. 3. *фиг. а. оно што је главно, најважније, темељ, основа*; ~ немачког империјализма, ~ устанка. б. *ослонац, потпора, подршка*; имати корен у пароду. в. *зачетак, почетак*; *узрок*; ~ њихових жеља, ~ тога зла. г. *породична лоза, род из кога неко потиче*. 4. *лингв. првобитни, основни, неразмичљиви део речи, обично заједнички за више речи*. 5. *мат. а. (латог броја) број који треба степеновати одређеним изложеницом да би се добио дати број, резултат кореновања*: квадратни ~. б. *математички израз или писмени знак којим се означава кореновање*. в. *у биљн (вадити) корен имати порекло, потицати. (из)вадити, извадити, извлачити (квадрати, кубни) корен* мат. *израчуна(ва)ти (квадратни, кубни) корен, кореновати*. ни *корена (некаме) ни трага ни гласа (некаме)*. *кустити, пуштати, узхватити, хватати корен(а) усталити се, устаљивати се на једном месту*. *репа (туква) без корена особа без значајнијег порекла, рода, значаја*. у *корену (де корена, из корена и сл.) (затрти, рушити, променити се итд.) сасвим до краја (укинути, искоренивати, променити се итд.)*.

коренџак жек. *коренџак*, -ика м 1. *дем. и хип. од корен (1)*. 2. *бот. доњи део семене клице, из којег се развија корен биљке*.

коренџар жек. *коренџар*, -џара м зоол. *врста инсекта Rhizotrogus solstitialis*.

корењаст жек. *корењаст*, -а, -о а. *који има облик корена*. б. *који има врло развијен корен или подземно стабло*; ~ биље, *коренасти усеви*. в. *који се састоји од корена или кртола*; *коренасти плодови*.

коренџак жек. *коренџак*, -а, -о 1. *који захвата сами корен, темељ, бит, основу, радикалан*; ~ измена, ~ реформа. 2. *здрав, јак, снажан, чврст*; ~ човек, ~ храст.

коренити се, *корењити се* жек. *коренити се, корењити се* неспр. *пуштати корен*; *фиг. укоренивати се, учвршћивати се; почињати (од нечега, од некога)*.

коренито жек. *коренито* прил. *из основа, темељито*; *субјективски, битно*; ~ изменити, ~ лечити.

корењњак м зоол. (обично у мн.) в. *љуска Crustaceum*.

кореспондент жек. *кореспондент*, -џента м *кореспондент*, -а м нем. фр. а. *лице које води, врши кореспонденцију (за неко предузеће, установу и сл.)*; *самостални* ~. б. *дописник, извештач за новине*.

кореспонденткиња и *кореспонденткиња* (кореспонденткица) ж *женска особа кореспондент*.

кореспонденткиња ж нем. фр. 1. а. *дописивање, преписка између појединих особа или предузећа*. б. *писмене пошиљке, писма*. 2. *слагање, подударност*.

кореспондирати, *кореспондирати* неспр. 1. *водити пратиску, дописивати се*. 2. *слагати се, подударати се*.

корџутика и *корџутика* ж грч. *уметност и наука о игрању у колу и плесу (у античкој Грчкој)*.

корџурџат, *корџурџат* м *допуниски реферат, извештај*.

корџурџент м *онај који подноси корџурџат; један од два или више реферата који раде исти реферат*.

корџурџати, *корџурџати* неспр. *шатасти по корзу, ходати корзон*.

корџо, -а, *корџо*, -а и *корџв*, -џа м итал. и нем. *улица која служи као главно вечерње италијанско; италијанско великог броја особа по тој улици*.

корџивати, *корџивати* неспр. *исправити, исправљати (италијански слог, текст, мичје мишљење, хретање и сл.)*; ~ ставове. □ ~ се *исправити, исправљати своје мишљење, понашање и сл.*; ~ се на време.

корџид ж ил. *јавна представа борбе тореадора с биковима*. *корџидр*, -џара м итал., фр. и нем. 1. *уско, дувачко предсобље, ходник; трем*. 2. *уски део земље или ваздушног простора који служи као пролаз кроз туђе државно или војно подручје*.

корџидрски, -џа, -џа *који се односи на коридор*; ~ подручје.

корџизма ж *велики ускршни пост код католика*.

корџизмен, -а, -о (обично одр.) *који се односи на корџизму*; *корџизмени пост, корџизмена недеља*.

корџијандар и *корџијандар*, -џара м бот. *једногодишња лековита биљка Coriandrum sativum из ф. Umbelliferae*.

корџимб м бот. *штитаста цваст, гроња*; *цвеће у ~ сложено*.

корџисник м *онај који се користи нечим, који употребљава нешто; онај који има право да се нечим користи*.

1. Заокружи слово испред тачног одговора.

Реч корелација пореклом је из:

- а) грчког језика; б) латинског језика; в) немачког језика.

2. Упиши под којим бројем се у одредници речи *корен* налази значење те речи као математичког израза?

Одговор: _____

3. Како се назива „јавна представа борбе тореадора с биковима“?

а) корзо б) коридор в) корида

Заокружи слово испред тачног одговора.

- а) корзо б) коридор в) корида

53. Заокружи слово испред назива књижевног језика којим је писао Свети Сава.

- а) старословенски језик
- б) српскословенски језик
- в) рускословенски језик
- г) славеносрпски језик

54. Заокружи слово испред назива језика којим је написано *Мирослављево јеванђеље*.

- а) старословенски језик
- б) српскословенски језик
- в) рускословенски језик
- г) славеносрпски језик

55. Заокружи слова испред дијалеката који имају седам падежа и четири акцента.

- а) косовско-ресавски
- б) призренско-тимочки
- в) шумадијско-војвођански
- г) источнохерцеговачки

56. Заокружи слова испред дијалеката који су ушли у основу српског књижевног језика.

- а) шумадијско-војвођански
- б) косовско-ресавски
- в) призренско-тимочки
- г) зетско-јужносанџачки (зетско-рашки)
- д) источнохерцеговачки

57. Заокружи слово које је Вук Караџић увео у нашу азбуку 1836. године у делу *Српске народне њословице*.

Ц

Ђ

Х

Ј

58. У следећем низу подвучи називе дијалеката ијекавског изговора.

косовско-ресавски источнохерцеговачки шумадијско-војвођански
призренско-тимочки зетско-јужносанџачки (зетско-рашки)

59. Заокружи слова испред назива два дела која су штампана 1847. године.

- а) *Раџ за српски језик и њравойис*
- б) *Српске народне њословице*
- в) *Српски рјечник*
- г) *Писменица сербскоја језика*
- д) *Нови завјей* (превод)

60. Прочитај следећи текст, а затим заокружи слово испред назива писма који у тексту недостаје.

Буру негодовања изазвало је слово *j*, које Вук Караџић први пут користи у *Рјечнику*,

штампаном према реформисаном писму. Преузето из _____, то слово

(назив писма)

сматрано је „страним елементом” у нашој азбуци, па су се чуле жестоке критике.

Реч која недостаје у наведеном тексту гласи:

а) ћирилице;

б) глагољице;

в) латинице.

61 У Србији има више језика националних мањина. У овом низу наведени су неки од њих. Подвуци их.

енглески русински руски мађарски српски француски ромски

62. Заокружи слова испред два језика чије је писмо ћирилица.

а) мађарски

б) албански

в) бугарски

г) словачки

д) румунски

ђ) македонски

Књижевности

63. Испред имена аутора напиши број којим је означено његово дело. Један наслов је вишак.

1 – Свешти тробови	___ Милан Ракић
2 – Симонида	___ Васко Попа
3 – Отаџбина	___ Јован Јовановић Змај
4 – Небо	___ Ђура Јакшић
5 – Очију твојих да није	

64. Испред имена аутора напиши број којим је означено његово дело. Један наслов је вишак.

1 – Мртво море	___ Бранислав Нушић
2 – Сумњиво лице	___ Милош Црњански
3 – Сеобе	___ Доситеј Обрадовић
4 – Живој и прикљученија	___ Радоје Домановић
5 – Горски вијенац	

65. Испред имена аутора напиши број којим је означено његово дело. Један наслов је вишак.

1 – Поход на Мјесец	___ Иво Андрић
2 – Бој на Косову	___ Бранко Ћопић
3 – Мост на Жейи	___ Лаза Лазаревић
4 – Избирачица	___ Љубомир Симовић
5 – Све ће њо народ излаити	___ Коста Трифковић
6 – Хајдуци	

66. Заокружи слова испред три особине карактеристичне за усмену књижевност.

- a) Дела усмене књижевности подложна су променама.
- b) Дела усмене књижевности нису подложна променама.
- v) Усмена књижевност другачије се зове ауторска књижевност.
- g) Усмена књижевност другачије се зове народна књижевност.
- z) Појава више варијанти једног дела одлика је усмене књижевности.
- o) Једно дело усмене књижевности не може имати више варијанти.

67. Поред сваког примера из наведених књижевних дела напиши ком књижевном роду припада (епика, лирика, драма).

1.

ФЕМА: Једанпут засвагда, ја нећу да си ми таква као што си досада била. Какве су ти те руке, какав ти је образ испуцан и изгрђен, канда си од најгоре паорске фамилије. Опет ти кажем, девојко, ја хоћу nobлес у мојој кући.

ЕВИЦА: Али забога, мајко, није ли ме и покојни отац учио да није срамота радити?

ФЕМА: Шта твој отац, он је био, да ти кажем, простак, није разумевао ни шта је шпанцир ни шта је журнал. Зато је бог створио пединтере да они раде, а ми да држимо у једној руци звонце, а у другој лезу.

(Јован Стерија Поповић, *Покондирена шиква*)

Књижевни род: _____

2.

Ево најмање песме! Мања је од зрна мака.

У њој је један осмех и писмо за једног дечака.

Ако знаш ко га шаље – шта да ти причам даље.

Ако не знаш ко га шаље – шта те се тиче даље.

(Мирослав Антић, *Најмања песма*)

Књижевни род: _____

3.

Бијаше један рибар, који једном за три дана засрбице ништа друго не могаше ухватити у мрежу него само по једну јегуљу. Ухвативши трећи дан трећу јегуљу, наједи се и рече: „Враг узео и овако рибаше, кад се ништа друго не ухвати него по једна јегуља.” Уто једна од оне три јегуље проговори и рече му: „Немој тако, јадан чоече, проклињати; ти не знаш шта си ухватио; ти си ухватио за се велику срећу, него закољи једну од нас три и прекини на четверо, па један комад дај жени да изије, други кучки, трећи кобили, а четврти усади више куће: ондар ће ти родити жена два близанца сина, ~~кучка~~ окотити два пса, кобила ождријебити два ата, а више куће изникнуће ти двије сабље златне.”

(*Три јегуље*, народна приповетка)

Књижевни род: _____

68. Прочитај одломке из народних лирских песама. Одреди врсте стихова којима су испевани наведени одломци (осмерац, десетерац).

1.

Ој девојко, душо моја!
Чим миришу недра твоја?
Или дуњом, ил' наранчом,
Или смиљем, ил' босиљем?

Врста стиха: _____

2.

Малено је зрно бисерово,
Ал' се носи на господском грлу;
Малена је тица препелица,
Ал' умори коња и јунака.

Врста стиха: _____

3.

Ђевојка је јечам жито клела:
„Јечам жито, у Бога љепота!
Ја те жела, а ја те не јела!
Сватовски те коњи позобали!”

Врста стиха: _____

69. Прочитај одломак из збирке приповедака *Башња сљезове боје* Бранка Ћопића.

У једно од најпријатнијих доба године, скоро преко ноћи, расцвјетао би се у баштици крај наше куће црни сљез и љупко просинуо иза копљасте поцрњеле ограде. Он је у мирна сунчана јутра зрачио тако повјерљиво и умиљато да то није могло измаћи чак ни дједову оку и он би удобровољено гунђао мајући се по дворишту.

– Пази дер га, сва се башта модри као чивит.

Оно, истина, на сљезову цвијету једва да је негдје и било трагова модре боје, али ако је дјед казао да је модра, онда има да буде модра и квит.

Заокружи слово испред облика казивања који препознајеш у подвученом делу текста.

- а) дијалог
- б) монолог
- в) описивање
- г) приповедање

70. Која је стилска фигура употребљена у подвученим примерима из наведене народне лирске песме?

Или грми, ил' се земља тресе,
Или бије море у брегове?
Нити грми, нит' се земља тресе,
Нити бије море у брегове,
Већ то језди Јабланова моба:
Пред њоме је Јаблан на коњицу,
У руци му струк бела босиљка,
Руком маше, босиљак мирише:
„Лако, лако, моја силна мобо!
Сама ми је госпођа код двора,
Неће знати да је силна моба,
Већ ће мислит' да је турска војска
Млада, луда, поплашиће ми се,
Танка, витка, преломиће ми се.”

Заокружи слово испред тачног одговора.

- а) поређење
- б) епитет
- в) оноματοпеја
- г) контраст

71. Прочитај стихове из народне епске песме *Марко Краљевић и Муса Кесеџија*, а затим подвуци епитете.

Шчепаше се за кости јуначке
и погнаше по зеленој трави,
намјери се јунак на јунака,
дели Муса на Краљића Марка;
нити може да обори Марка,
нит' се даде Муса оборити.
Носише се љетњи дан до подне;
Мусу б'јела пјена попаднула,
Краљевића б'јела и крвава.

72. Прочитај стихове из песме *Гојковица* Десанке Максимовић. Подвуци у стиховима два епитета.

Време ме зазиђује,
али ја поезијом камену кулу
у крилат чардак преобрнух,
с њега на дуги заказујем састанке
као на брвну.

73. Подвуци по један стих у којем препознајеш **ономатопеју** у свакој строфи из песама Алексе Шантића.

1.

Ја сам ковач Сима,
Мене знаде свак;
Као бела зима,
Перчин ми је цео
Од старости бео;
Ал' још чио, лак,
И са жаром младим,
Ја кујем и радим –
Тика-тика-так.

(Ковач)

2.

Ко свилене нити што их паук сатко,
По дрвећу виси месечине вео.
У пољу, уз реку, шушти јечам зрео,
И ко крв, са грана руди воће слатко.

(Жетивоци)

74. Одреди главне мотиве наведених народних лирских песама тако што ћеш на линији уз назив мотива написати број песме којој тај мотив одговара.

1.

Два цвијета у бостану расла:
Плави зумбул и зелена када.
Плави зумбул оде на Дољане,
Оста када у бостану сама.
Поручује зумбул са Дољана:
„Душо моја, у бостану кадо,
Како ти је у бостану самој?”
Одговара из бостана када:
„Што је небо – да је лист 'ртије,
Што је гора – да су калемови,
Што је море – да је црн мурећеп,
Пак да пишем три године дана,
Не би моји исписала јада!”

Називи главних мотива:

_____ удаја за недрагог

_____ чежња за вољеним бићем

2.

Коњ зеленко росну траву пасе;
за час пасе, за два прислушкује
где девојка своју мајку моли:
„Не дај мене, мајко, за недрага!
Волим с драгим по гори 'одити,
глог зобати, с листа воду пити,
студен камен под главу метати,
нег с недрагим по двору шетати,
шећер јести, у свили спавати.”

75. Прочитај следеће народно предање, па одреди његову тему.

Срби кажу да је куга жива као жена (то особито доказују они који су лежали од ње). Многи кажу да су је виђали гдје иде завјешена бијелом марамом; а гдјекоји приповиједају да су је и носили, тј. она нађе човјека у пољу, или сретe гдје на путу, а гдјеком дође и у кућу, па му каже: „Ја сам куга, већ хајде да ме носиш тамо и тамо” (куд она хоће). Онај је упрти на кркаче драговољно (јер већ њему и његовој кући неће ништа учинити), и однесе је без икакве муке (јер није тешка ни мало) куд му каже. Куге имају преко мора своју земљу (гдје само оне живе), па их Бог пошље амо (кад људи зло раде и много гријеше), и каже им колико ће људи поморити; али и њих много пропадне од паса; за то кажу да се врло боје злијех паса. Кад куга мори, онда јој слабо говоре куга, њего кума (као да би је с тим умилостивили), нити смију у вече оставити неопране судове, јер она дође ноћу у кућу те гледа јесу ли судови лијепо опрани, па ако не буду, а она све кашике и чанке изгребе и отрује.

(Вук Стефановић Караџић, *Српски рјечник* – прилагођено)

Заокружи слово испред одговарајућег тумачења главне теме овог предања.

Наведено предање говори:

- а) о тешком животу људи у средњем веку, у ком су харале разне заразне болести;
- б) о постанку места које се зове Куга, у ком је у средњем веку страдало много људи;
- в) о пореклу речи куга, о другим облицима ове речи у нашем језику кроз средњи век;
- г) о куги као о натприродном бићу које кажњава људе у различитим приликама.

76. Прочитај народну лирску песму *Гора и дјевојка* и обрати пажњу на мотив растанка.

Дјевојка је црну гору клела:
„Црна горо, жао ми је на те,
Јер мој драги путује кроза те.
Нит’ ми вели: збогом остај, драга!
Нит’ ми вели: опет ћу ти доћи!
Нит’ ми вели: у срцу те носим!
Већ он капу на очи навлачи,
Црне очи у земљу обара,
Б’јело лице сузама облива.”
Црна гора њојзи одговара:
„Ој, дјевојко, драга душо моја!
Паметна си, осјетит се можеш:
Што он капу на очи навлачи,
То он вели: збогом остај, драга!
Што он очи у земљу обара,
То он вели: опет ћу ти доћи!
Што он лице сузама облива,
То он вели: у срцу те носим.”

Заокружи слово испред одговарајућег тумачења.

Младићево понашање на растанку народни певач открива:

- а) у девојчиним размишљањима;
- б) у младићевим размишљањима;
- в) у разговору између горе и девојке;
- г) у разговору између младића и девојке.

77. Прочитај одломак из драмског текста *Ноћ и мајла* Данила Киша. Док читаш, размишљај о осећањима ликова.

ЕМИЛ (*off*): Нешто си рекла?

МАРИЈА РИГО: Кажем да нам је Анди био заљубљен у ону малу Јулију Сабо... Ону што јој је отац био полицајац за време рата. Сећаш ли се...

ЕМИЛ (*off*): Ухм...

МЛАДИЋ: Да, ту сам био стао: Рекоше они мени, чика Хорват: А, гле ти њега, не заборављају се тако лако старе љубави... И то још прва љубав... Па, рекоше ми, ево ти твоје Јулије, на истом оном месту где си је оставио... Прва кућа од нас... Она нова...

МАРИЈА РИГО: Да, знам, изградили су нову кућу, она и њен муж...

МЛАДИЋ: Ја, сав узбуђен, приђем и питам једну сељанку: Извините, да ли ту станује Јулија Попов... Девојачко име Сабо. Да, рече она. Могу ли да разговарам с њом, питам ја... А шта вам треба? Тако, рекох... Треба ми... Е, па ја сам та, рече она...

ЕМИЛ (*off* кроз зујање бријача): Само ви наставите, одмах ћу ја...

МЛАДИЋ: Признајем, био сам пребледео... Господе, како је поружнела...

МАРИЈА РИГО: Шта, поружнела... И ти имаш тај утисак?

МЛАДИЋ: Пружила ми је своју тврду, велику, спечену руку, скоро мушку, и рекла ми је: Здраво, Анди, како си? Добро, рекох, како си ме препознала? Тако, рече она. А да ли си ти мене препознао? Јесам, слагах ја, само нисам баш био сигуран да си то ти, па сам хтео да проверим... А ја сам очекивао да ћу наћи, замислите колико сам био шашав. очекивао сам да ћу наћи ону исту девојчицу, прџаста носа, плавокосу, зељооку...

Заокружи слово испред одговарајућег тумачења.

- а) Анди је усхићен јер је препознао Јулију Сабо после много година.
- б) Анди је схватио да воли Јулију Сабо и после много година.
- в) Анди се разочарао изгледом Јулије Сабо после много година.

78. Прочитај песму *Волео сам Вас* Александра Сергејевича Пушкина. Док читаш, уочавај мотиве који се у песми појављују.

Волео сам Вас; моја љубав стара
Још увек, можда, спи у срцу моме.
Ал' зашто она немир да Вам ствара?
Ја нисам рад жалостит Вас њоме.
Волео сам Вас немо, безнадежно,
Пун стрепње и љубоморне боли,
Волео сам Вас искрено и нежно;
– Нек Бог да, тако други да Вас воли!

Који мотив уочаваш у наведеној песми?

Заокружи слово испред тачног одговора.

- а) мотив породичне среће
- б) мотив неостварене љубави
- в) мотив девојачке лепоте

СРЕДЊИ НИВО

Вештина читања и разумевање прочишћеног

79. Желећи да задиви уредника дневних новина, младић на пракси је за рубрику *Дојодило се у нашем граду* написао краћи текст о збивању у аутобусу. Међутим, уредник је одбио да објави текст и прекорио је младића зато што је писао неодговарајућим функционалним стилем. Прочитај тај текст и одговори на питање.

У време кад ружичасти прсти зоре почну да се осипају борама, ја попут брзе стреле улетех у један аутобус моћна стаса и с очима побеснелог бика који је ишао кривудаваом стазом. Одједном осетих, соколовим оком и чулом Индијанца у ратној заседи, присуство једног младића чији је врат био дужи од врата брзоноге жирафе, а чији је меки филцани шешир био украшен плетеном траком. Нечисте душе и уста окужених јефтином пастом за зубе, младић се обрати другом путнику: – Има се утисак, знате, да ме намерно газите по ногама!

(Рејмон Кено, *Стилске вежбе*)

Чиме се одликује одбијени текст?

Заокружи слово испред тачног одговора.

- а) устаљеним изразима, реченицама и редом речи
- б) наглашеном сликовитошћу коју стварају употребљене стилске фигуре
- в) употребљеним терминима и логичким извођењем закључака
- г) поједностављеним реченицама и скромним избором речи

80. Прочитај два текста која говоре о Београду и упореди их.

Текст 1

Небо је над Београдом пространо и високо, променљиво а увек лепо; и за зимских ведрина са њиховом студеном раскоши; и за летњих олуја кад се цело претвори у један тмурни облак који, гоњен лудим ветром, носи кишу помешану с прашином панонске равнице; и у пролеће кад изгледа да цвате, и оно, упоредо са земљом; и у јесен кад отежа од јесењих звезда у ројевима. Увек лепо и богато, као накнада овој чудној вароши за све оно чега у њој нема и утеха због свега оног што не би требало да буде. Али највећа раскош тога неба над Београдом, то су сунчеви заласци. У јесен и у лето они су пространи и јарки као пустињске визије, а зими пригушени тмастим облацима и рујним маглама.

(Иво Андрић, *Госпођица*)

Текст 2

Небеса над Београдом задивљују у сва четири годишња доба. Јутро над Београдом, а нарочито вече над Београдом, потпомогнуто сутоном далеких равница преко Саве – то су позорја која се развијају по два сата, развијају се драмски и мистички, у хоризонтима, покретима, бојама и поднебесним знацима. Нису то паре и испарења, ни декоративна платна и мрље, него структуре, пространа поља облака, тешке громаде облака који се гомилају, и гуше, и опет проваљују и расту и боре се са тајанственим енергијама.

(Исидора Секулић, *Поводом једне изложбе*)

Заокружи слова испред тачних одговора.

У оба текста аутори истичу лепоту неба над Београдом:

- а) у различитим годишњим добима;
- б) са ројевима звезда у јесен;
- в) кад пада мрак;
- г) за време летњих олуја.

81. Упореди информације из следећа два текста.

Текст 1

Приповиједа се да је Марко био много јачи од осталијех садашњијех, а јамачно и ондашњијех људи... За његова Шарца једни приповиједају да му га је поклонила некака вила, а једни опет да га је купио у некакијех кириција. За смрт Марка Краљевића различито се приповиједа: једни веле да га је негдје у селу Ровинама убио некакав влашки војвода Мирчета златном стријелом у уста; други кажу да му се у боју заглибио Шарац у некакој бари код Дунава и да су ондје обојица пропали. Трећи кажу да је у такomu боју толико људи изгинуло, па Марко онда пружио руку к небу и рекао: „Боже, што ћу сад!“ На то се Бог смиловао и пренео и њега и Шарца у некаку пећину, у којој и сад обојица живе.

(Вук Стефановић Караџић, *Српски рјечник* – прилагођено)

Текст 2

Краљ Марко Мрњавчевић владао је од 1371. до 1395. године. Престоница му је била у Прилепу. За време своје владавине признавао је турску власт, а после Косовске битке, за време цара Бајазита, морао је да учествује и у турским војним походима. У таквом једном походу је и погинуо 1395, у боју на Ровинама против влашког војводе Мирче. Према Константину Филозофу, Марко је пред своју погибију рекао: „Ја кажем и молим Господа да буде хришћански помоћник, а ја нека будем први међу мртвима у овом рату.“

(Војислав Ђурић, *Антологија српских народних јуначких њесама* – прилагођено)

Поред сваке тврдње упиши број текста за који та тврдња важи.

1. Физичка снага истакнута је као изузетна особина Марка Краљевића. _____
2. Постоје историјска сведочанства о последњим речима Марка Краљевића. _____
3. Марко Краљевић је живео у XIV веку у Прилепу, својој престоници. _____

82. Пред тобом је део једне књиге. Како се назива део књиге који садржи наведене информације?

Стојан Новаковић, *Српска књига и њени продавци и читаоци у XIX веку*, Београд, 1900. Стр. 88–101.

Огњеслав Утјешеновић–Острожински, *Мисли о важности, правцу и средствима унапређивања књижевности Србско–хрватске*, Београд, 1869. стр. 36–37.

Лука Јоцић, *О књижарништву и његовој историји у просвећених народа и у нас; Споменица о двадесетпетогодишњем издавачком раду Луке Јоцића 1873–1903*, Нови Сад, 1903. Стр. 9–24.

Стојан Новаковић, *Књижарство у Србији, издавачи–штампари и књижари*
Стојан Новаковић. — *Српска књига њени продавци и читаоци у XIX веку*, Београд, 1900. Стр. 35–52.

Стојан Новаковић, *Новије српско књижарство*; Стојан Новаковић. — *Српска књига њени продавци и читаоци у XIX веку*. Београд, 1900. Стр. 78–87.

Младен Лесковац, *Похвала антикварници*, Петар Јоновић, *Књижаре Новог Сада 1790–1990*. Стр. 187–190.

Др Мита Костић, *Рускосрпска књижарска трговина Ферезијанског доба – Извештај српске православне велике гимназије Карловачке 1911/12*. књ. 53. год. 60. Стр. 1–18.

Стојан Новаковић, *Претплата–пренумерација*, Стојан Новаковић. — *Српска књига њени продавци и читаоци у XIX веку*. Београд, 1900. Стр. 14–24.

Петар Јоновић, *Књижаре Новог Сада 1780–1918*. — Петар Јоновић, *Књижаре Новог Сада 1790–1990*. Нови Сад, 1991. Стр. 7–9, 19–36.

Марија Чурчић, *Књижарски и издавачки рад Дамјана Кваулице и његових наследника*. — Марија Чурчић, *Огледи из библиологије*. Нови Сад, 1993.

Заокружи слово испред тачног одговора.

Наведени део књиге представља:

- а) индекс појмова;
- б) речник појмова;
- в) библиографију;
- г) садржај књиге.

83. Прочитај два текста – један о приповеци, а други о новели и упореди податке у њима.

Приповетка је краће епско дело мањег обима него што је роман, што је последица ужег тематског материјала који се у њој обрађује. Међутим, та суженост тематике нимало не умањује уметнички значај и вредност приповетке, чак у извесном смислу – у погледу језгровитости и сугестивности – може понекад да представља њихову предност у односу на роман. У приповеци писац бира тему која слика исечак из живота личности или друштва, један посебно издвојен догађај или појаву, али који приказује неки битни моменат у животу, моменат који на неки начин одређује судбину и карактер неког лика или открива суштину неке појаве, указујући тако на неке битне истине о свету и животу. Зато добра приповетка изазива у нама јачу, згуснутију емоцију и утицајније представе од оних широких и потпуних слика живота у роману. Често се користе као основа за неки драмски текст. Настанак приповетке везује се за античка времена.

Новела је краћа епска форма него што је приповетка, од које се разликује по томе што за тематику узима неки необичан, интересантан догађај, могућ или стваран, и развија га са јединственим сукобом, строго усмереним ка његовом разрешењу. Отуда је она блиска драми, динамичне и напете радње. Зато је погоднија за драматизацију од приповетке. Мада је облик новеле постојао још у антици, оснивачем новеле сматра се италијански ренесансни писац Бокачо (збирка *Декамерон* – XVI век), а познати европски представници новеле били су: Виланд, Клајст, Мериме, Стендал, Доде, Мопасан, Тургенев, Толстој и Чехов. С обзиром на то да су готово сви српски приповедачи означавали своја дела ове врсте приповетком, код нас се термин *новелисти* није везао за неког нашег приповедача. На основу прочитаних текстова заокружи слова испред тачних тврђења.

- а) Приповетка и новела су погодне за драматизацију.
- б) Приповетка је због теме уметнички вреднија од новеле.
- в) Приповетка се некад састоји од више повезаних новела.
- г) Приповетка и новела су епска дела мањег обима од романа.

84. Прочитај наведене текстове и одреди шта се може сазнати из оба текста.

Текст 1

Медвед је медвед зато што је „медојед”, што једе мед. Зна се да медвед није само медојед; кад нема меда, он је „свејед”: биљојед и месојед. Па ипак, медвед је у свим словенским језицима назван по меду, који од све хране највише воли да једе. А у старој постojбини Словена, тамо у шумама иза Карпата, тамо је било много меда.

Није само медвед – медвед. И човека понекад назову медведом – ако је крупан, или ако је груб, неспретан, трапав, трунтав и незграпан.

Текст 2

Медвед ијек. медвјед (дијал. ијек. међед) м 1. зоол. у мн.: породица сисара *Ursidae*, крупне звери здепастог, незграпног тела, густог кудравог крзна, ситних очију, малих ушију, кратког репа и снажних канци на прстима, чије различите врсте живе највише у шумама Европе, Азије и Америке (у нашим крајевима мрки медвед *Ursus Arctos*). 2. фиг. презр. незграпан, трапав, одн. неотесан, ограничен, глуп човек.

Заокружи слово испред тачног одговора.

Из оба текста може се сазнати:

- а) како је медвед у словенским језицима добио име;
- б) на којим континентима медведи данас живе;
- в) какав се човек назива медведом;
- г) која је омиљена храна медведа.

- 85.** Прочитај кратке одломке из биографија Иве Андрића, Јована Дучића и Милана Ракића. На основу датих података закључи да ли је тврдња у табели тачна или нетачна.

АНДРИЋ, ИВО (1892–1975) сматра се најзначајнијим српским писцем XX века. Рођен је у близини Травника, а детињство је провео у Вишеграду, где је завршио основну школу. Гимназију је завршио у Сарајеву, а студије у Грацу. У раздобљу између 1921. и 1941. радио је у дипломатској служби, у представништвима у Риму, Букурешту, Грацу, Паризу и Берлину.

ДУЧИЋ, ЈОВАН (1872–1943) био је песник, есејиста и путописац. Преокрет у његовом животу настао је 1899, када је напустио Мостар и отишао на студије у Женеву. Након завршетка студија улази у дипломатију. По избијању Другог светског рата одлази у САД, где је и умро. Имао је жељу да буде сахрањен у родном Требињу. Та његова жеља је испуњена тек 2000. године.

РАКИЋ, МИЛАН (1876–1938) потиче из угледне београдске породице, у којој је рано стекао широко образовање и из које је понео интелектуалне склоности. Студирао је право у Паризу, а по повратку у земљу убрзо је ушао у дипломатију. Био је у дипломатској служби у Приштини, Скопљу, Солуну, Копенхагену, Софији и Риму.

Ако је, на основу текстова, тврдња тачна, заокружи Т, ако је нетачна, заокружи Н.

Тврдња	Тачно	Нетачно
Сва три писца била су у дипломатској служби.	Т	Н
Два писца су боравила у Паризу.	Т	Н
Један од писаца студирао је у Београду.	Т	Н
Сва три писца су рођена у XX веку.	Т	Н

86. Пажљиво прочитај вест о једном културном догађају и упореди је са текстом на плакату.

Култура ћирилице

Поводом 1150 година просветитељске мисије Ћирила и Методија, у организацији Српског друштва „Задужбина“, одржано је предавање, демонстрација калиграфије и продајна изложба под називом „Култура ћирилице“. Ћирило и Методије су значајни за све словенске народе, а њихова просветитељска мисија много је утицала на српску писменост, државност као и културни и национални идентитет. Ћирило и Методије били су браћа из Солуна, који су ширили писменост и хришћанство међу Словенима, због чега су остали упамћени као „словенски апостоли“. Њима у част и славу посвећене су цркве у многим градовима, између осталих, у Београду, Љубљани, Тетову, Малмеу, Престону, на острву Вис итд.

Сала у Пословном центру „Словенија-лес“ била је попуњена, а наше драге гошће, предавачи Јања Тодоровић и Татјана Јанковић, улепшале су нам вече новим сазнањима и темама за размишљање.

Заокружи слово испред тачне тврдње која се односи на оба текста.

- И плакат и вест садрже податак о времену одржавања културне манифестације.
- И плакат и вест обавештавају о професијама предавача на културној манифестацији.
- И плакат и вест износе који је повод одржавања културне манифестације.
- И плакат и вест истичу значај рада Ћирила и Методија за српску писменост.

87. Прочитај одломак из новинског чланка. Подвуци у одломку део у којем је исказан коментар о изнетим чињеницама.

Сваке две недеље нестане по један језик

На свету се тренутно говори 6.909 језика. Мандарински кинески говори 845.000.000 људи, шпански 329.000.000, енглески 328.000.000. Током последњих пет векова ишчезла је половина светских говора. У последње три генерације нестало је 200 језика. Иако *Ајтлас ујрожених језика* Унеска показује да је 229 језика тренутно пред изумирањем, тај податак као да никога не занима. Данас постоји 133 језика које говори мали број људи – сваки од њих говори мање од десеторо људи.

88. Прочитај податке из биографије писца Милоша Црњанског. Подвуци део у којем је исказан коментар о изнетим чињеницама.

Милош Црњански је рођен 26. октобра 1893. године у Чонграду (Мађарска). Истакао се као песник, приповедач, романијер и публициста. Бавио се и ликовном критиком. Био је и дипломата. Његова најзначајнија дела су: *Лирика Ишјаке*, *Љубав у Тоскани*, *Дневник о Чарнојевићу*, *Сеобе*, *Друџа књиџа Сеоба*, *Ламенти над Београдом*, *Роман о Лондону*, *Ембахаде* и др. Објавио је неколико књига репортажа и две антологије лирике источних народа. Милош Црњански је, сасвим оправдано, један од 100 најзнаменитијих Срба свих времена. Умро је 30. новембра 1977. године у Београду.

Писано изражавање

- 89.** Твоју школу је посетио познати спортиста. Он је говорио о потреби да се деца и млади више баве спортом и да се што више дечака и девојчица укључи у спортске активности. Напиши у неколико граматички и правописно исправних реченица вест о томе за школски лист. Не заборави да даш наслов вести. Води рачуна о елементима које вест треба да садржи.

- 90.** Напиши **извештај** за школски сајт о општем успеху ученика твоје школе на завршном испиту из српског језика. Извештај треба да садржи следеће информације: када и где су ученици полагали испит, колико је ученика изашло на полагање, која је просечна оцена постигнута на испиту, како су ученици проценили тежину теста, како су задовољни успехом и сл. Води рачуна о граматичкој и правописној исправности реченице.

Положили смо српски

(извештај о општем успеху ученика наше школе на испиту из српског језика)

91. Прочитај наведени извештај, па на основу њега напиши вест. Води рачуна о томе које све елементе треба да садржи вест, као и граматичкој и правописној исправности реченице.

Извештај:

Петак, 12. април 2013. године

Отворен обновљени Историјски музеј Србије

Председник Србије отворио је обновљени простор Историјског музеја Србије, у којем је постављена изложба *Карађорђевићи и Обреновићи у збиркама Историјског музеја Србије*. Председник је Музеју уручио Сретењски орден трећег степена за нарочите заслуге у области културних делатности.

Изложба је посвећена двома династијама које су заслужне за ослобађање српског народа и стварање модерне српске државе.

– Са поносом морамо да се подсетимо да су, неретко неписмене, српске вође и владари знали да је неопходно да се народ просвети, да је потребно да се у Србију доведу сви најумнији Срби свог времена, али и други пријатељи који су у борби народа Србије видели узор и светионик за многе поробљене европске народе – рекао је председник.

Након завршетка прве фазе реконструкције, Историјски музеј Србије отворио је за јавност изложбени простор од 1.200 квадратних метара, а следеће године биће приведена крају и друга фаза реконструкције, чиме ће целокупан простор музеја бити стављен у функцију.

У оквиру изложбе *Карађорђевићи и Обреновићи у збиркама Историјског музеја Србије*, изложени су врло вредни експонати – више од 400 предмета који су припадали родоначелницима нововековних српских династија Карађорђе и Милошу, и њиховим наследницима. Међу експонатима се уметничким квалитетима и историјским значајем издвајају краљевске инсигније* Петра I Карађорђевића, вождов јатаган са раскошним орнаментима, сабља Александра Обреновића и накит породице Обреновић.

Изложба ће бити отворена сваког дана осим понедељка, до септембра, а током њеног трајања биће организована свакодневна стручна вођења кроз поставку за заинтересоване посетиоце.

*инсигније – знамења неког звања; почасни знаци; одличја

Вест:

Отворен Историјски музеј Србије

92. Заокружи слова испред реченица у којима је примењено правописно правило о подели речи на крају реда.

- а) Граматика српског књижевног језика проучава и описује утврђени књижевни (стандардни) језик, који је средство општења у свим областима живота.
- б) Граматика српског књижевног језика проучава и описује утврђени књижевни (стандардни) језик, који је средство општења у свим областима живота.
- в) Фонетски правопис своја правила писања заснива на начелу да сваком гласу у говору одговара посебан знак у писму.
- г) Фонетски правопис своја правила писања заснива на начелу да сваком гласу у говору одговара посебан знак у писму.

93. У наведеним реченицама, које се односе на живот и рад Јована Стерије Поповића, начињене су правописне грешке. Подвуци у свакој реченици речи које нису написане у складу са правописним правилима.

1. Јован Стерија Поповић, српски књижевник, сматра се једним од наших нај бољих комедијографа.
2. Након завршених студиа права, Стерија је бијо наставник у вршцу, свом родном месту.
3. Стерија је покренуо и идеу за оснивање Народне Библиотеке и Народног Музеја у Београду.
4. У новом саду је, Стерији у част, 1956. године основан фестивал Стеријино Позорје.

94. У наведеним реченицама подвуци оне речи и бројеве који нису написани у складу с правописним правилима.

Прошле године смо провели једанест дана Божићних празника у друштву једне српске бечлијке. Читали смо заједно јована јовановића змаја, познатог песника из 19 века, кои је, између осталог, написао и *Ђулиће* и *Ђулиће Увеоке*. Након тога смо на Интернету пронашли још двоицу српских песника који су писали поезију за децу и њихове песме смо поделили на Фејсбуку.

95. Прочитај реченице. Подвуци у свакој од њих по две речи које нису написане у складу са правописним правилима.

1. Појава штампе највише је допринела напредку љутског духа и описмењавању људи.
2. Присталице Вукових идеја били су млади школовани људи, претежно у Бечу и Пешти, од којих су многи касније дошли у Србију да раде.

96. У наведеној реченици упиши запете поштујући правописно правило о писању овог знака у сложеној реченици.

Дејвид Мемет чија је каријера почела у његовом родном Чикагу потпуно је другачији – његов је стил иако савремен и колоквијалан у суштини књижевни.

97. Подвуци у сваком пару **правилно** написану реч.

маица – мајица

каиш – кајиш

парадаиз – парадајз

историски – историјски

попиј – попи

обој – обоји

98. Подвуци у сваком пару **правилно** написану реч.

авион – авијон

авиација – авијација

бојим се – боим се

триумф – тријумф

Грамаџика, лексика, народни и књижевни језик

99. У наведеној реченици подвуци три речи у којима запажаш резултате јотовања.

Да, слађи је сан, сан са ограђеном великом баштом пуном шимширова и цвећа, с густим жбуновима и испуцалим стаблима крушака.

100. Прочитај следећу реченицу, а затим одговори на захтеве.

Министарство просвете расписало је конкурс за доделу стипендија ученицима основних и средњих школа, а Фонд за младе таленте расписао је конкурс за студентске стипендије.

Заокружи у сваком захтеву по једно слово испред тачног одговора.

1. Када упоредимо облике глагола *расписало* и *расписао*, уочавамо следећу гласовну промену:

- а) непостојано *а*;
- б) једначење сугласника по звучности;
- в) промену *л* у *о*;
- г) јотовање.

2. Приликом творбе глагола *расписати* (додавања префикса) догодила се следећа гласовна промена:

- а) једначење сугласника по месту изговора (творбе);
- б) сибиларизација;
- в) губљење сугласника;
- г) једначење сугласника по звучности.

101. Заокружи слова испред примера који су правилно написани, имајући у виду гласовне промене.

- а) радостна вест
- б) постан доручак
- в) потписан споразум
- г) отшити дугмад
- д) увезен производ
- ђ) довежен ауто

102. Подвуци у наведеној реченици две речи у којима запажаш резултате једначења сугласника по звучности.

Добро обриши ципеле и истреси кишобран или јакну пре уласка у школу.

- 103.** Прочитај реченицу из *Мемоара* Проте Матеје Ненадовића, а затим одреди врсту подвучених речи, њихов број и падеж.

То је, децо, вечна променљивост судбине коју сам рано познао и на коју се нигда тужио нисам; из те променљивости научите: да се не треба у срећи гордити ни у несрећи очајавати.

1.

децо

врста речи: _____ број: _____ падеж: _____

2.

вечна

врста речи: _____ број: _____ падеж: _____

3.

променљивости

врста речи: _____ број: _____ падеж: _____

- 104.** Поред речи у левој колони напиши слово које стоји испред назива одговарајућег начина грађења те речи. Води рачуна о томе да се неке од датих речи граде на исти начин.

1. североисток	___	а) извођење
2. хемичар	___	б) слагање
3. тробојка	___	в) комбинована творба
4. Љупка	___	г) творба претварањем
5. штампач	___	
6. свезналица	___	

- 105.** У сваком низу прецртај ону реч која је настала другачијим начином грађења од осталих речи.

1. Чешка, Пољска, Русија, Немачка
2. главношци, водоземци, бодљокошци, сисари
3. пословођа, васпитачица, продавац, сниматељ

- 106.** Одреди врсту подвучене синтагме у следећој реченици Иве Андрића.

Читајући добре писце, дешавају се пред нама чуда.

Заокружи слово испред тачног одговора.

- а) именичка синтагма
- б) глаголска синтагма
- в) придевска синтагма
- г) прилошка синтагма

107. У реченицама из прозе *Људи њоворе* Растка Петровића подвуци прилошке одредбе за место.

Горе, са врха, за час још вири поцрнела црквена звонара. Корачам ивицом острвском, удишући дубоко мирис влаге, шуме и трава.

108. Коју службу има подвучена зависна реченица у наведеном примеру?

Пошто више нисмо имали времена, брзо напустисмо Беч.

Служба: _____

109. Заокружи слово испред значења подвучене предлошко-падежне конструкције с генитивом.

Поворка ђака, предвођена професором, осетила је олакшање чим је стигла на Калемегдан, где је могла да се одмори испред Војног музеја.

- а) значење начина
- б) значење места
- в) значење особине
- г) значење припадности

110. Заокружи слово испред значења падежног облика подвучене речи у следећој реченици.

Власинско језеро се налази на југоистоку Србије, на територији општине Сурдулица.

Значење падежног облика је:

- а) месно;
- б) деоно;
- в) описно;
- г) присвојно.

111. Прочитај реченицу из приповетке *Пилијенда* Симе Матавуља. Подвуци придев у генитиву са описним значењем.

У прегратку куће гризао је Куријел, ситан, риђ, готово сијед магарац, танких ногу, сама кост и кожа.

112. Одреди значење речи која је подвучена у наведеној реченици.

У древној грчкој књижевности омиљене врсте лирске поезије биле сү: ода, химна, елегија и дитирамб.

Заокружи слово испред тачног одговора.

Реч древна у реченици означава књижевност која је:

- а) стара;
- б) народна;
- в) богата;
- г) разноврсна.

113. Прочитај текст, а потом одговори на захтев.

Буквар

Реч *буквар* настала је давно. Тада, у језику наших предака, реч *буква* значила је и врсту дрвета и оно што ми данас подразумевамо кад кажемо *слово*: „писани знак за глас”. По томе је и књига из које се уче слова, или „букве”, добила назив – *буквар*.

У буквалном преводу на данашњи језик, *буквар* би био *словар*, али га нико тако не назива, јер је већ раније *словар* значио „речник” (према старој словенској речи *слово* – реч).

Уместо *буквар* говори се код нас још и *йочейница*, зато што је то прва, почетна књига у основној школи. Некада се *буквар* називао *азбуквар* и *бекавица*, јер се из њега учила азбука и срицала се, „бекала” слова.

(Милан Шипка, *Приче о речима*)

Повежи, на основу текста, речи које су се некада користиле са речима које су их у данашњем језику замениле.

НЕКАДА:

1. слово
2. бекавица
3. буква
4. словарь

ДАНАС:

- а) буквар
- б) речник
- в) слово
- г) реч

114. Прочитај следећи одломак и одреди значење подвучене речи.

Червјаков се збунио, глупо се осмехнуо и почео да гледа сцену. Гледао је, али више није осећао задовољства. Почео га је мучити немир. За време паузе, пришао је Брижалову, повртео се око њега и кад је савладао страх, промуцао је:

– Ја сам Вас попрскао, Ваше превасходство... Опростите... јер сам... нехотице...

– Маните, молим Вас... Ја сам већ заборавио, а Ви исту песму! – казао је генерал, и доња му усна задрхта од љутње.

(Антон Павлович Чехов, *Чиновникова смрт*)

Заокружи слово испред тачног одговора.

Реч *нехотице* значи:

- а) љуто;
- б) случајно;
- в) намерно;
- г) незадовољно;
- д) нервозно.

115. Прочитај следећи одломак. Одреди значење подвучене речи.

Соба према воћњаку, и поред два прозора, истина мала, била је сеновита, скоро мрачна, обасјана сунцем тек кратко изјутра, и увек у некој дубокој тишини, као да није припадала кући, или као да је била напуштена, заборављена; као неки тихи кутак тек приљубљен уз кућу. Али таква је била стога што се у њу ретко улазило, што су ту биле похрањене најдрагоценије ствари и породична знамења; ствари које се нису употребљавале, ћилими који се нису газили и свечана одела.

Заокружи слово испред тачног одговора.

Реч похрањен у датом одломку значи:

- а) у малој мери нахрањен;
- б) сачуван од пропадања;
- в) бачен без реда;
- г) похабан од коришћења.

116. Прочитај одломак из Андрићеве приповетке *Жеђ*, па одреди значење подвучене речи.

Одмах после аустријске окупације отворена је у равном и високом селу Сокоцу жандармеријска касарна. Командир те станице довео је однекуд из света лепу плаву жену, крупних модрих очију, које су изгледале као стаклене. Са својом крчком лепотом, својим европским оделом и опремом, она је изгледала као луксузна, ситна ствар коју су изгубили неки путници, прелазећи преко планинског виса, на путу из једног великог града у други.

Шта у овом контексту значи реч крхак?

Заокружи слово испред тачног одговора.

- а) ломљив
- б) нежан
- в) скривен
- г) чудесан

117. Одреди значење подвучене речи из следећег текста.

Мој брат има предиспозиције да постане успешан кошаркаш. Већ сада је врло висок, брз и окретан, а још у млађим разредима понашао се као искусни кошаркаш. Када бих му бацио лопту, он ју је вешто хватао и бацао кроз мрежу коша који смо имали у дворишту.

Заокружи слово испред тачног одговора.

Реч предиспозиција у тексту означава:

- а) препреку;
- б) идеју;
- в) предуслов;
- г) обавезу.

118. Прочитај одломак из дела *Умјетности и њена историја* и одговори на захтеве.

Најзначајнија **црта** римске архитектуре јесте коришћење лукова. Овај је изум играо малу или никакву улогу у грчком градитељству, премда је, вероватно, био познат и грчким неимарима. Саставити лук од посебних, клинасто углављених каменова прилично је сложена вештина.

1. Заокружи слово испред тачног значења речи **неимар**.

- а) вајар
- б) историчар
- в) градитељ
- г) састављач

2. Напиши реч која има исто значење као реч **црта** из прве реченице.

119. Прочитај одломак из комедије *Покондирена тиква* и одреди значење подвучене речи.

ФЕМА: Девојко, ти ваљда ниси сасвим изгубила мозак. Ни толико не можеш да расудиш да он мој брат бити не може. Ко је још видео да ја овако у бело обучена пођем с њиме издртим и јадним; црне му се руке, никаква резона не зна... видиш, и сама се од њега гадиш.

ЕВИЦА: Није тако, мајко.

ФЕМА: Каква мајка, ваљда ми није седамдесет лета.

ЕВИЦА: Али кад сам се тако научила.

ФЕМА: То те је научио тај твој уја и други њему подобни.

Заокружи слово испред тачног одговора.

Реч **подобан** у наведеном тексту значи:

- а) одан, веран;
- б) налик, сличан;
- в) потчињен, подређен;
- г) важан, значајан.

Књижевности

120. Поред наслова сваког књижевног дела напиши слово које стоји испред историјског догађаја о којем се у том делу говори.

Дела	Историјски догађаји
1. Мемоари, Прота Матеја Ненадовић _____	
2. Смрт Мајке Јујевића, народна песма _____	а) Косовски бој
3. Цар Лазар и царица Милица, народна песма _____	б) Први српски устанак
4. Деобе, Добрица Ћосић _____	
5. Почетак буне у ројив гахија, народна песма _____	в) Други светски рат
6. Дневник Ане Франк, Ана Франк _____	

121. Заокружи слово испред тачног одговора.

У песми *Плава робница* песник Милутин Бојић одаје почаст српским ратницима страдалим за време:

- а) Првог српског устанка;
- б) Другог српског устанка;
- в) Првог светског рата;
- г) Другог светског рата.

122. Испред наслова књижевног дела напиши број којим је означен јунак из тог дела. Име једног јунака је вишак.

1 – Јеротије Пантић _____	<i>Кроз мећаву</i>
2 – Ибрага _____	<i>Пој Ћира и њој Сџира</i>
3 – Јулија Сабо _____	<i>Сумњиво лице</i>
4 – Меланија _____	<i>Прича о кмету Симану</i>
5 – Реља Кнежевић _____	<i>Горски вијенац</i>
6 – владика Данило _____	

123. Попуни празна поља, као што је започето.

Име аутора	Наслов дела	Назив књижевне врсте
Добрица Ерић	<i>Вашар у Ђојоли</i>	поема
	<i>Јаблан</i>	приповетка
	<i>Пој Ћира и њој Сџира</i>	
	<i>Симонида</i>	

124. На линији поред примера за кратку фолклорну врсту напиши њен назив (загонетка, пословица, питалица, брзалица, бројалица).

1.

Ко лако верује, лако се и превари.

2.

Питали учитеља:

- Ко ти је најбољи ђак?

- Онај који зна оно што зна, али који зна и шта не зна.

3.

Нити га је било, нити ће га бити, а сада је.

(данашњи дан)

4.

Ен ден дину,

саварака тину,

саварака тика така,

елен белен буф,

триф траф труф.

125. Прочитај наведени одломак и одреди којој књижевнаучној врсти припада дело из којег је тај одломак преузет (биографија, мемоари, путопис, дневник).

25. 10. 1944.

Дан почиње поново блистав и леп.

Пакујем своје прње и полако излазим на обалу. Пре тога још обилан доручак који се састоји од масти, хлеба, ... мармеладе и кафе. Говори се да хлеба понестаје, јуче га није било, но уместо тога много масти и живинског меса у кутијама. Ноћас поново интересантан разговор са Фипом. Недалеко од нас, у јужном правцу, митраљеви и пушчане паљба, између њих две детонације.

Књижевнаучна врста: _____

126. Прочитај следећи одломак из једног дела Вука Стефановића Караџића. Одреди којој књижевнонаучној врсти припада ово дело.

Вељко је био танка и висока струка, смеђе косе и врло мали бркова, дугуљасте суви образа, широки уста и подугачка, мало покучаста, носа; и није му много више било од тридесет година када је погинуо. По срцу и по телесном јунаштву био је први, не само у Србији, него се може слободно рећи и у цијелој Европи свога свуд ратнога времена. У време Ахила и Милоша Обилића он би заиста био њихов друг, а у његово вријеме бог зна би ли се они могли с њим испоредити.

Заокружи слово испред тачног одговора.

- а) путопис
- б) аутобиографија
- в) биографија
- г) дневник

127. У одломку из приповетке *Све ће њо народ њозлајити* Лазе Лазаревића подвуци реченицу у којој уочаваш контраст.

Капетан отрча напред у механу да пробуди Благоја. Свет се расклони у два реда пуштајући инвалида. [...] Све беше у њега: и снага, и здравље, и лепота, и опет – ничега не беше!

128. Прочитај одломак из народне епске песме *Марко Краљевић и Муса Кесеџија*, па одговори на захтев.

Пита царе Краљевића Марка:
„Можеш ли се веће поуздати?
Досади ми љута сиротиња
све тужећи на Мусу проклетог.”
Вели Марко цару честитоме:
„Донеси ми суве дреновине
са тавана од девет година,
да огледам може ли што бити.”

[...]

Донесоше дреновину Марку:
кад је стеже у десницу руку,
прште пуста надвоје, натроје,
и дв’је капље воде искочише.
Тада Марко цару проговара:
„Прилика је, царе, од мејдана.”

Заокружи слово испред тачног одговора.

Маркова необична снага приказана је употребом:

- а) метафоре;
- б) персонификације;
- в) хиперболе;
- г) поређења.

- 129.** Одреди која је стилска фигура употребљена у опису крушке у наведеној народној лирској песми.

У Ивана мало поља кажу,
мало поља, ал' је племенито.
По њем роди смиље и ковиље,
Ситан бисер и драго камење.
До двора му злаћена ћуприја,
А на двору сребрна капија,
А у двору лепа крушка расте,
Висока је до неба ведрога,
А широка полак Сарајева,
Лист јој пада око Београда,
Мирис даје Пешти и Будиму.

Заокружи слово испред тачног одговора.

У опису крушке у подвученим стиховима употребљена је:

- а) оноματοпеја;
- б) метафора;
- в) хипербола;
- г) поређење.

- 130.** Прочитај српске народне пословице и напиши које се стилске фигуре у њима јављају (поређење, контраст, градација, персонификација). Једна наведена стилска фигура је вишак.

1. На језику мед, а на срцу јед. _____

2. Загледао се као теле у шарена врата. _____

3. Мисли много, говори мало, пиши још мање. _____

- 131.** Прочитај народну лирску песму, па одговори на захтеве испод текста песме.

Млад младожења, ружо румена!

Предадосмо ти струк рузмарина;

Ако увене струк рузмарина,

Твоја срамота, наша греота;

Често заливај струк рузмарина,

Да не увене струк рузмарина.

1. Која је стилска фигура употребљена у подвученим примерима из наведене песме?

Заокружи слово испред тачног одговора.

- а) поређење
- б) градација
- в) метафора
- г) хипербола

2. Кога у наведеној песми представља струк рузмарина?

Одговор: _____

- 132.** Прочитај строфу из поеме *Зайиси о црном Владимиру* Стевана Раичковића. Подвучени стихови илуструју две стилске фигуре.

Мирише тешка комина¹
Над селом и над ледином².
Ноћ је ко црна домина
Са белом тачком једином...

¹комина – преврело воће припремљено за добијање вина или печење ракије

²ледина – необрађено, запуштено земљиште

Заокружи слова испред тачних одговора.

Подвучени стихови илуструју:

- а) поређење;
- б) контраст;
- в) оноματοпеју;
- г) градацију;
- д) хиперболу;
- ђ) персонификацију.

- 133.** Прочитај реченице из једног ученичког писменог задатка. На линији после сваке реченице напиши назив стилске фигуре коју у реченици препознајеш – метафора, хипербола, градација или персонификација. Једна стилска фигура је вишак.

1. Високо изнад облака извиривало је необуздано и нестрпљиво сунце, надметало се и поигравало са тврдоглавом кишом.

2. Прво су њих двоје трептали и жмиркали на понеки зрачак међу облацима, али док су се пели уз брдо, светлело је јаче, све док није заблештало и поклопило им кацке и трепавице.

3. Сва брда овога света и читаво плаветно пространство сијали су и светлели, откривајући сваку пукотину, заборављену травку, мрава у сенци.

- 134.** Подсети се приповетке *Јаблан* Петра Кочића. Међу наведеним расположењима/особинама дечака Луја, јунака приповетке, пронађи оно расположење, односно особину која одговара наведеној ситуацији из дела. Упиши то расположење/особину у табелу. Наведено је више расположења/особина него ситуација.

Расположења/особине дечака Луја: забринут, разочаран, пажљив, поносан

Особина	Ситуација
	Сваке вечери, откад су настале врућине, до неко доба ноћи напаса Лујо свог Јаблана. Пази га као очи у глави.
	Сјутра ће се код кнежеве куће огледати Јаблан и Рудоња. О томе Лујо будан сања. Час види како је Јаблан пао, како убуден издише, час, опет, како је надбо Рудоњу.
	Лујо пјева. Јаблан стоји поносито на мејдану и риче, а планински врхунци силно – силно одјекују.

- 135.** Јунак је у народној епској поезији представљен на неколико начина преко:

- а) поступака – оног што ради и како се понаша према другим ликовима;
- б) говора – оног што говори о себи и о другим ликовима;
- в) свог изгледа – физичког изгледа, одеће и оружја које носи;
- г) коментара – оног што о њему казују певач и други ликови.

Прочитај наведене одломке из епских песама. Напиши поред сваког одломка слово које стоји испред начина на који је јунак у том одломку представљен.

1.

Нетко бјеше Страхинићу бане!
Бјеше бане у маленој Бањској,
у маленој Бањској крај Косова,
да такога не има сокола.

2.

– Ја невјера никад био нисам,
Нит' сам био, нити ћу кад бити...

3.

Пред њима је Бошко Југовићу
на алату, вас у чистом злату;
крсташ га је барјак поклопио,
побратиме, до коња алата;
на барјаку од злата јабука,
из јабуке од злата крстови,
од крстова златне ките висе,
те куцкају Бошка по плећима.

4.

Кад то зачу од Прилипа Марко,
он тад пушћа своје бојно копље
своме Шарцу између ушију
дели-Муси у прси јуначке;
на топуз га Муса дочекао,
преко себе копље претурио,
пак потеже своје бојно копље
да удари Краљевића Марка;
на топуз га Марко дочекао,
пребио га на три половине.
Потегоше сабље оковане,
један другом јуриш учинише...

136. Прочитај одломак из народне епске песме *Урош и Мрњавчевићи*. Обрати пажњу на стваралачки поступак народног певача којим обликује морални лик Марка Краљевића.

Оде Марко у господске дворе,
пак дозива Јевросиму мајку:
„Јевросима, моја мила мајко,
господа се јесу завадила
на Косову, пољу широкоме,
код бијеле Самодреже цркве,
и они се отимљу о царство,
међу се се хоће да поморе,
злаћенима да пободу ножи,
а не знаду, на коме је царство;
мене зову на поље Косово,
да им кажем на коме је царство.”
Кол’ко Марко тежио на правду,
тол’ко моли Јевросима мајка:
„Марко сине, једини у мајке,
не била ти моја рана клета,
немој, сине, говорити криво,
ни по бабу, ни по стричевима,
бећ по правди Бога истинога!
Немој, сине, изгубити душе;
боље ти је изгубити главу,
него своју огр’јешити душу!”

Заокружи слово испред одговарајућег тумачења.

Народни певач:

- а) наводи шта је Марко Краљевић рекао мајци о правди и поштењу;
- б) приповеда о Марковим моралним поступцима према великашима на Косову пољу;
- в) непосредно казује да је Марко Краљевић желео да буде праведан;
- г) наводи Маркова размишљања о моралу, прећутане недоумице и страхове.

- 137.** Прочитај песму *Моја отаџбина* Алексе Шантића, коју је написао поводом припајања Босне и Херцеговине Аустроугарској 1908. године. Док читаш, размишљај о универзалности идеја и ставова изнетих у песми.

Не плачем само с болом свога срца
Рад земље ове убоге и голе;
Мене све ране мога рода боле,
И моја душа с њим пати и грца.

Овдје, у болу срца истрзана,
Ја носим клетве свих патњи и мука,
И крв што капа са душманских рука
То је крв моја из мојијех рана.

У мени цвиле душе милиона –
Мој сваки уздах, свака суза бона,
Њиховим болом вапије и иште.

И свуда гдје је српска душа која,
Тамо је мени отаџбина моја,
Мој дом и моје рођено огњиште.

Коју универзалну идеју исказује подвучени стих у песми?

Заокружи слово испред тачног одговора.

- а) Народ има право да се бори за своју слободу, посебно помоћу снаге писане речи.
- б) Појединац не треба да се жртвује за велике идеале отаџбине и народа.
- в) Искрени родољуб тешкоће и патње свог народа доживљава као личне проблеме.

138. Прочитај народну причу *Три чуда*, па одговори на захтеве.

Био тако један младић, па једне ноћи уснио некакву дјевојку, лијепу као вилу, чак из друге некакве царевине. У сну се заљуби у њу тако силно да, кад се пробудио, одлучи ићи по свијету и тражити је.

Кад се добро спремио и узео доста новаца, пође на пут. Ишао је тако дуго времена, док дође у једно мјесто и види ово чудо: човјек један врло се мучи да дигне један велики камен, али га никако не може дигнути, док не натрпа на њега много малога камења, па онда дигне врло ласно и носи куд год хоће. Отален пође даље и путовао је врло дуго, док не дође у једно мјесто где видје ово чудо: људи узору њиву, подрљају, посију жито, жито одмах никне, а они га онда запале па изгори. То се све догоди док би набројио пет. Отален пође даље и последије многога путовања дође у треће мјесто, гдје види ово чудо: преко поља лете овце, а на њима јашу људи, и то тако да непрестано скачу с овце на овцу, и то је толика велика поворка да јој никада краја догледати не можеш. Онај младић пође даље и ноћ га затече на једном пољу; ту се сврати у једну кућу, и заиште да преноћи. У истој тој кући нађе исту ону дјевојку што ју је сновио једанпут, и одмах је позна и врло се обрадује. Та је цура имала стара оца, којему је била сиједа брада до појаса. Младић му почне причати шта је видио на путу, и запита га би ли му могао то протумачити. Онда стари стане говорити: – Оно што човјек диже камен, па га не може дигнути док не натрпа још малога камења, значи да човјек не може учинити одмах велики гријех док не учини најприје мали гријех. Оно што си видио да људи посију жито, па га одмах запале пошто буде зрело, значи добра дјела: човјек чини много добра, али на крају се догоди да нешто погријеши, па му све оде забадава. Оно што си видео овце и силне људе, значи свијет: неко умире, неко се рађа, неко постаје богат а неко сиромашан, и то тако траје увијек.

Пошто младић исприча староме и девојци шта је сновио, и ради чега је толико пута превалио, стари му даде кћер и благослови их, те се вјенчају. Ако су живи, и данас им је добро.

1. У композицији ове приче постоје три епизоде.

Заокружи слова испред наслова у којима младић није активни учесник у епској радњи, већ само посматрач.

- а) Девојчин отац тумачи чуда
- б) Поворка летећих оваца
- в) Младић проналази девојку из сна
- г) Младић одлази у потрагу
- д) Људи спаљују зрело жито
- ђ) Човек диже велики камен
- е) Младић се жени девојком

2. Заокружи слова испред тврдњи које описују функцију уметнутих епизода у народној причи *Три чуда*.

Уметнуте епизоде:

- а) успоравају приповедање;
- б) истичу радозналост младића;
- в) указују на поучност приче;
- г) описују младићеве снове;
- д) дочаравају бајковитост предела.

139. Прочитај песму *Вештар* Јована Дучића. Док читаш, обрати пажњу на уметничке одлике песме.

Прену се као птић у џбуну¹
Плашљиви први дах и струја;
Но тек што сиђе брдо, грџну,
И огласи се сав олуја.

На мочварној се изви њиви;
Он – малочас што се сплете
У рупцу² жене, коњској гриви –
У небо с криком сад полете.

Сва гора паде... смрзну река...
Али већ одмах, пред ноћ глуху,
У шупљу трску залелека,
И умре на једном листу суху.

¹џбун – жбун, ниско, густо израсло шибље, грм

²рубац – марама

Заокружи слова испред тумачења која тачно описују уметничке одлике песме.

- а) У стиховима је описана природа и природне појаве.
- б) Рађање једног летњег дана утиче на расположење лирског субјекта.
- в) Лирском дескрипцијом истакнута је лепота родољубивог осећања.
- г) Песма се састоји од строфа које су испеване у десетерцима.
- д) Укрштеном римом песник истиче динамичност ветра.

140. Прочитај песму *Шиваће срце* Радомира Андрића и размисли о идејама изнетим у њој.

Моја мајка нема
шиваћу машину,
моја мајка има
шиваће срце.

Понекад ми шије
исцепан капут,
понекад ми крпи
подерану душу.

У њену се собу
не улази под оружјем,
у њену собу се улази
са цветом на језику.

У њеном присуству
све је чисто
на мојој кожи
и испод коже.

У неколико граматички и правописно исправних реченица објасни које су идеје изнете у наведеној песми.

141. У наведеном одломку из сатиричне приповетке *Страдија* Радоја Домановића подвуци унутрашњи монолог.

Кад сам изишао на улицу, опет улица препуна силна света што се таласа на све стране, а граја да уши заглуну.

„Куда ће овај оволики свет? Шта је сад опет? ... Сигурно депутација каква?” – мислио сам у себи, гледајући с чуђењем у ту небројену шарену масу разноврсна света, и приђем првом што беше до мене, те га запитам:

– Куда жури овај оволики свет?

Онај се осети дубоко увређен од тог мог глупог питања, погледа ме љутито и с презрењем, па се окрете леђима мени и пође за масом.

142. Прочитај одломак из приповетке *Све ће њо народ њозлајнији* Лазе Лазаревића. Одреди облик казивања који преовлађује у наведеном одломку.

Сунце се беше расплинуло у даљој прекосавској равници, и само још поврх места где га је нестало пружаху се у небо дугачке, светле, беличасте зраке, као да је отуд са запада помолио неко грдну шаку са раширеним и нагоре окренутим прстима – управо онако како то праве добри и рђави молери. Сава, која је била тако опала да се готово на сваком месту могла газити, сањиво отицаше одбијајући слабачак црвенкаст рефлекс од облачака поврх ње.

Заокружи слово испред тачног одговора.

У наведеном одломку преовлађује:

- а) нарација;
- б) дескрипција;
- в) монолог;
- г) дијалог;
- д) унутрашњи монолог.

НАПРЕДНИ НИВО

Вешиина чийања и разумевање йрочишаної

143. Прочитај следећа два текста и упореди информације у њима.

Текст 1

Путописни текст и данас код мене изазива извештан отпор, зачет још давно, у детињству, у ствари, изазван страхом од школских задатака у којима је обично требало да опишемо утиске са излета у природу. Нарочито ми се један од њих уцртао у сећање као прави ожилјак. Нисам познавала веће интелектуално мучење, иако тада још нисам знала да се то тако зове, од напрезања да седећи у клупи смислим реченицу, рецимо о теми: *Шша сам видела једної мајскої јушра у йољу*. У другим приликама често прекоревана због распричаности у саставима, када је требало да напишем нешто о тој ливади на коју су нас пре тога водили у образовне сврхе, мозак ми се просто био удрвенио и нисам баш ничега могла да се сетим, као да сам преспавала тај излет. Тако је у ствари било свакад, кад год смо имали такав писмени задатак, али те се грозне ливаде посебно сећам због велике претрпљене неправде. Једва сам успела да пре него што је звоно објавило крај часа скрпим неколико незграпних реченица у којима је на више начина било изражено да је поље било велико и широко, а мајски дан светао. Да бих тај пејзаж мало оживела, а напис бар мрвицу продужила, додала сам да је наред ливаде клопарала огромна ветрењача, што, наравно, није било тачно.

(Вида Отђеновић, *Пушовање у йушойис*)

Текст 2

Путопис је књижевна научна врста у којој писац саопштава своје утиске са путовања. Описе путовања налазимо у најстаријим књижевним делима. Путопис је сродан дневнику тако да се назива дневником са путовања. Сматра се да је путопис изворни облик најобимнијег прозног епског дела јер се јавља као саставни део авантуристичког романа. Има уметничку вредност и културно-историјски значај, преноси географска знања, представља етничке скупине и њихову културу. Писац путописа тежи веродостојном описивању људи и предела, које прожима субјективним осећањима и размишљањима. Хомеров еп *Одисеја* има елементе путописа јер описује јунакова лутања после Тројанског рата по грчким острвима. Путопис је у знаку субјективног (личног) виђења јер је писан у првом лицу, има слободну композицију, садржи описе природе и амбијента који приказује. Јавља се често у форми писама, на пример *Писма из Ишалије* Љубомира Ненадовића, и може бити посвећен сусрету са познатим личностима. Са развитком друштва, путовање постаје значајно за човекову културу. Многи познати писци писали су путописе.

(Оливера Радуловић, *Књижевни йојмовник*)

Заокружи слова испред информација које се налазе у оба текста.

- а) Путопис је једна од књижевнонаучних врста коју пишу многи писци.
- б) У путопису се описује изглед природних предела које путописац посети.
- в) У путопису се саопштавају утисци које изазивају посећена места.
- г) У путопису се упућује на географске појмове, као и на значајне личности.
- д) Путопис се пише у првом лицу па представља дневник са путовања.

144. Прочитај одломке из два текста и упореди информације у одломцима.

Текст 1

Као и свако друго ђаче, и ја сам сваке године, у јануару, присуствовао прославама Светог Саве. Немирнији дечаци, тим приликама, збијали би разне шале на рачун оног старијег ђака који би, дрхтавим и збуњеним гласом, декламовао о Светом Сави оно што би учитељ саставио за ту прилику. Ту би наше пригушено засмејавање дошло у највеће искушење. Тако ми моји враголасти вршњаци никад нису дали прилике да схватим прави значај службе о Светом Сави. По причи, коју сам тек чуо од своје мајке, и по начину на који ми је она то све испричала, моја прва јасна слика о Светом Сави била је у овоме: то је био светац који је нарочито истицао вредност књиге и вештине писања. Тада сам тек разумео зашто је моја мајка, иако је била неписмена, толико полагала на читање и писање. Тада сам се и зарекао да ћу се томе посветити макар и по цену да напустим своје другове и вршњаке. А ускоро сам пружио доказа мајци да сам и у читању и у писању дорастао сваком свом вршњаку. И учитељ је приметио ту промену. Изненадило га је то, па је почео да верује како се „десило неко чудо”. Моја мајка је у чуда веровала, па је учитељу одговорила како то нада мном бди дух Светога Саве. Једног дана, у моме присуству, причала је она учитељу да је, у сну, видела како је Свети Сава положио своје руке на моју главу и, обрнувши се њој, рекао јој: „Кћери Пијада, ускоро ће школа у селу Идвору бити тесна за твога сина. Када то буде, пусти га да пође у свет где може наћи више духовне хране за душу своју, тако жељну знања и науке...”

(Михајло Пупин, *Са ђаињака до научењака* – прилагођено)

Текст 2

И тако седам година, заједно су се Свети Сава, мајка и дечак пели на све већа и већа брда. А онда је те, седме године, дечак, када су завршили успињање, са врха брда нешто угледао... Повикао је да у даљини види нешто што сија. И мајка је учила исто светлугање.

Свети Сава им је објаснио да у даљини сијају школа и поред ње црква. Рекао је мајци да што пре одведе дете у школу и да ће тамо, поред она два ока која му је Бог иначе подарио, добити још два. Мајка је најзад била срећна. Прича о којој је слушала још као дете, испоставила се као тачна. Њен син ће дакле добити четири ока.

Дечак је у школи остао четири године. Када се вратио у своје село, мајка је с жаљењем закључила да и даље има само два ока. Узела је дечака за руку и одвела га поново код Светог Саве. Пожалила му се, подсећајући на његово обећање да ће у „сјајној” кући добити још два ока.

Свети Сава је узео једну књигу и питао жену шта у њој види.

„Овде нема ничега. Само ситне шаре црне боје”, одговорила је.

Ту исту књигу Свети Сава дао је дечаку, упитавши га шта све ту има. Дете је узело књигу у руке и почело да чита.

„Ето видиш”, рече Свети Сава, „ти си код очију слепа, јер очи имаш, а не видиш оно што ово твоје дете види. А ово твоје дете има још једне очи у глави, духовне очи. Зато више види и више зна но ти. То му је школа дала.”

(Легенда о Светом Сави)

Заокружи слова испред тврдњи које се односе на оба одломка.

- а) Мајка схвата вредност школе, па зато цени Светога Саву и верује му.
- б) Свети Сава је истицао значај учења, књиге и духовних вредности.
- в) Дечак разуме значај читања и писања.
- г) Дечак доживљава промену и напредује у стицању знања.
- д) Свети Сава наговештава да ће дечак наставити своје школовање.

- 145.** Пажљиво прочитај наведени одломак из текста о Београду крајем XIX и почетком XX века. На линијама испод одломка напиши сажетак (резиме) текста у неколико јасних и разумљивих реченица. Води рачуна о томе да твој сажетак у потпуности одговара подацима изнетим у одломку, као и о правописној и граматичкој исправности реченице.

На Берлинском конгресу 1878. године Србија је добила независност и територијално проширење, а 1882. проглашена је краљевином. Београд, њен главни град, био је мала варош, мања и од најмањих лондонских, париских или берлинских централних квартава. Одбацујући наслеђе Оријента и окрећући се Европи у свим сферама живота, Београд је тада направио најкрупније искорачке у својој савременој историји. За само неколико деценија крајем XIX и почетком XX века он је, мењајући и изглед и дух, постао модерна престоница, са огромним потенцијалима за даљи развој.

Београдска варош још је била скучена и захватала је само узак полукруг око тврђаве – шанац који се протезао дуж данашњег Косанчићевог, Топличиног и Обилићевог венца и Скадарске улице. Иако су и раније постојали озбиљни покушаји да се градско језгро преуреди и повеже са Теразијама, већ тада главном раскрсницом колских путева, тек од 1880. године варош почиње заиста да мења изглед – излази из оквира шанца и проширује се према данашњем Тргу Славија.

Шест година касније у рејон вароши укључује се и насеље *Енџезовац* на Врачару, названо по Франсису Макензију, Шкоту, веома имућном и утицајном представнику Британског библијског друштва, који је у Београду боравио од 1876. до 1895. године. Земљиште на Врачару Франсис Макензи купио је за 7500 дуката од сина Стојана Симића, тадашњег председника владе. Део тог великог имања касније је приложио за изградњу Храма Светог Саве.

(Раџина Вучетић, *Престоница независне Србије*)

147. На интернет страници Народног позоришта у Београду, можемо прочитати текст Љубомира Симовића поводом опере *Хасанаџиница*. Док читаш, размишљај о ставовима аутора.

НА НЕПОЗНАТОМ КОПНУ

Хасанаџиница је досад два пута постављана на неку од сцена Народног позоришта: у мају 1974. и у децембру 2001. године. Нисам ни слутио да ће се трећи пут појавити као опера.

Када ми је, пре много година, композитор Растислав Камбасковић рекао да по мојој драми *Хасанаџиница* жели да напише оперу тражећи моју сагласност, био сам више него изненађен. Ту драму нисам писао као предлог за музичку обраду. Једина музика коју сам у том тексту чуо била је музика самог језика. Тачније, музика живог драмског језика заснованог на дијалекатском говору. [...]

Био сам изненађен што неко верује да се ти стихови, писани да буду говорени, да буду разговор, свађа и расправа, могу и певати. Упркос томе, сагласност Камбасковићу нисам ускратио, и он је на том послу, којем се није видео крај, радио годинама. Сећам се да он није имао намеру да користи само моју идеју, на основу које ће писати свој либрето, него да ће мој текст користити непосредно и дословно. Подразумевало се да ће морати доста да скраћује – кад би се цела моја драма певала, то би трајало као пет или шест оперских представа. Мој једини услов је био да се оном што од мог текста буде употребљено ништа не дописује.

Током свих оних дугих година, колико је трајало писање музике, са Камбасковићем сам разговарао неколико пута. Некад ми је телефонирао да каже с каквим се проблемима мучи, некад да са мном подели радост због онога што му се чини да је добро написао. Коначно, сијајући, једног дана ми је јавио да је опера готова! Пошто је опера била написана, преостао је онај тежи и дужи део посла: њено путовање до сцене трајало је, ако се не варам, пуних осам година. Коначно је освануо и дан премијере. [...]

Одреди став аутора Љубомира Симовића према коришћењу драмског текста у опери.

Заокружи слово испред тачног тврђења.

Љубомир Симовић сматра да је:

- а) потребно скратити драмски текст ради његовог оперског извођења;
- б) битно посебно истаћи у опери делове драме у којима се води расправа;
- в) уметнички неоправдано користити драмску идеју у сврху оперског извођења;
- г) неприкладно да глумци на оперској сцени певају текст *Хасанаџинице*.

148. Прочитај текст из *Занимљиве граматике* Милана Шипке, па одговори на захтев.

Већ смо се навикли да слушамо и читамо приче о разним „чудима” у језику. Једно од таквих „чуда” су, ето, и – мушкарци женског рода. Досад смо се, не једанпут, могли уверити да језик и стварност изван језика нису исто, да између појава у језику и животу има много разлика. Поготово када је реч о тзв. природном и граматичком роду. Видели смо, на пример, како *момак*, који је у природи одиста мушко, у језику може да промени род. Довољно је само да промени облик, да постане *момче*, и већ није мушког него средњег рода.

У српском језику има и још чуднијих случајева. Постоје, како смо већ рекли, и мушкарци женског рода! Наравно – граматичког. Тако су, рецимо, наше *џајте*, *деге*, *чике*, *џече* или *ује* у стварности мушког, а у језику – женског рода. Кажемо: *наше џајте*, *наше деге*, *наше џече...*, као и *наше маме*, *наше баке*, *наше џејке*.

Ради се једноставно о томе да се род у језику одређује по облику и промени, тј. по граматичким особинама. Сад, ваљда, сви знамо како то мушкарци у језику могу бити не само мушког, него и женског, па и средњег рода. Похвалите се својим татама и мамама, бакама и дедама и свим чикама и тетама да сте коначно научили шта је то *граматички род*.

На основу текста закључи које су тврдње тачне.

Заокружи **слова** испред тачних тврдњи.

- а) Природни и граматички род се код неких именица не подударују.
- б) Граматички род се одређује према полу особе коју именица означава.
- в) Именица *момче* је граматичког мушког рода.
- г) Граматички род се одређује по граматичким особинама.
- д) Именице које означавају особе мушког пола морају бити мушког рода.

149. Прочитај текст, а потом одговори на захтев.

Писмен(и) или писан(и)

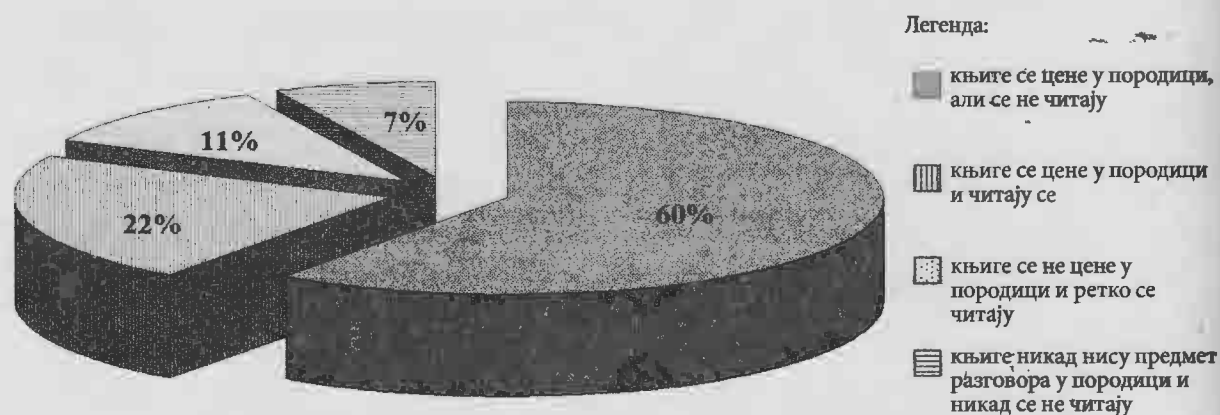
О овој језичкој недоумици смо поодавно писали у *Полијици*, а овде да укратко поновимо. Основна разлика је у овоме: Придев (трпни) *писан* (и *писани*) означава да је нешто *саопишено*, *исказано* помоћу *писа*, *писањем* (као: *писан(и) закон(и)*, *руком писана молба* и сл.); супротно значење је – *не(на)писан(и)*. Придев *писмен(и)* пак може да значи исто што и *писан(и)* (као: *писмени исписи*, *писмени из математике*, *писмени исказ*), али с извесном „типолошком” конотацијом – означава „врсту” задатка, испита и сл., која се обавља у писаној (писменој) форми; супротно значење је – *усмени*. У метафоричном значењу, али обично краћим обликом истог придева (*писмен*, без крајњег *-и*) казује се и да је нешто написано веома добро, врло коректно, без грешке у граматичко-стилском и сл. смислу (као: *врло писмен састав*), а и то да је неко описмењен, тј. да зна да чита и пише (*писмен човек*); супротно значење је – *неписмен* (текст, човек и сл.).

(Егон Фекете, *Језичке доумице*)

Ако је, на основу текста, тврдња тачна, заокружи Т, ако је нетачна, заокружи Н.

Тврдња	Тачно	Нетачно
Придев <i>писмен(и)</i> може имати исто значење као и <i>писан(и)</i> .	Т	Н
Супротно значење од придева <i>написани</i> има придев <i>неписани</i> .	Т	Н
Придев <i>писмен</i> може стајати уз именицу која означава предмет и уз именицу која означава биће.	Т	Н
У основном значењу придев <i>писмен</i> казује да је нешто написано лепим рукописом.	Т	Н

150. Погледај график и легенду о читалачким навикама и односу према књизи у породици у Србији. Служећи се датим подацима, одговори на постављено питање.

Читалачке навике и однос према књизи у породици у Србији

Колики је проценат породица у којима је однос према књизи у супротности са њиховим читалачким навикама? _____ %

151. Одговори на питања користећи податке из табеле.

Сугласници и сонанти

АРТИКУЛАЦИЈА начин \ место →		Усна		Зубни	Алвеоларни	Предњонепчани		Задњонепчани
		двоусни	уснено-зубни			тврди	меки	
експлозивни	звучни	б		д				г
	безвучни	п		т				к
африкате	звучни					џ	ђ	
	безвучни			џ		ч	ћ	
фрикативни	звучни			з		ж		
	безвучни		ф	с		ш		х
назални	звучни	м			н		њ	
	безвучни							
латерални	звучни				л		љ	
	безвучни							
вибранти	звучни				р			
	безвучни							
полувокали	звучни		в				ј	
	безвучни							

а) Које су тврде предњонепчане африкате? _____

б) Заокружи у табели уснено-зубни безвучни глас.

Писано изражавање

152. Подвуци све речи у одломку које нису написане у складу са правописним правилима.

Битка на Мишару је била једна од најзначајнијих битака у првом Српском устанку. У тој битци победила је Српска устаничка војска под вођством Карађорђа. У песми *Дој на Мишару* народни певач је надахнуто опевао историски догађај из 1806. године. Гавранови из песме преносе Кулиновој љуби вести о поразу Турске војске.

153. У следећим реченицама подвуци речи које треба написати великим почетним словом.

Зграда вукове задужбине улази у ред најстаријих и највреднијих историјских споменика београда и после теразијске чесме, саграђене 1860. године, најстарији је објекат на теразијском платоу. Године 1966. завод за заштиту споменика културе града београда ову зграду прогласио је спомеником културе.

154. Заокружи слова испред реченица у којима су поштована правописна правила о писању цртице [-].

а) Мој тата је ауто-превозник.

б) Када креће на пут, увек провера своју аутоопрему, јер од ње зависи безбедна вожња.

в) Често вози аутопутем.

г) Толико је километара прешао да сада, како каже, вози по аутоматизму.

155. Заокружи слова испред годишњица написаних у складу са правописним правилима.

Ове године славимо следеће јубилеје:

а) 100-годишњицу стварања Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца;

б) 50-огодишњицу великих студентских демонстрација 1968;

в) 60-ту годишњицу почетка емитовања телевизије у Србији;

г) 210.-годишњицу од оснивања Велике школе у Београду;

д) двестагодишњицу проглашења прве престонице Србије.

156. Заокружи слово испред реченице нашег књижевника Душана Радовића у којој је правописни знак тачка са запетом (;) правилно употребљен.

а) Пре него што кренете да тражите срећу; проверите – можда сте већ срећни, срећа је мала, обична и неупадљива и многи не умеју да је виде.

б) Пре него што кренете да тражите срећу, проверите – можда сте већ срећни, срећа је мала; обична и неупадљива и многи не умеју да је виде.

в) Пре него што кренете да тражите срећу, проверите – можда сте већ срећни; срећа је мала, обична и неупадљива и многи не умеју да је виде.

г) Пре него што кренете да тражите срећу, проверите – можда сте већ срећни, срећа је мала, обична и неупадљива и многи не умеју; да је виде.

157. Прочитај реченицу и реши задатак водећи рачуна о правописним правилима.

Рекли су ми да обратим пажњу на то да ће Мира имати једнобојну хаљину, а Милан мајицу која на себи има две боје.

На основу претходне реченице, допуни следећу реченицу, користећи речи из заграде.

На матурској вечери Мира ће носити _____ (светло, плава) хаљину, а Милан _____ (сива, плава) мајицу.

158. У сваком примеру подвуци речи које нису написане у скаду с правописним правилима о писању великог слова.

1. Највећи део турака живи у малој азији, док их на балканском полуострву највише живи у бугарској.
2. Општеприхваћен назив за европу је стари континент, а за америку нови свет.
3. Ове године на црногорском приморју упознали смо туристе са блиског истока.
4. У западној србији посебна атракција је село мокра гора у оквиру кога се налази етно-село дрвенград.
5. Мој рођак, који живи у сједињеним америчким државама, пореклом је из републике српске, тачније из бања луке.
6. Пацифик, познатији као тихи океан, протеже се од беринговог мора на арктику до антарктика на југу, и од индонезије до колумбије.

159. Препиши реченице поштујући правописна правила о употреби великог слова.

1. У близини трга републике налазе се: улица краља петра, змај јовина улица и улица народних хероја.
2. Након завршене основне школе „браћа барух” и дванаесте београдске гимназије, уписао сам филозофски факултет на новосадском универзитету, после чега сам се запослио у министарству просвете, науке и технолошког развоја републике србије.

1. _____

2. _____

160. Наведену реченицу препиши писаним словима ћирилице поштујући правописна правила.

Први управник народног позоришта у београду основаног 1868 године је био Јован Ђорђевић.

161. У следећим реченицама упиши запете тамо где је потребно.

1. Стигавши у Београд пожурили смо да посетимо новоотворени Народни музеј.
2. У њему се према речима многих стручњака чувају највеће уметничке драгоцености овог дела Европе.
3. Иако смо издвојили читаво преподне за обилазак нисмо успели да подробно погледамо све поставке.
4. Следећег пута би требало да издвојимо више времена што је и очекивано за посету овом јединственом музеју који представља национално благо.

162. Заокружи слова испред реченица у којима су поштована правописна правила.

- а) У школи су нас обавестили да ће нам у мају, на крају осмог разреда, организовати одељењско фотографисање.
- б) Напоменули су да ће нас сликати професионални фото-граф.
- в) Претпостављам да ће слике бити одличне, јер ће користити посебан фотоапарат.
- г) Радујем се сликању, јер ми сви кажу да сам врло фотогеничан.

163. Напиши скраћенице следећих речи.

и тако даље _____
и слично _____
множина _____
број _____

инжењер _____
доктор _____
госпођа _____
господин _____

**Грамаџика, лексика, народни
и књижевни језик**

164. Усправним цртама подели речи на слоге.

ласта ауто трамвај рамена
 цврчак људски радост приповетка

165. Напиши која се гласовна промена не врши у облицима датих речи, иако постоје услови да се изврши.

1. баки _____
2. протестни _____
3. једанпут _____
4. поочим _____

166. Напиши назив гласовне промене која је извршена у подвученим речима.

1. Погледала га је крупним црним очима. _____
2. Тражећи друштво, кренуо је према реци. _____
3. Рођен сам истог датума кад и мој друг. _____
4. Ишао би на изложбу да је имао времена. _____

167. Напиши називе гласовних промена чије резултате уочаваш у подвученој речи.

Сви подаци ће бити пажљиво прегледани.

168. Одреди гласовне промене које су извршене у подвученој речи.

Орахе за питу треба добро иситнити.

У творби речи *иситнити* додат је префикс *из-* на глагол *ситнити*. Које су гласовне промене извршене?

Гласовне промене: _____

и _____

169. Прочитај реченицу у којој све наглашене речи имају акценат на првом слогу.

У винограду беше мирно, сунце је силазило ка ивици шуме.

Разврстај све наглашене речи на оне са кратким и оне са дугим акценатом.

1. Речи са кратким акценатом

2. Речи са дугим акценатом

170. Прочитај одломак из књиге *Странујућице смисла* Ивана Клајна. Напиши називе подвучених глаголских облика.

Увек ће бити ђака који пишу: „Размишљајући о сили теже, крај саме његове главе пала је једна јабука...” И увек ће учитељ морати да објашњава да такве мисаоне јабуке не постоје.

1. размишљајући _____

2. пала је _____

3. не постоје _____

171. Одреди врсту подвучених речи.

1. Дуго смо шетали крај обале. _____

2. У свој крај ретко одлазим. _____

3. Свако је дете лепо на свој начин. _____

4. Свако дете уме лепо да црта. _____

5. Милица живи близу мог стана. _____

6. Она станује близу. _____

172. Одреди врсту подвучених речи.

1. Питао ју је када ће доћи. _____

2. Питах је када ће доћи. _____

173. За сваки подвучени глагол из наведене реченице одреди глаголски облик, лице, број и род (уколико глаголски облик разликује лице, број и род; уколико глаголски облик не разликује лице, број или род, упиши /).

Јуче је један родитељ завапио на родитељском састанку:
 „Дајте ми добро дете, видећете тада какав сам ја отац!”

Глагол како гласи у реченици	Глаголски облик	Лице	Број	Род
завапио је				
дајте				
видећете				

174. Прочитај реченицу из приповетке *Аска и вук* Иве Андрића. Допуни табелу траженим подацима у вези с подвученим глаголима.

Скакала је на поваљене букве и на оном јастучићу од маховине која их покрива, стојећи само на стражњим ногама, правила од себе белу, веселу чигру која слепљује очи гледаоца.

Глагол како гласи у реченици	Глаголски облик	Лице	Број	Род
	перфекат			женски род
		/	/	/
		3. (треће)		/

175. Прочитај одломак из басне *Славуј, кукавица и маџарац*. Подвучене заменице разврстај на именичке и придевске, као што је започето.

Славуј је, по свом обичају, певао у пролеће. Кукавица му рече:

- Хоћеш ли да се опкладимо да ја лепше певам од тебе?
- Хајде кад баш хоћеш, али ко ће бити судија?
- Ено онај који пасе тамо. Види колике има уши.

Именичке	Придевске
му	свом

176. Из наведене реченице издвојене су три речи. За сваку од њих напиши којој врсти и подврсти речи припада, род, број и падеж у датој реченици.

Ученици осмог разреда полажу завршни испит.

	Врста речи	Подврста речи	Род	Број	Падеж
ученици					
осмог					
завршни					

177. Из следећих реченица издвојени су бројеви. Напиши њихове подврсте.

Његова Миона остаде самохрана с троје сирочади. Два синчића и једна кћи. Најстаријем, Огњану, беше тек седма година.

троје _____
 два _____
 једна _____
 седма _____

178. Одреди врсту подвучене синтагме у следећој реченици.

Одмах после доручка отишао сам у стрму башту изнад куће.

Подвучена синтагма у реченици по врсти је _____.

179. Одреди врсте подвучених зависних реченица.

1. Јоца није пошао на тренинг јер је био уморан. _____
 2. Да није био уморан, Јоца би пошао на тренинг. _____
 3. Иако је био уморан, Јоца је пошао на тренинг. _____

180. Прочитај следећу реченицу.

Светлост се ширила избијајући из сваког угла просторије.

Одреди врсту и подврсту синтаксичке јединице којом је исказана подвучена прилошка одредба за начин.

Врста синтаксичке јединице: _____.

Подврста синтаксичке јединице: _____.

181. Одреди врсте подвучених синтагми у наведеном одломку из приче *Ливага*, у јесен Данила Киша.

И нигде више шареног вашара, нигде пеливана, нигде кикота мајмуна и барикања тромих слонова. Циркус је отишао, изненадно, као што је и дошао. Једног јутра, рано, пре изласка сунца, мишићави младићи у морнарским мајицама, који су ту данима изводили своје вештине од којих је свима застајао дах, повадили су кочеве, поскидали жице и конопце, оборили ружичасти шатор и горди јарбол са заставом. Затим су све то спаковали хитро и умешно у своје дрвене кућице, сличне великим лађама. Онда су кренули... Животиње су рикале у кавезима, само се слон вукао иза поворке, достојанствено и лењо, хладећи се својим големим ушима.

Врста синтагме:

1. мишићави младићи у морнарским мајицама
2. горди јарбол са заставом
3. сличне великим лађама
4. хладећи се својим големим ушима

182. Напиши којим врстама зависних реченица припадају подвучене реченице у следећим примерима.

1. Ако не почнеш, нећеш ни завршити.
2. Гвожђе се кује док је вруће.

183. Напиши називе врста подвучених синтагми у следећим примерима.

1. Прочитавши стару књигу, открила је значења многих речи.
2. У пословицама се налазе најдрагоценије мудрости живота.
3. Веома брзо је решио све задатке.
4. Шетња покрај реке чинила му се необично дугом.

184. Прочитај народне пословице, па напиши којим врстама зависних реченица припадају подвучене реченице.

1. Ко рано рани, две среће граби.
2. Заклела се земља рају да се сваке тајне знају.

185. Напиши називе врста подвучених синтагми у следећим реченицама.

1. Читао је роман цело поподне.
2. Књига је била веома занимљива.
3. Врло пажљиво је гледао илустрације.
4. Уживајући у читању, заборавио је на време.

186. Одреди падеж и значење падежа подвучених речи у изрекама знаменитих људи.

1. Ниједна љубав није тако неверна као љубав народа.

(Љубомир Ненадовић)

Падеж:

Значење:

2. Још нисам срео човека од ког се нешто не би могло научити.

(Алфред де Вињи)

Падеж:

Значење:

187. Прочитај реченицу из приповетке *Прва бразда* Милована Глишића. Напиши назив и значење падежа подвучене речи.

Ишла је тамо зором да обиђе Сенадина.

Падеж:

Значење:

188. Напиши значења подвученог облика генитива, односно предлошко-падежне конструкције са генитивом.

А. За Његоша кажу да је био човек зативљујућег раста.

Значење: _____

Б. Кад причају, ћутљиви људи то раде преко воље.

Значење: _____

189. Прочитај следећу реченицу. Одреди значење подвучене речи у њој.

Скинувши један по један маглени огртач, Дунав се замишљено примицао обали и враћао матици, где се сав живот, све блистање воде било усредредило.

Заокружи слово испред тачног одговора.

Реч матица у датој реченици означава:

- а) осунчану речну увалу;
- б) немирне речне таласе;
- в) мало насеље у речној ували;
- г) средишњи део речног тока.

190. Прочитај текст и одреди значење подвучене речи.

Иако је штучање за већину људи непријатна, али краткотрајна сметња јер обично прође нагло, као што је и почела, за неке је људе штучање као хронична болест. Они недељама стално штучају. То их омета на послу, у школи, док говоре, једу и спавају. Организам им се исцрпљује као да учествују у тркама. Стручњаци су закључили да привремене вишак калцијума у мозгу може довести до хроничног штучања, пошто су лековима који спречавају продирање калцијума у možдано ткиво заустављали штучање оболелих људи.

(Кети Волард, *Зашто*)

Заокружи слово испред тачног одговора.

Реч **хроничан** у тексту значи:

- а) повремен; б) повишен; в) изненадан; г) дуготрајан.

191. Прочитај следећи одломак и одговори на захтеве.

– Бого мој, зашто ти шаљеш глад на људе, кад је мени, јадном тежаку, жао и стоке кад гладује!? И зашто баш шаљеш биједу на нас тежаке, који те више славимо него Лацмани, сити и објесни!? Али, опет, хвала ти, кад даде да смо ми најсиромашнији најтврђи у вјери, те волијемо душу, него трбух!...

Наслов дела: _____

Име и презиме аутора: _____

Књижевни род: _____

Књижевна врста: _____

192. Прочитај текст и одговори на захтеве.

Ето, драги господине Берки, то сам хтео да Вам испричам и да Вас замолим да ми напишете једно писмо о свему. Пишите ми и о томе како је Динго. Још бих Вас замолио, ако ми се нећете смејати, да му прочитате ово моје писмо и да му кажете да ја нисам крив, да га нисам могао повести са собом и да га нећу никада заборавити. Кажите му и то да ћу једног дана, кад постанем песник, написати о њему песму или басну. У тој ће басни пас да говори. И зваће се, наравно, Динго. Молим Вас, дакле, господине Берки, да ми учините то, он ће све да разуме, само, док му говорите, гледајте га право у очи и понављајте му моје име. Реците му: *Анди, Анди, Анди ње њоздравио*. Говорите му полако, као сасвим малом детету. Видећете да ће Вас разумети.

Наслов дела: _____

Име и презиме аутора: _____

Књижевни род: _____

Књижевна врста: _____

193. Прочитај наведене стихове и допуни табелу.

Стихови из песме	Наслов дела	Име песника	Књижевна врста (прецизно)
Све је тако тихо. И у мојој души Продужено видим ово мирно море: Шуме олеандра, љубичасте горе, И блед обзор што се протеже и пуши.			описна (дескриптивна) песма
Очију твојих да није Не би било неба У малом нашем стану	<i>Очију твојих да није</i>		
И овај камен земље Србије Што претећ' сунцу дере кроз облак Суморног чела мрачним борама О вековечности прича далекој, Показујући немом мимиком Образа свога бразде дубоке.		Ђура Јакшић	
Где ја стадох – ти ћеш поћи! Што не могох – ти ћеш моћи! Куд ја нисам – ти ћеш доћи! Што ја почех – ти продужи! Још смо дужни – ти одужи!			мисаона (рефлексивна) песма

194. Које одлике драме препознајеш у наведеном одломку из комедије *Сумњиво лице* Бранислава Нушића?

ТАСА (*чиша*): „Плава риба, кљукана династија...”

ЈЕРОТИЈЕ (*шрине се и ојме му*): Ама није то, ко ти то даде? Господин Вићо, ово је требало уништити. (*Трија у цей ову, а вади из друјої цейа друју харшију и даје је Таси.*) Ово читај...

ТАСА (*чиша*): „Строго поверљиво.”

ЈЕРОТИЈЕ: Чули сте, господо, „строго поверљиво”. Тасо, ево ти овде пред свима кажем: да ћу ти ноге пребити ако одавде заћеш по чаршији и истрљаш шта си прочитао.

Ако у одломку постоји наведена одлика драме, у табели заокружи ДА, ако не постоји, заокружи НЕ.

Одлике драме	ДА или НЕ	
Дидаскалије	ДА	НЕ
Смењивање сцена	ДА	НЕ
Дијалог	ДА	НЕ
Подела на лица	ДА	НЕ

195. Прочитај одломке из различитих дела наше народне/усмене књижевности, која припадају истој књижевној врсти.

1. Кад тамо дођу у ону планину, пуште орлове да лове лисицу, а лисица побегне у једно језеро које је било усред оне планине, и претвори се у утву шестокрилу, али соколови одмах за њом и одандје је изагнају; онда она полети у облаке па почне бјежати, а змајеви за њом!
2. Кад буде неко доба ноћи, заљуља се језеро, он се јако препане кад види да нешто од средине иде управо њему: то је била аждах(ј)а страховита са двије уши, па јуриш на њега учини, но он потегне нож и удари је и главу јој одсијече...

А.

Напиши како се назива књижевна врста из које су наведени одломци.

Б.

Напиши коју одлику књижевне врсте (уписане под А) препознајеш у наведеним одломцима.

196. Прочитај песму и одреди ко је у њој лирски субјект.

Проглас

По милости божјој
И благослову светитеља из Раса,
Ја, цар Срба, Грка и Арбанаса,
Земљама које од оцева наследих
И мачем освојих,
Које повезах крвним судовима
Својих војника,
Дајем законик
И нека нема других законика
Осим мојих.

(Десанка Максимовић, збирка *Тражим помиловање*)

Лирски субјект је _____.

197. Прочитај одломак из приповетке Бранка Ћопића *Поход на Мјесец*. Док читаш, размисли о томе ко је приповедач.

Кад је самарџија код нас у гостима, онда је мени много штошта дозвољено. Пењем се по дрвећу, завирујем на таван, шврљам око потока, одем чак и до малог млина завученог подно нашушурена гаја. Згодио бих тако и у Америку само да знам пут и да се не бојим паса.

– Чекај ти само, отићи ће стари Петрак – пријете ми у кући кад већ сасвим прекардашим.

А ти „Петракови дани” у рану јесен обично су увијек били празнични, сјајни и пуни шапата, па ме тако повуку и ошамуте да не знам куд бих прије: кроз кукурузе, низ поток, уз бријег. Чучим тако на врби и зурим у нијем свјетлуцав-рибљи рој, а онда се пред мојим засјењеним очима одједном разграна густа крошња питомог кестена с раскоканим презрелим чаурама: их, у кестењар, шта ће ми рибетине!

Шијем тако читав дан тамо-амо, а кад ме сутон опколи и притјера кући, ево ти опет нове напасти – Мјесеца. Исплута он иза ријетка дрвећа на бријегу, бљештав, надомак руке, тајанствен и нијем, златопера риба. И ја занијемим сав устрептао од скривене лоповске наде:

– Можда бих га некако могао дохватити?!

Ноћу се изненада тргнем иза сна: вири Мјесец кроз прозор, гори читаво двориште, и бљештави посјетилац уноси ми се у лице и шапуће:

– Хајдемо!

Дижем се лак, опсједнут, али ме већ на првом кораку отријезни глас вјечито будног дједа: – Баја, куда ћеш?

Они мене тако увијек: таман кренем у нешто, сав устрептао, изнад земље, кад неко подвикне, а ја – цоц! – о тврду ледину. Сва срећа што једном у години дођу и Петракови развезани дани кад се много штошта може.

Дође тако једном на ред и Мјесец.

Име приповедача у наведеном одломку је _____.

198. Прочитај део песме *Ноћ на ноћ* Бранка Радичевића. Обрати пажњу на стилске фигуре у подвученим стиховима.

Шикће вода, а чун реже,

Бежи вртлог, стене беже –

Живо, руке, не сустале!

Ето мене до обале.

Чун ту вежем, лаким скоком

На обалу па излетим,

Па лаганим онда кроком

Двору миле ја полетим.

Које две стилске фигуре уочаваш у подвученим стиховима?

Одговор: _____ и _____

199. Прочитај део песме *Чезња* Десанке Максимовић.

Сањам да ћеш доћи:
Јер миришу ноћи, а дрвеће листа,
И ново се цвеће сваког јутра роди;
Јер осмеси љупки играју по води,
И пролетњим небом што од среће блиста;
Јер пуне тополе, и као да хоће
К небу, пуне топле, набујале жуди;
Јер у души биља љубав већ се буди,
И мирисним снегом осуло се воће.

Одреди смисао употребе **персонификације** у наведеним стиховима.
Напиши одговор поштујући граматичка и правописна правила.

200. У следећој строфи из песме *Вешар* Јована Дучића употребљено је више стилских фигура. Напиши на линијама називе најмање **три стилске фигуре** које уочаваш.

Прену се као птић у цбуну
Плашљиви први дах и струја;
Но тек што сиће брдо, грџну,
И огласи се сав олуја.

Одговор: _____

201. Песма Франческа Петрарке има различите **врсте строфа**. Напиши које су то врсте.

Нека је блажен дан, месец и доба,
Година, час и тренут, оно време
И лепи онај крај и место где ме
Згодише ока два, спуташе оба.

Блажене прве патње које вежу
У слатком споју са љубављу меће,
И лук и стреле што погодише ме,
И ране које до срца ми сежу.

Блажени били сви гласови, које
Уз уздах, жудњу и сузе без броја
Просух, зовући име Госпе моје;

И блажене све хартије где пишем
У славу њену, и мисао моја
Која је њена, и ничија више.

1. Прве две строфе написане су у форми _____.
2. Друге две строфе написане су у форми _____.

202 Прочитај одломак из *Аутобиографије* Бранислава Нушића. Одговори о каквој се поезији приповеда у тексту.

Написао сам свега две песме у животу и са обема сам толико страдао да сам се за-рекао чак и да не читам више стихове, а камоли још и да их пишем. О, колико ме је пута гонило и голицало нешто у души, колико пута ме је држала инспирација, колико пута мамила каква прилика, али сам се увек јуначки уздржао.

Зар може, на пример, бити узвишеније инспирације ко кад вам каква госпођица сањалачка погледа и топла осмеха поднесе своју лепо укоричену споменицу, на којој златним словима пише „Poesie”, а која представља тако раскошну колекцију људских глупости. Ах, та књижица, која је испуњена са безброј лепих жеља и наказних стихова, у којој кипте „ах” и „ох” и у којој се ритмови тако милозвучно сликују на речи: мојим, твојим, нећу, срећу и рујна, бујна.

Колико сам пута био већ и замочио перо у мастило, па се ипак уздржао.

„Али запишите, молим вас, запишите макар један стих!”, шапћу вам њена уста „рујна”.

Ја поново умачем перо у мастило и поново се уздржавам.

„Молим!”, понавља она.

„Извините, али ја сам на дијети!”, правдам се.

И одиста, то је била једна врста дијете коју сам ја издржавао. Додуше, ја нисам одлазио лекару да му исплазим језик и да се пожалим на рђаво време, јер би ми он у том случају најпре преписао да не читам стихове наших поета, већ сам издржао сасвим супротну дијету – нисам писао стихове, што је необично добро чинило и мени и мојим читаоцима.

Заокружи слово испред тачног одговора.

У наведеном одломку реч је о поезији:

- а) која је тешко разумљива;
- б) без искрених осећања;
- в) признатих песника;
- г) без риме.

203. Прочитај део 41. песме из збирке песама *Градинар* Рабиндраната Тагореа, знаменитог индијског песника. Док читаш, размишљај о томе зашто се подвучени делови стихова понављају.

Чезнем да ти кажем најдубље речи
које ти имам рећи;
али се не усуђујем,
страхујући да би ми се могла насмејати.

Зато се смејем сам себи и
одајем тајну своју у шали.
Олако узимам бол свој,
страхујући да би то могла ти учинити.

Чезнем да ти кажем најверније речи
које ти имам рећи;
али се не усуђујем,
страхујући да би могла посумњати у њих.

Зато их облачим у неистину,
и говорим супротно
ономе што мислим.
Остављам бол свој да изгледа глуп,
страхујући да би то могла ти учинити.

Чезнем да употребим најдрагоценије речи
што имам за те;
али се не усуђујем,
страхујући да ми се неће вратити истом мером.

Заокружи слова испред реченица које представљају одговарајуће објашњење улоге понављања подвучених делова стихова у наведеној песми.

- а) Понављање делова стихова у песми истиче страх лирског субјекта пред депотом вољене драге и док је у њеном присуству.
- б) Понављање делова стихова у песми нарушава успостављену хармонију у исказивању осећања два вољена бића.
- в) Понављање делова стихова у песми наглашава негативан став лирског субјекта према вољеном бићу.
- г) Понављање делова стихова у песми утиче на успостављање одређеног песничког ритма иако је песма написана у слободном стиху.
- д) Понављање делова стихова у песми подвлачи интимни тон у исказивању осећања лирског субјекта, као и снагу тих осећања.

205. Прочитај песму *Хвала сунцу, земљи, травџи* Стевана Раичковића. Док читаш, размишљај о начину на који се мотив захвалности развија у песми.

Хвала сунцу, земљи, травџи.
Хвала ваздуху што је плав.
И хвала, ево, што имам говор.
И гледам како мили мрав.

Хвала срцу за бол, славља,
Што га пробуди и шум благ.
Хвала свему што оставља
По свету сен, у мени траг.

И хвала овој лудој глави
О коју лупа простор сав.
Хвала сунцу, земљи, травџи.
Хвала ваздуху што је плав.

Заокружи слова испред одговарајућих тумачења.

Лирски субјекат се захваљује зато што може да:

- а) ужива у свим пријатним искуствима и срећи у животу;
- б) ужива у животној радости без непријатних искустава;
- в) спозна живот упознајући и његову тамну, болну страну;
- г) доживи свет око себе свим чулима и да о томе говори;
- д) избегне сва животна искушења, изненађења и разочарања.

206. Пажљиво прочитај више пута песму *Ојомена* Мирослава Антића. Док читаш, размишљај о значењима песме.

Важно је, можда, и то да знамо:
човек је жељен, тек ако жели.

И ако целога себе дамо,
тек тада и можемо бити цели.

Сазнаћемо, тек ако кажемо
речи искрене, истоветне.

И само онда кад и ми тражимо
моћи ће неко и нас да сретне.

Позивајући се на текст песме, у неколико јасних, разумљивих и правописно исправних реченица, напиши зашто песма носи наслов *Ојомена*.

207. Прочитај песму *Погне* Јована Дучића и два мишљења о њој.

Над острвом пуним чемпреса и бора,
Младо, крупно сунце пржи, пуно плама;
И трепти над шумом и над обалама
Слан и модар мирис пролетњега мора.

Љубичасте горе, гранитне, до свода,
Зрцале се у дну; мирно и без пене,
Површина шушти и целива стене;
Свод се светли топал, стаклен, изнад вода.

Прах сунчани трепти над испраним песком,
И сребрни галеб понекад се види,
Светлуца над водом. И миришу хриди
Мирисом од риба и модријем вреском.

Све је тако тихо. И у мојој души
Продужено видим ово мирно море:
Шуме олеандра, љубичасте горе,
И блед обзор што се протеже и пуши.

Немо стоје у њој сребрнасте, родне
Обале и врти; и светли и пали
Младо, крупно сунце; и не шуште вали –
Галеб још светлуца. Мир. Свуда је подне.

Прво мишљење: У песми је дата објективна слика природе на једном острву.

Друго мишљење: У песми је дата не само слика природе већ и расположење лирског субјекта.

Које од ова два мишљења сматраш потпунијим? Образложи свој одговор, позивајући се на песму и водећи рачуна о граматичкој и правописној исправности реченице.

208. Прочитај народну лирску песму *Српска дјевојка*, па одговори на захтев.

У Милице дуге трепавице,
Прекриле јој румѐн' јагодице,
Јагодице и бијело лице;
Ја је гледах три године дана,
Не могах јој очи сагледати,
Црне очи ни бијело лице,
Већ сакупих коло ђевојака,
И у колу Милицу ђевојку,
Не бих ли јој очи сагледао.
Када коло на трави играше,
Бјеше ведро, пак се наоблачи,
По облаку зас'јеваше муње,
Све ђевојке к небу погледаше,
Ал' не гледа Милица ђевојка,
Већ преда се у зелену траву.
Ђевојке јој тихо говорише:
„Ој Милице, наша другарице!
Ил' си луда, ил' одвише мудра,
Те све гледаш у зелену траву,
А не гледаш с нама у облаке,
Ђе се муње вију по облаку?“
Ал' говори Милица ђевојка:
„Нит' сам луда, нит' одвише мудра,
Нит' сам вила да збијам облаке,
Већ ђевојка да гледам преда се.“

Протумачи подвучене стихове у контексту песме. Посебну пажњу обрати на Миличине особине и понашање. По чему се Милица разликује од других девојака?

Напиши одговор водећи рачуна да реченице буду јасне, граматички и правописно исправне.

209. Прочитај одломак из *Мемоара* Проте Матеје Ненадовића.

Ја сам служио и господарио, поповао и војводовоао; путовао по народном послу далеке путове и код куће мирно седео и у мојој башти воће калемии; војевао сам опасне ратове и уживао благодет општег мира; с царевима говорио сам слободно, а каткад збунио ме је говор простог кмета; гонио сам непријатеље и бежао од њих; живео у сваком изобилију и опет долазио до сиротиње; имао сам лепе куће и гледао их из шуме спаљене и срушене; пред мојим шатором вршталли су у сребро окићени арапски хатови и возио сам се у својим неокованим таљигама; војводе ишчекивали су заповести из мојих уста и опет судба ме доводила да пред онима што су били моји пандури на ноге устајем. – То је, децо, вечна променљивост судбине коју сам рано познао и на коју се нигда тужио нисам; из те променљивости научите: да се не треба у срећи гордити ни у несрећи очајавати.

Шта мислиш, да ли је аутор текста уверљиво дочарао променљивост људске судбине? Заокружи одговор, а затим га образложи у неколико правописно и граматички исправних реченица.

ДА

НЕ

Образложење: _____

210. Прочитај текст који говори о одликама народних лирских љубавних песама, па затим прочитај песму *Риба и дјевојка*. Које одлике љубавне поезије из текста о народним лирским песмама уочаваш у песми *Риба и дјевојка*?

Текст о народним лирским песмама

Љубавне песме чине најбројнију скупину народне лирике. Одликује их велика разноликост тема и мотива. У њима су опевани сви тренуци љубави, осећања од најједноставнијих до најсложенијих, састанци од најчеднијих до најчулнијих. Најлепше и најснажније су песме на тему растанка и љубавног бола. Иако певају о личним осећањима, у њима је веома наглашен колективни дух. Такође, у љубавним песмама готово увек се појављује сижерна основица, нека кратка прича, на коју се надограђује емоционална садржина песме. Често су љубавним осећањима обојене и песничке слике природе. Осећања се обично не испољавају директно, већ у разговорима јунака са травкама, птицама, водом, члановима породице. Зато у овим песмама постоји велики број стилских фигура.

(Јован Деретић, *Кратка историја српске књижевности* – прилагођено)

Риба и дјевојка

Дјевојка сједи крај мора,
Пак сама себи говори:
„Ах мили Боже и драги!
Има л' што шире од мора?
Има л' што дуже од поља?
Има л' што брже од коња?
Има л' што слађе од меда?
Има л' што драже од брата?“
Говори риба из воде:
„Дјевојко, луда будало!
Шире је небо од мора,
Дуже је море од поља,
Брже су очи од коња,
Слађи је шећер од меда,
Дражи је драги од брата.“

Заокружи слова испред одлика народних љубавних песама из првог текста које уочаваш у песми *Риба и дјевојка*.

- а) У љубавна осећања су utkани љутња и бес остављених.
- б) Љубавна осећања се испољавају индиректно у дијалозима.
- в) Љубавна осећања прожимају митолошке представе о стварању света.
- г) Љубавна осећања су сликовито исказана употребом стилских фигура.

211. Прочитај одломак из *Српског рјечника* Вука Стефановића Караџића, а потом и одломак из народне песме *Диоба Јакшића*.

МОЛИТВЕНА ЧАША Кад сватови дођу дјевојачкој кући и сједну за сто, онда (по обичају) отац дјевојачки донесе нову чашу, те из ње пију у здравље. Потом ту чашу спреме уз дјевојку и на венчању запоје из ње вином момка и дјевојку, и то се зове **молитвена чаша**. Послије вјенчања млада остави молитвену чашу и чува је (спомена ради) до смрти.

У народној песми *Диоба Јакшића* два брата, Дмитар и Богдан, деле очевину. Сву су земљу поделили, али су се посвађали око коња и сокола. Дмитар узима коња и сокола и одлази у лов, а својој жени наређује да му отрује брата.

„Што ће ова сиња кукавица!
Да отрујем мојега ђевера!
Од бога је велика гриота,
А од људи покор и срамота;
рећи ће ми мало и велико:
видите ли оне несретнице
ђе отрова својега ђевера!
Ако ли га отровати нећу,
Не см'јем војна у двору чекати.”
Све мислила, на једно смислила:
она оде у подруме доње,
те узима чашу молитвену,
саковану од сувога злата,
што је она од оца донела,
па је носи својему ђеверу,
љуби њега у скут и у руку,
и пред њим се до земљице клања:
„На част теби, мој мили ђевере!
На част теби и чаша и вино,
поклони ми коња и сокола!”
Богдану се на то ражалило,
поклони јој коња и сокола.

Заокружи слово испред тачног одговора.

Вуково објашњење помаже нам да разумемо:

- а) значај породице за Анђелију;
- б) тугу оца због одласка ћерке;
- в) трагичност братске неслоге;
- г) богато Анђелијино порекло.

212. Упореди у каквом односу се налази лирски субјект према природи у песмама *Ветар* и *Подне* Јована Дучића.

Ветар

Прену се као птић у џбуну
Плашљиви први дах и струја;
Но тек што сиђе брдо, грџну,
И огласи се сав олуја.

На мочварној се изви њиви;
Он – малочас што се сплете
У рупцу жене, коњској гриви –
У небо с криком сад полете.

Сва гора паде... смрзну река...
Али већ одмах, пред ноћ глуху,
У шупљу трску залелека,
И умре на једном листу суху.

Подне

Над острвом пуним чемпреса и бора,
Младо, крупно сунце пржи, пуно плама;
И трепти над шумом и над обалама
Слан и модар мирис пролетњега мора.

Љубичасте горе, гранитне, до свода,
Зрцале се у дну; мирно и без пене,
Површина шушти и целива стене;
Свод се светли топал, стаклен, изнад вода.

Прах сунчани трепти над испраним песком,
И сребрни галеб понекад се види,
Светлуца над водом. И миришу хриди
Мирисом од риба и модријем вреском.

Све је тако тихо. И у мојој души
Продужено видим ово мирно море:
Шуме олеандра, љубичасте горе,
И блед обзор што се протеже и пуши.

Немо стоје у њој сребрнасте, родне
Обале и врти; и светли и пали
Младо, крупно сунце: и не шуште вали –
Галеб још светлуца. Мир. Свуда је подне.

Напиши одговор водећи рачуна да реченице буду граматички исправне и у складу с правописним правилима.

Прочитај одломак из *Госпође министарке* Бранислава Нушића, па одговори на задатке.

Чин други, 10. сцена

Живка, Васа

ЖИВКА (*задовољно сега у фојтељу*).

УЈКА ВАСА (*долази с њоља*): Добар дан, Живка.

ЖИВКА: О, то си ти, Васо, откуда ти?

ВАСА: Како откуда ја? Па ко ће да ти дође ако нећу ја? Баш сад успут сретнем госпа Виду, прија Драгину свекрву, па ми вели: „А што сте се Ви тако понели, господине Васо, зато ваљда што сте министарска фамилија?!”

ЖИВКА: А шта имаш ти да се понесеш?

ВАСА: Е, па како шта имам! Ујак сам ти, најближи сам ти, па, дабоме, и мене због тебе чествују. Знаш ли, Живка, седимо тако у кафани, па ја устанем па кажем: „Одох ја мало до моје сестричине, министарке, на једну кафу!” А они око стола сви скидају капу: „Збогом, господин Васо!” – „Хоћемо ли се видети сутра, господин Васо?” А мени, право да ти кажем, мило и онако пријатно ми као да ме неко голица по трбуху.

ЖИВКА: Па јест, може да буде пријатно!

ВАСА: Ама, откад ја чекам да неко из наше фамилије онако... како да кажем... да одскочи, брате, да се чује, да се види и да се прослави. Зар толика фамилија па нико, где би то било! Мислио сам пре да ће одскочити Јова поп Арсин. Био је бистро дете и имао је онако нечег господског на себи. И сећам се баш, увек сам говорио: „Овај ће наш Јова далеко да дотера!” Али он, ето, оде на робију. – Па онда полагали смо велике наде и на Христину тетка Дацину. Била је лепа и некако рођена за велику госпођу. И лепо је учила школе, али – помете се некако. [...] И после тога готово да дигнем руке, кад једног дана – ти одскочи и ускочи у министарке. Алал јој вера, Живки, рекô сам мојој Кати. Кажем ја да неко из наше фамилије мора да оде високо.

ЖИВКА: Па јесте, само не видим шта има од тога фамилија што сам ја министарка?

ВАСА: Боже, Живка, како то говориш; па зар ти не мислиш мало да погледаш и на своју фамилију?

ЖИВКА: Како да погледам?

ВАСА: Тако, да је збринеш! Па зашто си постала министарка, ако нећеш своју фамилију да збринеш? Није да кажем да је то нека велика брига и да се не може. Никога немаш који би могао бити државни саветник, или владика, или тако нешто; него све тако нешто, ситне жеље, ситни захтеви, па је право, Живка, да их збринеш.

ЖИВКА: Таман, где ћу ја толико њих збринути!

ВАСА: Немој тако, Живка; слушај ти мене што ти кажем. Јер, упамти ово: нико те на свету не може тако оцрнити као фамилија; нико те на свету не може наградити и олајати као што може фамилија. Кажу: опасно је кад кога дочепају новине; море, какве новине, нису оне ни издалека тако опасне као фамилија. Зато, знаш, боље је добро са фамилијом. Па, напослетку, и ред је. Сваки министар збрине најпре своју фамилију, па тек онда државу. Па, напослетку, и преча му је фамилија од државе.

ЖИВКА: Ама, зар ти мислиш, бога ти, да ја целу нашу фамилију узмем на врат?

ВАСА (*вади једну цедуљу*): Па и нема нас баш тако много. Ево, ја сам направио и списак, па нема нас више од деветнаест.

ЖИВКА: Каквих деветнаест, побогу, Васо, па то читава војска! Кога си, бога ти, све уписао?

ВАСА (*чиџа*): Тетка Савка.

ЖИВКА: Е већ та тетка Савка, позајмила ми двеста динара па ми се овде попела. Вратићу јој тих двеста динара, па ето, то је доста за њу учињено.

ВАСА (*чиџа*): Прија Соја.

ЖИВКА: Њу бриши. Она је рекла за мене да сам алапача.

ВАСА: Па немој тако, Живка; то је рекла пре, док ниси била министарка, а сад, ево ја те уверавам, не би тако нешто за жива бога казала. А после и немој тако да мериш речи у фамилији. Ето, и ти си за мене пре рекла да сам кафански клуподер и лопуџа, ал' видиш – ја то нисам примио к срцу. Нисам ти, истина, због тога долазио у кућу, али чим си постала министарка, ја сам први дојурио да ти честитам.

ЖИВКА: А кога си још записао? [...]

ВАСА (*чиџа*): Јова поп Арсин.

ЖИВКА: То је онај с робије?

ВАСА: Јесте. (*Чиџа.*) Пера Каленић.

ЖИВКА: Ко ти је то опет?

ВАСА: Ја га не познајем, али он каже да нам је род.

ЖИВКА (*ионавља у себи*): Пера Каленић? Право да ти кажем, никад нисам чула да нам је неки Пера Каленић род.

ВАСА: Ни ја, Живка, али он вели: „Ујка Васо, ми смо род.”

ЖИВКА: Ама, је л' то род откако сам министарка, или је и раније био?

ВАСА: Никад га раније нисам ни чуо ни видео.

ЖИВКА: Па добро, ујка Васо, шта ти хоћеш сад са тим списком?

ВАСА: Па да их примиш, Живка.

ЖИВКА: Кога?

ВАСА: Па фамилију. Да их примиш да ти сваки каже своју жељу и да видимо шта може да се учини. Сви се жале како су ти долазили, ал' нећеш да их примиш.

ЖИВКА: Ама, зар цео тај списак да примим? Па то ми треба десет дана само на то, а имам толико посла да немам кад ни честито да ручам.

ВАСА: А требало би да их примиш. Ако не може друкчије, а ја, ако хоћеш, да их скупим, па све наједанпут да их примиш. Ето то ако хоћеш?

ЖИВКА: Па то би још и могло. Само да се они не нађу увређени што ћу тако у гомили да их примим?

ВАСА: Ама, рећи ћу ја њима: за сад не може друкчије. А ти ћеш доцније, док одујми навала, да их призовеш кој' пут.

ЖИВКА: Па ето, нек дођу сутра по подне. [...]

ВАСА: То је најбоље. Искупићу их ја све, целу фамилију, па ти учини све што можеш, а ако не можеш, а ти обећај: знаш како је, и обећање је кој' пут доста. Е, ајде, поздрави Дару и зета. Довиђења!

(*Оде.*)

213. На основу прочитаног одломка, напиши ком књижевном роду припада дело *Госпођа министарка* Бранислава Нушића (лирика, епика, драма).

Одговор: _____

214. Напиши назив две стилске фигуре које запажаш у подвученим примерима.

ВАСА: Ама, откад ја чекам да неко из наше фамилије онако... како да кажем... да одскочи, брате, да се чује, да се види и да се прослави. Зар толика фамилија па нико, где би то било! Мислио сам пре да ће одскочити Јова поп Арсин. Био је брстро дете и имао је онако нечег господског на себи.

Одговор: _____ и _____

215. Обрати пажњу на подвучени део у одломку. Којом је стилском фигуром представљен раскорак између Васиних очекивања да неко из фамилије „одскочи” и судбине рођака као што су Јова или Христина?

ВАСА: Ама, откад ја чекам да неко из наше фамилије онако... како да кажем... да одскочи, брате, да се чује, да се види и да се прослави. Зар толика фамилија па нико, где би то било! Мислио сам пре да ће одскочити Јова поп Арсин. Био је брстро дете и имао је онако нечег господског на себи. И сећам се баш, увек сам говорио: „Овај ће наш Јова далеко да дотера!” Али он, ето, оде на робију. – Па онда полагали смо велике наде и на Христину тетку Дацину. Била је лепа и некако рођена за велику госпођу. И лепо је учила школе, али – помете се некако. [...] И после тога готово да дигнем руке, кад једног дана – ти одскочи и ускочи у министарке. Алал јој вера, Живки, рек’ сам мојој Кати. Кажем ја да неко из наше фамилије мора да оде високо.

Одговор: _____

216. Одреди која је стилска фигура употребљена у следећем примеру.

Каквих деветнаест, побогу, Васо, па то је читава војска!

Заокружи слово испред тачног одговора.

- а) контраст
- б) персонификација
- в) градација
- г) хипербола

217. Обрати пажњу на мотивацију лика у следећем одломку из драме.

ВАСА: Па немој тако, Живка; то је рекла пре, док ниси била министарка, а сад, ево ја те уверавам, не би тако нешто за жива бога казала. А после и немој тако да мериш речи у фамилији. Ето, и ти си за мене пре рекла да сам кафански клуподер и лопужа, али видиш – ја то нисам примио к срцу. Нисам ти, истина, због тога долазио у кућу, али чим си постала министарка, ја сам први дојурио да ти честитам.

Заокружи слово испред одговарајућег тумачења.

Васа је пожурио да честита Живки зато што је:

- а) желео да се покаже као лепо васпитан човек и добронамерни рођак;
- б) био представник чланова њихове заједничке фамилије;
- в) желео да ојача већ добре родбинске односе;
- г) желео да приграби било какву добробит за себе;
- д) желео да види да ли је Живка променила мишљење о њему.

218. Које од понуђених мишљења о власти и владању одговара основној идеји наведеног одломка из комедије *Госпођа министарка*?

Заокружи слово испред тачног одговора.

- а) Власт ужива у оним поданицима који јој се стално диве.
- б) Власт се труди да ради у корист државе и народа.
- в) Владање је најбољи начин за стицање личне користи.
- г) Владање је најснажнија од свих људских страсти.

219. У следећем одломку из *Госпође министарке* подвуци све речи које не изговарају лица у драми.

ЖИВКА (*задовољно сега у фойељу*).

УЈКА ВАСА (*долази с њом*): Добар дан, Живка.

ЖИВКА: О, то си ти, Васо, откуда ти?

220. На основу прочитаног одломка из драме *Госпођа министарка*, процени Васино понашање у односу на министарку.

Шта мислиш, да ли се Васа понизно опходи према госпођи Живки? Образложи одговор позивајући се на дијалог у тексту. Напиши одговор поштујући граматичка и правописна правила.

221. Да ли ујка Васа гледа само свој интерес?

Заокружи одговор за који мислиш да је тачан.

ДА

НЕ

На основу текста кратко образложи своје мишљење поштујући граматичка и правописна правила.

222. 1. Која је Васина основна намера у датом одломку?

2. У неколико граматички и правописно исправних реченица образложи свој одговор позивајући се на текст одломка.

223. Протумачи смисао језичко-стилског изражајног средства у реченици из *Госпође министарке* Бранислава Нушића.

ВАСА: [...] Кажу: опасно је кад кога дочепажу новине; море, какве новине, нису оне ни издалека тако опасне као фамилија.

Заокружи слово испред одговарајућег тумачења.

Језичко-стилским изражајним средством употребљеним у реченици из Нушићеве комедије:

- а) указује се на тешкоће које има Живкина фамилија и на опасност у којој ће бити чланови фамилије ако им Живка не помогне;
- б) наглашава се удео фамилије у Живкином друштвеном успону и стицању позиције „госпође министарке”;
- в) наглашава се да то што фамилија зна о Живки може да буде по њу опасније од онога што ће о њој можда писати новине.

224. Објасни функцију метафоре у подвученим примерима, позивајући се на текст.

ВАСА: Ама, откад ја чекам да неко из наше фамилије онако... како да кажем... да одскочи, брате, да се чује, да се види и да се прослави. Зар толика фамилија па нико, где би то било! [...] кад једног дана – ти одскочи и ускочи у министарке. Алал јој вера, Живки, рек'о сам мојој Кати. Кажем ја да неко из наше фамилије мора да оде високо.

Напиши одговор поштујући граматичка и правописна правила.

225. У следећој реченици из *Госпође министарке* Бранислава Нушића подвуци две синтагме.

Сваки министар збрине најпре своју фамилију, па тек онда државу.

226. У следећој реченици подвуци објекат исказан синтагмом.

Да их примиш да ти сваки каже своју жељу и да видимо шта може да се учини.

227. У следећој реченици подвуци објекат исказан реченицом.

Ја га не познајем, али он каже да нам је род.

228. Одреди значење подвученог глагола у одломку из Нушићеве комедије.

ВАСА: Како откуд ја? Па ко ће да ти дође ако нећу ја? Баш сад успут сретнем госпа Виду, прија Драгину свекрву, па ми вели: „А што сте се Ви тако понели, господине Васо, зато ваљда што сте министарска фамилија!”

Заокружи слово испред тачног одговора.

Глагол понети се у наведеном тексту значи:

- а) несвесно посегнути за чим, препустити се чему;
- б) поступити, опходити се према некоме на одређени начин;
- в) постати охол, горд, узохолити се;
- г) ступити с неким у борбу, свађу, порвати се.

229. Прочитај поново следећи одломак из Нушићеве комедије и одреди значење подвучене речи.

ВАСА: Немој тако, Живка; слушај ти мене што ти кажем. Јер, упамти ово: нико те на свету не може тако оцрнити као фамилија; нико те на свету не може нагрдити и олајати као што може фамилија.

Заокружи слово испред тачног одговора.

Реч олајати значи:

- а) рећи лаж о некоме;
- б) супротставити се некоме;
- в) говорити некоме неразговорно;
- г) некоме љутито нешто рећи;
- д) наговарити некога на нешто.

230. У следећој реченици из *Госпође министарке* Бранислава Нушића подвуци непроменљиве речи.

Васо, шта ти хоћеш сад са тим списком?

231. Прочитај поново следећи одломак.

ЖИВКА: Па добро, ујка Васо, шта ти хоћеш сад са тим списком?

ВАСА: Па да их примиш, Живка.

ЖИВКА: Кога?

ВАСА: Па фамилију.

Подвучене именице из наведеног одломка издвојене су у табели. За сваку подвучену именицу одреди подврсту којој припада, као и њене граматичке категорије.

Именица	Подврста	Род		
списком				
Живка				
фамилију				

232. Прочитај поново следећи одломак, а затим попуни табелу тако што ћеш одредити у ком су глаголском облику употребљени подвучени глаголи.

ВАСА: То је најбоље. Искупићу их ја све, целу фамилију; па ти учини све што можеш, а ако не можеш, а ти обећај: знаш како је, и обећање је кој' пут доста. Е, ајде, поздрави Дару и зета. Довиђења! (Оге.)

Глагол из текста	Назив глаголског облика
искупићу	
обећај	
знаш	
поздрави	

233. За сваки подвучени глагол у следећој реченици одреди глаголски облик, лице, број и род (уколико глаголски облик разликује род; уколико глаголски облик не разликује род, стави /).

ВАСА: Па немој тако, Живка; то је рекла пре, док ниси била министарка, а сад, ево ја те уверавам, не би тако нешто за жива бога казала.

Глагол	Глаголски облик	Лице	Број	Род
је рекла				
ниси била				
уверавам				
не би казала				

234. Испред комуникативне реченице напиши број одговарајућег назива **напоредног односа** међу њеним независним реченицама.

- ___ Ја га не познајем, али он каже да нам је род.
 ___ Ама, је л' смо то род откако сам министарка, или је и раније био?
 ___ Никад га раније нисам чуо ни видео.

1. саставни однос 2. супротни однос 3. раставни однос

235. Одреди **врсту** подвучене зависне реченице у следећем примеру.

Сви се жале како су ти долазили, ал' нећеш да их примиш.

Заокружи слово испред тачног одговора.

- а) изрична б) поредбена в) последична г) намерна

236. Прочитај поново део из Нушићеве комедије у коме Васа говори о својој фамилији и одреди **значење** подвученог израза.

ВАСА: Ама, откад ја чекам да неко из наше фамилије онако... како да кажем... да одскочи, брате, да се чује, да се види и да се прослави. Зар толика фамилија па нико, где би то било! Мислио сам пре да ће одскочити Јова поп Арсин. Био је бистро дете и имао је онако нечег господског на себи. И сећам се баш, увек сам говорио: „Овај ће наш Јова далеко да дотера!“ Али он, ето, оде на робију. – Па онда полагали смо велике наде и на Христину тетка Дацину. Била је лепа и некако рођена за велику госпођу. И лепо је учила школе, али – помете се некако. [...] И после тога готово да дигнем руке, кад једног дана – ти одскочи и ускочи у министарке. Ала! јој вера, Живки, рекô сам мојој Кати. Кажем ја да неко из наше фамилије мора да оде високо.

Заокружи слово испред тачног одговора.

Израз **дићи руке** (од нечега) у наведеном тексту значи да је:

- а) Васа хтео да се физички обрачуна са члановима своје фамилије;
 б) Васа изгубио наду да ће неки члан фамилије постати успешан;
 в) Васа хтео покретом да искаже жалост због неуспеха своје фамилије.

237. Прочитај следећу реченицу из *Госпође министарке*, па потом одговори на питање.

ВАСА: [...] Алал јој вера, Живки, рекô сам мојој Кати.

Уместо књижевног (стандардног) облика радног глаголског придева *рекао* у тексту се налази облик *рекô*. Које две гласовне промене су се извршиле у облику *рекô*?

1. _____

2. _____

Прочитај текст *Како сам улазио у свети књије и књижевности* Иве Андрића, па одговори на задатке.

Не сећам се и не бих могао поуздано одредити кад сам почео да пишем, јер се у мени моја прва жеља за писањем и потреба за изразом у току времена помешала са стварним почецима мога писања. Чини ми се да је уз прве књиге које сам читао, или само гледао, везана и прва помисао да нешто и сам напишем или бар у машти уобличим. А књи-га, то је била велика страст и велика мука наших младих година. Она је била и остала жеља мога детињства. Дечак у трећем разреду гимназије, ја сам патио од праве жећи за књигом. Та жећ је била утолико већа што се до књига теже долазило. А књига у нашем тадашњем животу била је ретка и скупа, готово недостижна ствар.

У нашим сиротињским становима није било књига, осим уџбеника или неког убогог календара. Школа је пружила мало или ништа, а о куповини није могло бити говора. У тадашњем Сарајеву постојале су три или четири књижаре, наравно, и канцеларијски и школски материјал. У ствари, боље би било то казати обрнутим редом, јер су књиге биле споредан, а канцеларијски материјал главни артикал. Највећа и најбоља таква „књижара и папирница”, својина неког досељеника, била је једина која је, поред нешто наших, има-ла и доста страних књига, на немачком језику, у једном, на савремен начин аранжира-ном, добро осветљеном излогу. Књиге су биле понајвише бечка или минхенска издања, углавном лакша, забавна књижевност, намењена за лектуру аустријским чиновницима и официрима, а уз то и понешто немачких превода са руског или из скандинавских књи-жевности, које су тада биле у великој моди. Уосталом, за мене су биле све једнаке, јер ни о једној нисам ништа знао. Знао сам само да су књиге, да ме својом сјајном опремом, тајанственим насловима и непознатом садржином неодољиво привлаче, и да их страшно желим.

Пред тим излогом провео сам, у раним ђачким годинама, многе часове.

То је био мој први и за дуго једини „прозор у свет”, моја „веза” са великом светском књижевношћу (тако сам мислио!) о којој ја ништа нисам знао осим то да мора негде да постоји, а о којој ми нико, па ни наш наставник књижевности, који нит је био прави на-ставник нит је имао много везе са књижевношћу, није ни тада ни доцније могао ништа да каже.

У кишним поподневима, кад дечаки мојих година чезну за нечим новим, лепим и узбудљивим, траже храну духу и машти, храну која им је потребна исто као хлеб и вода, а коју им у нашим тадашњим приликама ни кућа ни школа ни друштво нису могли да пруже, ја сам често напуштао нашу невеселу собу и стрмим сокацима, по излоканој крупној калдрми, силазио доле у равни и лепши део града. Ишао сам право до књижаре и стајао дуго пред њеним излогом, који сам тако добро познавао да сам примећивао сваку и најмању промену и радовао јој се као личном доживљају. По неколико пута сам одлазио од тог излога па се опет враћао, све тако док не стане да се спушта јесење вече и док у излогу не плане светлост, и њен одсјај не падне по мокрој асфалту. Тада је ваљало напустити све то и вратити се горе у махалу свом стварном животу. Али осветљени излог није било лако заборавити. У ноћним дечачким сновима и полусновима он је блештао и кружио у фантастичним преображајима; то и није био више обичан градски излог са

књигама, него васионска светлост, део неког сазвежђа коме сам тежио са силном жељом, али са болним сазнањем да ми је недостижно.

И сваког дана тако. По стотину пута сам читао мени непозната имена писаца и наслове тих књига. Не имајући никог да ме обавести и упути, ја сам тим насловима сам давао неки смисао и значење, налазио међу њима своје симпатије и антипатије. Сваки од тих наслова изазивао је на свој начин моју машту да ради и да нагађа шта би могло иза њега да се крије и да, после узалудног нагађања, сама измишља садржину тих непријатних књига. – Ту су негде ницале и ту одмах и пропадале моје прве замисли приповедака и романа.

Ту су стала да свиђу у мени и друга сазнања. Као толики други дечаци, моји другови, врло рано сам по много којечем осетио и научио шта је то сиротиња, шта значи: имати и немати, и какав је онај непрелазни зид који дели многе људе од оног што воле и желе, али ни по чем тако јасно и оштро као по овим књигама у излогу и мојој прекој потреби и неостварљивој жељи да их имам, листам, и читам.

Много је година прошло од тада. Много сам књига видео у свом веку, доста прочитао, неколико и написао, али књиге из скромног излога провинцијске књижаре у Сарајеву – нисам никад потпуно заборавио. Сећање на њих задржало се у оним скровитим пределима моћних а неиспуњених детињских жеља које, и кад човек прегори и привидно заборави, остају и живе целог века, притајене негде дубоко у нама, и јављају се чудно и неочекивано у ноћним сновима или у несвесним поступцима дневног живота.

238. У најбољој сарајевској књижари за време дечаковог школовања продавале су се и књиге одштапане на једном страном језику. Напиши који је то језик.

Одговор: _____

239. У датом тексту приповедач каже:

Тада је ваљало напустити све то и вратити се горе у махалу свом стварном животу.

Шта је чинило приповедачев тадашњи „стварни живот“?

Заокружи слова испред тачних одговора.

- а) Андрић је био ученик трећег разреда гимназије.
- б) Са друговима је често разговарао о књигама.
- в) Редовно је посећивао школску библиотеку.
- г) У књижарама је углавном виђао стране књиге.
- д) Тада је писао своје прве приче о деци.

240. Шта је дечака заинтересовало за свет књижевности?

Заокружи слово испред тачног одговора.

- а) Доста је слушао о књижевности у породици.
- б) Наставник књижевности је развијао љубав према књигама.
- в) Различите књиге које је посматрао у излогу.
- г) Школски другови су Андрићу препоручивали добре књиге.

241. Заокружи слова испред тачних одговора.

Док је гледао књиге у излогу, дечак је:

- а) бирао књиге за куповину;
- б) чекао излазак књиге омиљеног писца;
- в) подстицао своју машту;
- г) боље разумео људске тежње;
- д) мислио о препорукама наставника књижевности.

242. Поново прочитај следећи пасус из Андрићевог текста.

И сваког дана тако. По стотину пута сам читао мени непозната имена писаца и наслове тих књига. Не имајући никог да ме обавести и упути, ја сам тим насловима сам давао неки смисао и значење, налазио међу њима своје симпатије и антипатије. Сваки од тих наслова изазивао је на свој начин моју машту да ради и да нагађа шта би могло иза њега да се крије и да, после узалудног нагађања, сама измишља садржину тих непријатних књига. – Ту су негде ницале и ту одмах и пропадале моје прве замисли приповедака и романа.

На основу текста објасни у неколико реченица Андрићеву мисао о томе како је поглед на књиге у излогу књижаре помагао да се зачну идеје о приповеткама и романима.

Води рачуна да реченице буду јасне, граматички и правописно исправне.

243. Према тумачењу Андрићевог текста, одреди које одлике текста преовлађују. Заокружи број испред одговора.

- 1. У тексту преовлађују одлике лирике / лирског рода.
- 2. У тексту преовлађују одлике епике / епског рода.

У неколико граматички и правописно исправних реченица образложи своје мишљење позивајући се на текст, као и на разлику између одлика лирике и епике у тексту.

244. У следећој реченици из Андрићевог текста подвуци све безвучне сугласнике.

Књиге су биле понајвише бечка или минхенска издања.

245. Прочитај поново реченицу из текста *Како сам улазио у свој књије и књижевности и одреди синоним подвучене речи.*

Књиге су биле понајвише бечка или минхенска издања, углавном лакша, забавна књижевност, намењена за лектуру аустријским чиновницима и официрима.

Заокружи слово испред тачног одговора.

а) војник

в) службеник

д) издавач

б) читалац

г) мађионичар

246. У следећој реченици подвуци пар придева који стоје у односу **антонимије**.

У ствари, боље би било то казати обрнутим редом, јер су књиге биле споредан, а канцеларијски материјал главни артикал.

247. Прочитај поново одломак из Андрићевог текста и одреди **значење** подвучене речи.

У тадашњем Сарајеву постојале су три или четири књижаре, наравно, и канцеларијски и школски материјал. У ствари, боље би било то казати обрнутим редом, јер су књиге биле споредан, а канцеларијски материјал главни артикал.

Заокружи слово испред значења речи артикал.

а) књиге за школу

г) роба у трговини

б) школски материјал

д) врста календара

в) канцеларијски материјал

248. У следећој реченици из текста *Како сам улазио у свој књије и књижевности* подвуци **придев** у компаративу.

Та жеђ је била утолико већа што се до књига теже долазило.

249. Које **значење** има генитив у подвученим примерима?

И сваког дана тако. По стотину пута сам читао мени непозната имена писаца и наследе тих књига.

Заокружи слово испред тачног одговора.

а) деоно значење (партитивно)

б) присвојно значење (посесивно)

в) значење особине (квалитативно)

Прочитај одломак из *Дневника Ане Франк*, па одговори на захтеве.

Четвртак, 2. март 1944.

Драга Кети,

1. Данас смо Маргот и ја биле заједно у поткровљу; иако нисмо могле у свему да уживамо као што сам замишљала, ипак знам да је и она осећала исто што и ја. Док је прала судове, Ели је почела да говори мами и госпођи Ван Дан да се понекад осећа веома обесхрабрено. А шта мислиш, какву су јој помоћ пружиле? Знаш какав је био мамин савет? Да треба да мисли и на све друге људе који су у невољи! Помислих – шта вреди да размишља о беди кад је човек и сам бедан! То сам и изговорила, али ми је речено: – Ово нису ствари за децу.

2. Зар одрасли нису идиоти и глупани? Као да Петер, Маргот, Ели и ја не осећамо једнако, а само мајчинска љубав или љубав јако, јако доброг пријатеља може нам помоћи. Наше две мајке нас нимало не разумеју. Можда нас госпођа Ван Дан разуме мало више од маме. Ох, толико сам желела да кажем нешто једној Ели, нешто што би јој заиста помогло. Али тада дође тата и удаљи ме.

3. Зар нису сви они глупи! Није нам допуштено да уопште имамо мишљење. Људи те могу ућуткати, али то не може да те спречи да имаш своје мишљење. Напротив, ако су људи још врло млади, не би их ваљало спречавати да кажу шта мисле. Само велика љубав и оданост могу помоћи Ели, Маргот, Петеру и мени, а нико од нас то не добија. И нико, посебно ове глупе „свезналице”, не може да нас разуме, јер смо преосетљиви и мислимо напредније него што ико може замислити у својим најлуђим сновима. Мама тренутно опет брунда – очито је љубоморна што ових дана више разговарам с госпођом Ван Дан него с њом.

4. Поподне сам успела да ухватим Петера и разговарали смо више од пола сата. Петеру је било веома тешко да говори било шта о себи; потрајало је док се није отворио. Рекао ми је да се његови родитељи често свађају због политике, цигарета и разних ситница. Био је врло стидљив. Онда сам ја причала о својим родитељима. Бранио је тату: сматрао га је „добрим момком”. Затим смо опет причали о „горњем” и „доњем спрату”. Био је заиста изненађен кад сам му рекла да нам се његови родитељи не свиђају. – Петер – рекла сам – знаш да сам увек искрена, зашто ти не бих рекла да и ми видимо њихове мане. – Између осталог, још сам рекла: – Петер, толико бих желела да ти помогнем. Могу ли? Ти си у тако тешком положају и, иако ништа не говориш, не значи да ти није стало. – Ох, увек ће ми добро доћи твоја помоћ. – Можда би било боље да одеш до тате, он то не би ником рекао, можеш ми веровати; њему можеш све рећи! – Да, он је прави друг. – Теби се он јако свиђа, зар не? Петер је климнуо главом, па сам наставила: – И ти њему! Нагло је дигао поглед и поцрвенео, било је стварно дирљиво гледати колико му је годило ових неколико речи. – Мислиш? – упитао је. – Да – рекла сам – то се лако види по ситницама које избијају на површину с времена на време!

5. Петер је такође добар момак, баш као тата!

250. Шта означавају издвојени бројеви (од 1 до 5), дати са леве стране текста?

Заокружи слово испред тачног одговора.

- а) поднаслов
- б) поглавља
- в) пасусе
- г) цитате

251. Због чега Ана сматра да Петер треба да разговара са њеним оцем?

Заокружи слово испред тачних одговора.

- а) Анин отац је особа којој се све може поверити.
- б) Анин отац је нестрпљива особа.
- в) Анин отац је особа која често говори о себи.
- г) Анин отац је стидљива особа.

252. На основу прочитаног одломка из *Дневника Ане Франк* заокружи слово испред тачне тврдње.

- а) Анини родитељи често су се свађали око политике, цигарета и разних ситница.
- б) Петер није волео да прича о себи, те се, напослетку, није ни поверио Ани.
- в) Петер је био изненађен када је чуо да се његови родитељи не свиђају Аниној породици.

253. У датом дневничком запису девојчица Ана каже:

– Зар нису сви они глупи!

На кога се односи наведени Анин закључак?

Заокружи слово испред тачног одговора.

Наведени Анин закључак односи се на:

- а) Петера;
- б) Маргот;
- в) одрасле;
- г) Ели;
- д) другове.

254. Заокружи слово испред одговарајућег тумачења.

Према Анином мишљењу, млади:

- а) треба да слушају старије без поговора;
- б) треба о свему да имају своје мишљење;
- в) не треба да мисле о озбиљним стварима.

255. У наведеној реченици подвуци све звучне гласове.

Био је врло стидљив.

256.

1.

Подвуци именице у следећој реченици.

Само велика љубав и оданост могу помоћи Ели, Маргот, Петеру и мени, а нико од нас то не добија.

2.

Подвуци заменице у следећој реченици.

Само велика љубав и оданост могу помоћи Ели, Маргот, Петеру и мени, а нико од нас то не добија.

257. У следећем примеру одреди број комуникативних и број предикатских реченица.

Петер је рекао Ани да се његови родитељи често свађају због политике, цигарета и разних ситница. Био је веома стидљив.

1. Број комуникативних реченица: _____

2. Број предикатских реченица: _____

258. У следећој реченици подвуци две синтагме.

Петер је рекао Ани да се његови родитељи често свађају због политике, цигарета и разних ситница.

259. Прочитај наведену реченицу, па одреди коју службу у реченици има подвучени пример.

Онда је Ана причала о својим родитељима.

Заокружи слово испред тачног одговора.

- а) субјекат
- б) предикат
- в) неправи објекат
- г) прави објекат

260. Одреди синонине (речи истог значења) подвучене речи у следећој реченици.

Само велика љубав и оданост могу помоћи Ели, Маргот, Петеру и мени, а нико од нас то не добија.

Заокружи слова испред тачног одговора.

- а) приврженост
- б) одлучност
- в) брижност
- г) верност
- д) храброст

261. Прочитај кратак одломак из *Дневника Ане Франк*. Обрати пажњу на значење подвученог глагола.

Поподне сам успела да ухватим Петера и разговарали смо више од пола сата. Петеру је било веома тешко да говори било шта о себи; дуго је потрајало док се отворио. Рекао ми је да се његови родитељи често свађају због политике, цигарета и разних ствари.

Која од наведених речи одговара значењу глагола **отворити се** у датој реченици?

Заокружи слово испред тачног одговора.

- а) поверити се
- б) премишљати се
- в) покајати се
- г) потрудити се

262. Прочитај следећу реченицу и одреди значење подвучене речи.

Мама тренутно опет брунда – очито је љубоморна што ових дана више разговарам с госпођом Ван Дан него с њом.

Заокружи слово испред тачног одговора.

- а) производи неразумљиве звукове
- б) јасним говором успротивити се нечему
- в) ударати или лупати у знак протеста

263. Прочитај реченицу из *Дневника Ане Франк*, па затим други текст, одредницу из *Речника српскога језика*. Под којим се бројем у одредници из *Речника српскога језика* налази значење подвучене речи **годити**?

I

Нагло је дигао поглед и поцрвенео, било је стварно дирљиво гледати колико му је годило ових неколико речи.

II

годити, -им, несвр. непрел. и прел. 1. (некоме) бити пријатан, угодан, чинити добро (некоме), пријати; допадати се, свиђати се (нпр. о јелу, вину, времену и др.). 2. чинити некоме по вољи, угађати. 3. (нешто) уговарати цену, погађати се (за нешто): ~ пшеницу. *~ се уговарати цену и услове за нешто, погађати се; преговарати.

Заокружи слово испред тачног одговора.

- а) 1.
- б) 2.
- в) 3.

264. Прочитај одломак из *Дневника Ане Франк*. Подвуци део текста који је у облику дијалога.

Нагло је дигао поглед и поцрвенео, било је стварно дирљиво гледати колико му је годило ових неколико речи. – Мислиш? – упитао је. – Да – рекла сам – то се лако види по ситницама које промакну с времена на време!

Петер је такође одличан момак, баш као тата!

265. Подвуци оноματοпејску реч у наведеној реченици.

Мама тренутно опет брунда – очито је љубоморна што ових дана више разговарам с госпођом Ван Дан него с њом.

266. Због чега је Петер поцрвенео?

Заокружи слово испред одговарајућег тумачења.

- а) Петеру је било непријатно да говори о свађи својих родитеља.
- б) Петер се постидео што је показао своја осећања према Ели.
- в) Петеру је пријало што је Анин отац о њему имао лепо мишљење.
- г) Петер се осетио поносним што је добар момак.

267. Заокружи слово испред реченице која најбоље осликава Анин однос према одраслима.

- а) Ана је поражена што су одрасли љубоморни на младе.
- б) Ана је разочарана што одрасли не уважавају осећања младих.
- в) Ани одговара начин на који одрасли комуницирају с младима.
- г) Ана је задовољна што одрасли пружају подршку младима.

268. Заокружи слово испред тачног одговора.

Анин однос према Ели може се одредити као:

- а) неразумевање;
- б) презир;
- в) равнодушност;
- г) саосећање.

269. Одреди основни (главни) мотив у другом пасусу наведеног одломка.

Заокружи слово испред тачног одговора.

- а) Елина обесхрабреност
- б) неразумевање између старих и младих
- в) заљубљеност тинејџера
- г) изневерена љубавна осећања

Прочитај одломак из *Пој Ђуре и Пој Сидре* Стевана Сремца, па одговори на задатке.

– А ви се, госпођице, ко што видим, радо бавите читањем! – рече Пера прелиставајући ону књигу.

– О, ја сам, верујте, страсна у томе.

– Ман'те је, молим вас – умеша се гђа Перса – кад узме књигу, та вам ондак не зна шта је доста. Та би вам заборавила и да једе и да пије кад нађе какву такву књигу.

– Е, ви, мама, увек преувеличавате! – брани се Меланија.

– Све вам је та, драги господине, прочитала – вели гђа Перса – све српске, а тек шта мислите за немеске књиге! Узме само књигу после фруштука па каже: „Ајде, мама, ви будите данаске у кујни!“ па је теком нестане. Вичем ја: „Мелани, о Меланија!“ Ајак, не нема па нема! Тражим је по свим собама и по целој авлији и шиљем у комшилук код госпоја Сиде, а она каже: „Није она од јутрос ни долазила.“ А ја опет тражим, а она, шта мислите? Завукла се ила клајдерштока¹, па се сва предала читању, а ноћом у сну све говори из књига: „О, Едмонде, ми се морамо навјеки растати!“ А ја је питам: „Шта ти је, 'рано? Ти си опет назебла“, а она опет у сну говори: „Мене је немилосрдна судба, каже, другом определила!“ Ал' све то говори на немески, па дође мнотго лепше! Па мало коју ноћ да не говори тако из књиге; а ја седим у кревету, па све плачем у помрчини, и кунем те проклете списатеље и њихове књиге. Гром их спалио! Седне тако какав гладница, кога мрзи да ради ил' не може да добије у амту² место, па нише и мами новце и залуђује младеж.

– Та... оно, милостива – вели Пера – ви сте у праву, али само донекле. Ви ту мислите на оне сензационе романе у којима је све измишљено, лажно.

– Та јесте! – упаде гђа Перса. – Ето баш одондмад чита ми Меланија како је једна лађа пропала на мору и сви се подалили, а само један се спасо на једној дасци, па се и он после једног дана удавио. Па сад, откуд се у књизи зна шта је он радио и разговаро се сам над после њега нико није осто, а и он се три дана далеко од сваке земље удавио сам самцит; само даска остала после њега!

– Да, да, имате право – вели Пера, па наставља даље. – Ви ту мислите на оне романе где се износе људи каквих нигде нема, и доживљаји којих не може бити у реалности; типови људи који нису ништа друго него створови пишчеве болесне фантазије. Против таких сам и ја, и сваки који зна шта се захтева од једног доброт романа. Али има, верујте, и корисних ствари, које су верно огледало, верна слика друштва; има романа у којима се бичем немилосрдне и неумитне сатире пица страшна поквареност друштвена.

– Па сад... оно не кажем баш да нема; оно што има боље, томе част и поштење – вели гђа Перса. – Али тек, ја бар увек помислим да су друге сретније материце што им ћерке нису тако пасиониране³ за науку и за читање, па кажем у себи: „Боже, како је, ето, ова наша госпоја Сиде срећна мати!“ И толико пута говорим овој мојој: „Што се не узледаш, кажем, на твоју старију другарицу Јуцу?! Ето, кад си, кажи ми, њу видела да је узела књигу па да чита!? Нега та лепо стоји све уз своју искусну матер, па се учи и помаже јој ко добра

¹ клајдершток – чивилук

² амт – служба; звање

³ пасиониран – који се страсно бави нечим

ћерка матери; ради по кући све: кисели краставце, прави комлов, кува сапун, копуни живину, и ради све такве кућевне ствари, и учи се виршафту⁴ још док је за времена...”

– Богме чита и моја Јула, иако је млађа! Додуше, не велим баш да се завлачи по ши-фоњерима, али тек чита, и то преда мном чита! Не, не, чита она; варате се, слатка, кад мислите да само ваша Меланија чита! – прекиде је јетко гђа Сида видећи куд циља гђа Перса. – Те још како чита она, па све наглас!

– Ако сте тако страсне читатељке – умеша се обазриви Пера, обратив се Меланији – могу вас послужити заиста лепим романима о којима се сувремена критика најпохвалније изразила.

– Баш ћу вас молити – вели Меланија.

– Ишти и ти, несрећо, једну! – шану брзо гђа Сида Јули, и гурну је кришом појаче.

– Ако желите *Рабојнике на мору* или *Последње дане Помјеје* или *Преодницу* коју је издала „Српска омладина”.

– Ја ћу вас молити за ову трећу књигу за моју Јулу – похита гђа Сида.

– О, с драге воље – вели Пера.

– Ако су на немечки написане – вели гђа Перса – онда ће боље бити да је пошљете Меланији; она здраво добро говори немечки, па ће она прочитати и Јули све на српски исприповедати и протолковати⁵.

– А не, милостива! Све је баш на српском, ту скоро преведено. *Рабојнике* је превео Ђорђе Поповић, а *Помјеје* Лаза Костић. А *Преодница* је већ оригинал; у њој има једна красна приповетка, *Карловачки ђак* од Косте Руварца.

– Ах, бештијо једна, гледај само како је пакосна, мора да уједе! – рече у себи гђа Сида љутито, а посматра Перу и Меланију како су сели једно до другог па разгледају албум.

– Персо, деде мало вина – вели поп Ћира. – Господин Перо, та дете, немојте се ту снебивати и женирати због промене, моја кућа и господин Спирина кућа, то је једно исто. Немојте после да се тужите да вам је било дуго време.

– А благодарим. Ја сам себи нашао најпријатније забаве; разгледам албум – извињује се Пера, који се већ почео знојити по челу и око себе помало све у дупликату виђати.

– ’Ај’те још по једну – наваљује поп Ћира. – Разговор, ко што видим, ко да малаксава.

Донеше и вино и чисте чаше, и стадоше сипати. Гђа Сида је била љута као змија, видећи да јој је превучена штрикла⁶ преко свију њених рачуна, и у тој срдитој својој немоћи била је готова да учини свашта.

4 *вир(ш)шафш* – пословање у кући око домаћинства

5 *протолковати* – протумачити, објаснити

6 *штрикла* – црта, линија

270. Меланија у одломку тврди следеће:

– О, ја сам, верујте, страсна у томе.

Заокружи слово испред тачног одговора.

Меланија је страсна у:

- а) љубави; б) плесу; в) писању; г) читању.

271. Госпођа Перса говори о својој ћерки Меланији:

[...] А ја је питам: „Шта ти је, 'рано? Ти си опет назебла”, а она опет у сну говори: „Мене је немилосрдна судба, каже, другом определила!” Ал' све то говори на немешки, па дође много лепше!

Заокружи слово испред одговарајућег тумачења подвучене реченице у одломку.

- а) Госпођа Перса поносно истиче Меланијино образовање.
б) Госпођа Перса поносно истиче Меланијин звонки глас.
в) Госпођа Перса поносно истиче Меланијино здравље.

272. Још једном прочитај наведени одломак из *Пој Ђира и њој Сири*, па наведи два разлога због којих гђа Перса критикује романе које чита њена кћи Меланија. Образложи своје одговоре позивајући се на наведени одломак.

Разлог 1. _____

Образложење: _____

Разлог 2. _____

Образложење: _____

273. На основу онога што говоре о књигама, закључи коме би се допало дело *Пој Ђира и њој Сири* – Перси или Пери. У неколико правописно и граматички исправних реченица образложи свој одговор.

274. Заокружи слова испред стилских фигура које запажаш у следећој реченици.

Гђа Сида је била љута као змија [...] и у тој срдитој својој немоћи била је готова да учини свашта.

- а) епитет
- б) поређење
- в) персонификација
- г) градација

275. Објасни због чега се госпођа Сида погрдно обратила својој Јуци, кришом је гурнувши.

– Ако сте тако страсне читатељке – умеша се обазриви Пера, обратив се Меланији – могу вас послужити заиста лепим романима о којима се сувремена критика најпохвалније изразила.

– Баш ћу вас молити – вели Меланија.

– Ишти и ти, несрећо, једну! – шану брзо гђа Сида Јули, и гурну је кришом појаче.

276. На основу одломка закључи какво мишљење о писцима има Перса.

Заокружи слово испред тачног одговора.

- а) Писци образују младеж и зато је читање важно.
- б) Писци утичу на васпитање младих, па стога треба читати.
- в) Читање развија машту, а понекад је добро побећи из стварности.
- г) Писци су лењи људи који не желе да раде теже послове.

277. На основу датог одломка одреди која је основна Персина намера када разговара са Пером.

Заокружи слово испред тачног одговора.

Перса приликом разговора са Пером жели да:

- а) укаже на то како је Меланија беспослена девојка која због књига занемарује кућне послове;
- б) истакне да су Меланија и Јула добре другарице које спаја и љубав према књизи и учењу;
- в) нагласи да је Меланија образованија од Јуле и посвећенија књигама и страним језицима;
- г) прибави од Пера добре књиге које ће читати Меланија са својом другарицом Јулом.

284. У одломку из *Пој Тире и њој Сјире* појављује се реч **читатељка**.

Заокружи слово испред тачног одговора у оба захтева.

1. Корен ове речи је:

а) читатељ-;

б) читати;

в) чит-;

г) читатељк-.

2. Уместо речи **читатељ** могли бисмо да употребимо и реч истог значења са истим кореном, али различитим суфиксом. То је реч:

а) списатељ;

б) читалац;

в) читаоница;

г) читанка.

285. Прочитај следећи одломак и одреди значење подвучене речи.

– Да, да, имате право – вели Пера, па наставља даље. – Ви ту мислите на оне романе где се износе људи каквих нигде нема, и доживљаји којих не може бити у реалности; типови људи који нису ништа друго него створови пишчеве фантазије. Против таких сам и ја, и сваки који зна шта се захтева од једног доброг романа. Али има, верујте, и корисних ствари, које су верно огледало, верна слика друштва; има романа у којима се бичем немилосрдне и неумитне сатире шиба страшна поквареност друштвена.

Заокружи слово испред тачног одговора.

Реч **фантазија** значи:

а) мисао;

б) жеља;

в) машта;

г) сећање.

286. Подвуци личне именичке заменице у наведеном одломку.

– А ви се, госпођице, ко што видим, радо бавите читањем! – рече Пера прелиставајући ону књигу.

– О, ја сам, верујте, страсна у томе.

– Ман'те је – умеша се гђа Перса – кад узме књигу, та вам ондак не зна шта је доста.

287. У следећем одломку подвуци присвојни придев у облику номинатива једнине.

– А не, милостива! Све је баш на српском, ту скоро преведено. *Работнице* је превео Ђорђе Поповић, а *Помјеје* Лаза Костић. А *Предгница* је већ оригинал; у њој има једна красна приповетка, *Карловачки ђак* од Косте Руварца.

288. У следећој реченици подвуци прилог за начин који има компарацију.

– Ишти и ти, несрећо, једну! – шану брзо гђа Сиде Јули, и гурну је кришом.

Прочитај текст, а затим одговори на задатке.

Разни писани документи указују да је престоница прве српске државе био Стари Рас. Међутим, већ вековима уназад у Србији нема ни једног јединог места које се тако зове и које би подупрло тврдњу из писаних докумената. Зато су научници крајем шездесетих година прошлог века почели да трагају за местом где се налазио Стари Рас. Након четрдесет година рада утврђено је да је данашња Србија потекла с места на коме се сада налази Нови Пазар. Тим важним истраживањем руководила је Јованка Калић, професорка Филозофског факултета и академик Српске академије наука и уметности.

Најстарије вести о Расу сачували су грчки писани извори. Писац из VI века, Прокопије из Цезареје, поменуо је тврђаву Арсу међу тврђавама које је обновио цар Јустинијан Први (527–565). Кад су у средњем веку Словени населили тај део Римског царства, прилагодили су свом језику затечене топониме, па је тако и Арса постала Раса. Да је Арса исто што и Раса, ево доказа: према правилу старословенског језика, сугласници Р и Л мењају места са самогласницима, што у овом случају значи да је слог „ар” постао „ра”. Ето, тако је настао назив Раса.

Следећи пут назив Раса наведен је опет у грчком тексту, у чувеном делу *Спис о народима* византијског цара Константина Порфирогенита из X века, али сад као назив за област. Јованка Калић објашњава да се „обласно име Раса ту јавља у опису српско-бугарског рата у IX веку. Синови српског кнеза Мутимира допратили су поражене бугарске заробљенике до границе до Расе. У том тренутку Раса је била погранична област између српске и бугарске државе, а под врховном влашћу Византијског царства.”

Срби су византијску Расу освојили крајем XI века у доба жупана Вукана.

289. На основу најважнијих информација у тексту одреди наслов текста.

Заокружи слово испред тачног одговора.

- а) Потрага за Старим Расом
- б) Правила старословенског језика
- в) Срби освојили византијску Расу
- г) Истраживање Јованке Калић

290. Заокружи слово испред тачне тврдње.

- а) Назив Рас први пут помиње Јованка Калић.
- б) Назив Рас је млађи од назива Арса.
- в) Назив Рас се први пут помиње у X веку.
- г) Назив Рас је неправилан облик назива Арса.

291. У следећој реченици подвуци реч у којој су сви гласови звучни.

Најстарије вести сачували су грчки писани извори.

292. Прочитај реченицу из текста, обраћајући пажњу на подвучену реч.

Најстарије вести о Расу сачували су грчки писани извори.

Прочитај следећу дефиницију одреднице извор, па пронађи под којим бројем се налази значење ове речи употребљено у датој реченици.

извор м **1.а.** место где подземна вода или друга каква течност избија на површину земље, место откуд што извире, врело; **2.а.** место откуда се што добавља, откуда се ко снабдева чим; **2.б.** место где што настаје, започиње; средина, појаве, околности из којих што потиче или се развија; **3.** писани документ на основу кога се врши научно испитивање или истраживање.

Заокружи слово испред тачног одговора.

Значење подвучене речи у датој реченици налази се у речнику под бројем:

- а) 1.
- б) 2.а.
- в) 2.б.
- г) 3.

293. У тексту се употребљавају две речи за исти појам – Рас и Раса.

Заокружи слово испред тачног одговора.

Наведене речи:

- а) не припадају истој врсти речи;
- б) не припадају истој подврсти речи;
- в) немају исти број;
- г) немају исти род.

294. Одреди значење подвучене речи.

Најстарије вести о Расу сачували су грчки писани извори. Писац из VI века Прокопије из Цезареје поменуо је тврђаву Арсу међу тврђавама које је обновио цар Јустинијан Први (527–565). Кад су у средњем веку Словени населили тај део Римског царства, прилагодили су свом језику затечене топониме, па је тако и Арса постала Раса.

Заокружи слово испред тачног одговора.

Реч топоним означава:

- а) назив насељеног места;
- б) назив за становништво;
- в) назив за верске објекте;
- г) назив оружја.

Прочитај песму *Свети Сава* Војислава Илића, па одговори на задатке.

Ко удара тако позно у дубини ноћног мира
На капији затвореној светогорског манастира?
„Већ је прошло тавно вече, и нема се поноћ хвата,
Седи оци, калуђери, отвор’те ми тешка врата.
Светлости ми душа хоће, а одмора слабе ноге,
Клонуло је моје тело, уморне су ноге моје –
Ал’ је крепка воља моја, што ме ноћас вама води,
Да посветим живот роду, отаџбини и слободи.
Презрео сам царске дворе, царску круну и порфиру,
И сад ево светлост тражим у скромном манастиру.
Отвор’те ми, часни оци, манастирска тешка врата,
И примите царског сина ко најмлађег свога брата...”
Зашкрипаше тешка врата, а над њима сова прну
И с крештањем разви крила и склони се у ноћ црну.
А на прагу храма светог, где се Божје име слави,
Са буктињом упаљеном, настојник се отац јави.
Он буктињу горе диже, изнад главе своје свете,
И угледа, чудећи се, безазлено босо дете.
Високо му бледо чело, помршене густе власи,
Али чело узвишено божанствена мудрост краси.
За руку га старац узе, пољуби му чело бледо,
А кроз сузе прошапута: „Примамо те, мило чедо.”

Векови су прохујали од чудесне оне ноћи –
Векови су прохујали и многи ће јоште проћи –
Ал’ то дете јоште живи, јер његова живи слава,
Јер то дете беше Растко, син Немањин, Свети Сава.

295. Наведене стихове препиши писаним словима латинице.

Већ је прошло тавно вече, и нема се поноћ хвата,
Седи оци, калуђери, отвор’те ми тешка врата.

296. У тексту песме подвуци стихове који се не римују.

297. Који догађај из Растковог живота је опеван у наведеној песми?

Заокружи слово испред тачног одговора.

- а) ступање на престо
- б) долазак у манастир
- в) чин замонашења
- г) градња Хиландара

298. Прочитај наведене стихове, па размисли шта означава светлост за којом чезне Растко.

Презрео сам царске дворе, царску круну и порфиру,
И сад ево светлост тражим у скромноме манастиру.

Заокружи слово испред тачног одговора.

Светлост за којом Растко чезне означава:

- а) светлост буктиње коју држи настојник;
- б) нови духовни живот који је одабрао;
- в) сјај престола, који га чека у Србији;
- г) чин свеца, који жели да добије.

299. Зашто је настојник заплакао кад је видео ко долази у манастир?

Заокружи слово испред тачног одговора.

- а) Срећан је зато што може очекивати будућу помоћ манастиру од владарске породице.
- б) Срећан је зато што су Растку битније духовне вредности од материјалног богатства.
- в) Тужан је зато што сматра да је Растко требало да буде будући владар Србије.
- г) Тужан је зато што сматра да Растко, као племић, није спреман на тежак живот у манастиру.

300. Прочитај стихове и размисли о уметничкој функцији контраста у њима.

Презрео сам царске дворе, царску круну и порфиру,
И сад ево светлост тражим у скромноме манастиру.

Заокружи слова испред тачних одговора.

Контрастом у наведеним стиховима наглашава се:

- а) тежина живота која очекује Растка у манастиру;
- б) јачина Расткове жеље да се замонаши;
- в) количина богатства коју Расткова породица има;
- г) разлика између световности коју напушта и духовности коју је одабрао;
- д) вредност онога што манастир може да му пружи, а није могао двор.

301. Прочитај одломак из песме, а затим одговори на захтев.

Зашкрипаше тешка врата, а над њима сова прну
И с крештањем разви крила и склони се у ноћ црну.
А на прагу храма светог, где се Божје име слави,
Са буктињом упаљеном, настојник се отац јави.
Он буктињу горе диже, изнад главе своје свете,
И угледа, чудећи се, безазлено босо дете.
Високо му бледо чело, помршене густе власи,
Али чело узвишено божанствена мудрост краси.
За руку га старац узме, пољуби му чело бледо,
А кроз сузе прошапута: „Примамо те, мило чедо.”

Заокружи слово испред тачног одговора.

Утисак временске блискости са читаоцем постигнут је у песничкој слици учесталом употребом:

- а) глагола у перфекту;
- б) глагола у аористу;
- в) описних придева;
- г) глагола у имперфекту;
- д) управног говора.

302. У неколико правописно и граматички исправних реченица, позивајући се на текст песме, напиши како разумеш стихове у којима се казује да Свети Сава и даље живи.

303. За сваки наведени пример подвуци одговарајући облик казивања.

1.

Високо му бледо чело, помршене густе власи,
Али чело узвишено божанствена мудрост краси.

нарација дескрипција дијалог монолог

2.

Зашкрипаше тешка врата, а над њима сова прну
И с крештањем разви крила и склони се у ноћ црну.
А на прагу храма светог, где се Божје име слави,
Са буктињом упаљеном, настојник се отац јави.

нарација дескрипција дијалог монолог

3.

„Презрео сам царске дворе, царску круну и порфиру,
И сад ево светлост тражим у скромноме манастиру.
Отвор’те ми, часни оци, манастирска тешка врата,
И примите царског сина ко најмлађег свога брата...”
[...] „Примамо те, мило чедо.”

нарација дескрипција дијалог монолог

304. У следећим реченицама подвуци све речи које треба писати великим почетним словом.

песник војислав илић био је син песника јована илића. његове најпознатије песме су „зимско јутро”, „у позну јесен”, „свети сава”.

305. Заокружи слово испред реченице у којој су све запете правилно употребљене.

- а) Доментијан и Теодосије описују, како је Растко побегао на Свету Гору, да се замонаши.
- б) Када се замонашио, уместо световног имена Растко узео је, духовно име Сава.
- в) Сави, у грчком манастиру Ватопеду, се придружио монах Симеон, тј. Стефан Немања.
- г) Растко Немањић, најмлађе дете Стефана Немање и Ане, био је први српски архиепископ.

306. Именица двор у песми је употребљена у множини – двори. Напиши како гласи још један облик множине ове именице, који је чешћи у употреби.

307. Одреди глаголски облик, лице, број и род подвучених глагола и упиши у табелу. Ако глаголски облик не разликује род, напиши /.

„Презрео сам царске дворе, царску круну и порфиру,
И сад ево светлост тражим у скромноме манастиру.
Отвор’те ми, часни оци, манастирска тешка врата,
И примите царског сина ко најмлађег свога брата...”

Глагол	Глаголски облик	Лице	Број	Род
презрео сам				
тражим				
примите				

308. Наведена је једна породица речи:

ноћи, ноћни, ноћас, поноћ.

1. Напиши како гласи корен речи ове породице. _____

2. Која реч у наведеној породици речи припада сложеницама?

Заокружи слово испред тачног одговора.

- а) ноћити
- б) ноћни
- в) ноћас
- г) поноћ

309. Одреди врсту синтаксичке јединице која је подвучена у наведеној реченици.

И сад ево светлост тражим у скромноме манастиру.

Заокружи слово испред тачног одговора.

Подвучена синтаксичка јединица јесте:

- а) реч;
- б) синтагма;
- в) предикатска реченица;
- г) комуникативна реченица.

310. Одреди врсту подвучене зависне реченице у следећим стиховима.

Ал’ је крепка воља моја, што ме ноћас вама води,
Да посветим живот роду, отаџбини и слободи.

Заокружи слово испред тачног одговора

- а) изрична
- б) следична
- в) начинска
- г) намерна

311. Одреди службу подвучених делова стиха.

Али чело узвишено божанствена мудрост краси.

На линији поред издвојених реченичних чланова напиши слово које стоји испред одговарајуће службе. Две наведене службе су вишак.

1. чело узвишено _____ а) субјекат
2. божанствена мудрост _____ б) предикат
в) атрибут
г) објекат

312. Одреди падеже и значења падежа подвучених синтагми.

За руку га старац узе, пољуби му чело бледо,
А кроз сузе прошапута: „Примамо те, мило чедо.”

Синтагме	Падеж	Значење
чело бледо		
мило чедо		

313.

1. Међу речима из песме подвуци ону са дугим акцентом.

капија манастир мир живот круна брат

2. Прочитај стихове и попуни табелу.

Високо му бледо чело, помршене густе власи,
Али чело узвишено божанствена мудрост краси.

Ако је тврдња везана за подвучене речи у стиховима тачна, заокружи Т, ако није, заокружи Н.

Тврдња	Тачно	Нетачно
Обе речи имају акценат на првом слогу.	Т	Н
Обе речи имају дуг акценат.	Т	Н
Обе речи имају кратак акценат.	Т	Н
Обе речи имају силазни акценат.	Т	Н
Обе речи имају узлазни акценат.	Т	Н

314. Одреди значење подвучене речи у следећим стиховима.

Ко удара тако позно у дубини ноћног мира
На капији затвореној светогорског манастира?

Заокружи слово испред тачног одговора.

- а) касно
- б) силовито
- в) бучно
- г) рано

315. Прочитај поново стихове из песме, а затим и значења речи посветити из *Речника српскога језика*, па одговори на захтев.

„Ал’ је крепка воља моја, што ме ноћас вама води,
Да посветим живот роду, отаџбини и слободи.”

посветити 1. учинити светим помоћу црквеног обреда: ~ мученика. 2. увести обредом у неки чин, сталеж итд.: ~ у ђакона. 3. (некоме, нечему) а. усредсредити пажњу на нешто: ~ идеји. б. (нешто некоме) наменити некоме што у знак поштовања, љубави итд.: ~ дело родитељима.

Заокружи слова испред тачних одговора.

Глагол посветити у песми има значења која су у речнику наведена као:

- а) 1.
- б) 2.
- в) 3а.
- г) 3б.
- д) 3в.

16. Одреди значење подвучене речи у следећим стиховима.

„Клонуло је моје тело, уморне су ноге моје –
Ал’ је крепка воља моја, што ме ноћас вама води,
Да посветим живот роду, отаџбини и слободи.”

Заокружи слово испред тачног одговора.

- а) весела
- б) слаба
- в) лековита
- г) снажна

Прочитај одломак из *Мајарећих јодина* Бранка Ђопића, па одговори на задатке.

С великом тремом примичем се згради гимназије. Откад сам јуче написао оно писмо, све ми се чини да га је већ у руке добила Зора Танковић, прочитала га и сад само чека да се ја појавим у разреду. Како ли ћу само проћи крај њене клупе?!

Ушуњао сам се у наш разред баш у највећој халабуци, десетак минута прије почетка часа, али као за пакост – Зора је већ била на своме мјесту, у првој клупи. Као да већ зна да ћу баш ја наићи, она мирно подигне главу и своје влажне бистре очи радознано заустави на мени као да ће рећи:

– Ти си тај писменко?

Букнух као најруменија булка у пољу, просто ми се запали лице, кољена ми клецнуше; зирнух лијево-десно и тек тада спазих пролаз између два реда клупа и збуњено шмугнух пут свога мјеста. Сјео сам, ни сам не знам како, као да се спустих падобраном, а кад ме мину прва трема, спазих Зору како се окреће из прве клупе, истеже витак струк и тражи ме погледом. Брже-боље оборих очи и забуњих се у историју, трудећи се да се озбиљно удубим у читање.

Јест, врага! Трипут сам заредом прочитао како се краљ Милутин оженио Симонидом, врло младом принцезом, али ми у машти Симонида личи потпуно на Зору (та ко може бити љепши од ње!) и све ми се чини, сад ће ми она прићи отуд од прве клупе, забљеснути ме златном круном и рећи:

– Ожени се мноме.

„Их, мајко мила, да се то деси! Оженио бих се пет стотина пута и само сједио и гледао у Зору. Не бих никад ни јео, ни пио, ни спавао. Не бих, сунца ми!”

Зора, лукав и свевидећи женски створ, одмах је учила моју збуњеност и неколико пута обазрела се да провјери хоћу ли пред њеним погледом сакрити очи. Криво сам, наравно, чак се и ознојио, а срце ми је тако шашаво поскакивало и тукло да од његовог тутња ништа друго нисам чуо.

Одједном се Зора диже са свог мјеста, упути се ка мојој клупи и врло спретно, шуштећи хаљином, увуче се на празно сједиште до мене и меко гргутну:

– Сметам ли?

„Како да сметаш, најчаробнији створе на свијету!”, кликнух ја у себи. „Попни ми се на раме, сједни ми на главу, однијећу те на рукама до извора Клокота, покрашћу за тебе све орахе по селу Притоци, избекељићу се неустрашиво на Шицу полицајца!...”

Као што рекох, све сам то у себи викнуо, а, у ствари, на Зорино најслађе питање промрсио сам нешто неразумљиво и све ми се чинило да је читава моја клупа, заједно са мном и Зором, одлетјела некуд у обасјане облаке и сад, ево, сједимо у лаком небеском памуку, високо изнад школе, професора и оцјена. Збогом, прости земаљски свијету, ми се више никад нећемо вратити!

Однекуд из мора заљубљених облака, а ипак сасвим уз своје уво, чујем Зорино гукање:

– Хоћеш ли ми написати нешто у споменар, Бранко? Ти пишеш пјесме, зна се то.

Тек тад ми се мало развезаше уста. Проговорих, али једва препознадох свој рођени глас, узбуђен и промукао. Почео сам и сам да гргућем попут грлице на некој трешњи мог

родног села Хашана.

– Написаћу... једну пјесмицу.

– Добро, ево ти мога споменара.

Положила је преда ме тврдо укоричен албум на коме је златним словима, латиницом, уско штампано *Поезија*. Ја га брже-боље турих под клупу. Урадих то баш на вријеме, јер управо однекле испаде Дуле Хајдук и видећи Зору како одлази, подругљиво се исклибери:

– Пази је, што се ова мала врчка мота око наших клупа. Сигурно је дошла да препише домаћи задатак из математике.

Ја умало не дрекнух:

„Зар је врчка ово дивно слатко створење, ти, мајмуне један из горње Суваје! Ово је најбистрија дјевојка у читавом Бихаћу, паметнија од професора математике, мудрија од сваке матуранткиње!”

Нажалост, моја бистра и мудра љепотица била је већ сљедећег часа прозвана да одговара земљопис и тако се славно угрувала да се читав разред церекао слушајући је како лупа. Казала је, на примјер, и то да је главни град Француске Мадрид и да се Средоземно море улива у Египат.

– Како се улива, побогу, дијете?! – чудило се професор. – Та није море нека ријека па да се негдје улива.

– Хо-хо-хо-хо! – гроктао је разред, а једини сам ја витешки ћутао и мрштио се. Па шта, врло важно, зашто се Средоземно море не би бар мало одливало у тај проклети Египат! Та Зора је то тако слатко отцвркулала да сам заиста чврсто био увјерен да Средоземно море баш тамо тече. А и ти несрећни Французи, што су баш тако тврдоглаво запели да им главни град буде Париз, а не Мадрид? За Зорину љубав ја бих пристао да се моје родно село Хашани прозове Улан Батор и да се у њему гаје трогрбе камиле и пије кобиље млијеко, кумис.

Сљедећег часа, на историји, и ја сам, богме, поприлично забрљао. Прозван је најпре Баја, а онда ја, али смо обојица збуњено причали да је професор одмах видио да с нама нешто није у реду.

– Видим, дјечаци, учили сте, али нешто нисте при себи. Растресени сте, мисли вам лутају, бјеже... Знам ја добро шта је то – магареће године.

Опет читав разред загрокта, зацерека се, зањишта, неко чак и кукурикну, користећи се општом дармом. Чак и моја небеска голубица, Зора, процвркулала нешто слатко, цликну као сребрно звонце и мило погледа старца за катедром, а ја од срца пожалих што тог трена нисам на његову мјесту, па макар био не знам какав ћелави чичекања са ћелом, цвикерима и дубоким каљачама.

– Дјецо, па ви сте сад у магарећим годинама – добродушно рече старац! – То су тринаеста, четрнаеста, петнаеста година кад се дјеца узнемире, непокорна су, својеглава, пишу прве пјесме, буне се, а богами, загледа се и дјечак у дјевојчицу...

Тога дана одјездио сам у интернат срећан, просто пловећи по ваздуху, ручао сам брзо, као у сну, и одмах одјудрио горе на таван, гдје сам Баји писао писмо, само да што прије останем насамо са Зориним споменаром.

317. Ко је у тексту објаснио шта значи израз **магареће године**?

Заокружи слово испред тачног одговора.

- а) Зора
- б) професор
- в) Бранко
- г) Баја

318. Заокружи слова испред реченица које изговара Зора.

- а) *Ожени се мноме.*
- б) *Најписаћу... једну ијесмицу.*
- в) *Добро, ево њи моја сјоменара.*
- г) *Смејам ли?*
- д) *Ти си њај ијисменко?*

319. Одреди стилску фигуру у подвученим речима.

Опет читав разред загрокта, зацерека се, зањишта, неко чак и кукурикну, користећи се општом лармом.

Подвуци стилску фигуру коју уочаваш у подвученим речима.

епитет

персонификација

ономатопеја

320. Објасни поетску функцију хиперболе у подвученим деловима текста позивајући се на текст.

Трипут сам заредом прочитао како се краљ Милутин оженио Симонидом, врло младом принцемом, али ми у машти Симонида личи потпуно на Зору (та ко може бити љепши од ње!) и све ми се чини, сад ће ми она прићи отуд од прве клупе, забљеснути ме златном круном и рећи:

– Ожени се мноме.

„Их, мајко мила, да се то деси! Оженио бих се пет стотина пута и само сједио њ гледао у Зору. Не бих никад ни јео, ни пио, ни спавао.”

Зора, лукав и свевидећи женски створ, одмах је учила моју збуњеност и неколико пута обазрела се да провјери хоћу ли пред њеним погледом сакрити очи. Криво сам, наравно, чак се и ознојио, а срце ми је тако шашаво поскакивало и тукло да од његовог тутња ништа друго нисам чуо.

321. Коју особину Зора испољава у понашању према Бранку?

Заокружи слово испред тачног одговора.

- а) стидљивост
- б) наметљивост
- в) суздржаност
- г) отвореност

322. Дечак Бранко не изговара гласно и не показује отворено своја осећања према Зори.

Зашто се Бранко тако понаша?

Заокружи слова испред одговарајућих тумачења.

- а) Затворен је јер га Зора уопште не примећује и не обраћа пажњу на њега.
- б) Стиди се својих осећања према Зори јер је она лоша ученица.
- в) Плаши се да га Зора не исмеје због писма и симпатије коју осећа према њој.
- г) Отворен је, а Зора је стидљива девојчица и засметала би јој његова заљубљеност.
- д) Стидљив је и плаши се да Зора и остали ученици у одељењу не наслуте како се осећа.

323. Обрати пажњу на **мотивацију** лика у подвученој реченици у односу на текст.

Јест, врага! Трипут сам заредом прочитао како се краљ Милутин оженио Симонидом, врло младом принцезом, али ми у машти Симонида личи потпуно на Зору (та ко може бити љепши од ње!) и све ми се чини, сад ће ми она прићи отуд од прве клупе, забљеснути ме златном круном и рећи:

– Ожени се мноме.

„Их, мајко мила, да се то деси! Оженио бих се пет стотина пута и само сједио и гледао у Зору. Не бих никад ни јео, ни пио, ни спавао. Не бих, сунца ми!”

Зора, лукав и свевидећи женски створ, одмах је уочила моју збуњеност и неколико пута обазрела се да провјери хоћу ли пред њеним погледом сакрити очи. Крио сам, наравно, чак се и ознојио, а срце ми је тако шашаво поскакивало и тукло да од његовог тутња ништа друго нисам чуо.

Одједном се Зора диже са свог мјеста, упути се ка мојој клупи и врло спретно, шуштећи хаљином, увуче се на празно сједиште до мене и меко гргутну:

– Сметам ли?

„Како да сметаш, најчаробнији створе на свијету!”, кликнух ја у себи. „Попни ми се на раме, сједни ми на главу, однијећу те на рукама до извора Клокота, покращћу за тебе све орахе по селу Притоци, избекељићу се неустрашиво на Шицу полицајца!...”

Као што рекох, све сам то у себи викнуо, а, у ствари, на Зорино најслађе питање, промрсио сам нешто неразумљиво и све ми се чинило да је читава моја клупа, заједно са мном и Зором, одлетјела некуд у обасјане облаке и сад, ево, сједимо у лаком небеском памуку, високо изнад школе, професора и оцјена. Збогом, прости земаљски свијету, ми се више никад нећемо вратити!

Који дечаков став је заступљен у подвученој реченици?

Заокружи **слова** испред одговарајућих тумачења.

- а) Дечаку је засметало неочекивано присуство девојчице у истој клупи и трудио се да јој то покаже речима и понашањем.
- б) Дечак је био веома срећан што је Зора пришла, али се стидео да то изговори и покаже поступцима.
- в) Дечак је понашањем показао и речима гласно исказао одушевљење због Зориног неочекивног поступка.
- г) Дечак је очекивао и прижељкивао такав Зорин поступак, па се није много ни изненадио.
- д) Дечак је интензивно осећао велико одушевљење, које у збуњености није могао отворено испољити.
- ђ) Дечака је Зорин поступак дубоко охрабрио и подигао му самопоуздање, али је уздржаност у понашању задржао.

324. Обрати пажњу на осећања која дечак испољава у подвученом делу текста.

Одједном се Зора диже са свог мјеста, упути се ка мојој клупи и врло спретно, шуштећи хаљином, увуче се на празно сједиште до мене и меко гргутну:

– Сметам ли?

„Како да сметаш, најчаробнији створе на свијету!” кликнух ја у себи. „Попни ми се на раме, сједни ми на главу, однијећу те на рукама до извора Клокота, покращћу за тебе све орахе по селу Притоци, избекељићу се неустрашиво на Шицу полицајца!...”

Као што рекох, све сам то у себи викнуо, а, у ствари, на Зорино најслађе питање, промрсио сам нешто неразумљиво и све ми се чинило да је читава моја клупа, заједно са мном и Зором, одлетјела некуд у обасјане облаке и сад, ево, сједимо у лакој небеском памуку, високо изнад школе, професора и оцјена. Збогом, прости земаљски свијету, ми се више никад нећемо вратити!

Да ли је дечак реаговао у складу са својим осећањима?

Заокружи одговор за који мислиш да је тачан.

ДА

НЕ

На основу текста кратко образложи своје мишљење поштујући граматичка и правописна правила.

25. Обрати пажњу на облике казивања.

Одједном се Зора диже са свог мјеста, упути се ка мојој клупи и врло спретно, шуштећи хаљином, увуче се на празно сједиште до мене и меко гргутну:

– Сметам ли?

„Како да сметаш, најчаробнији створе на свијету!” кликнух ја у себи. „Попни ми се на раме, сједни ми на главу, однијећу те на рукама до извора Клокота, покращћу за тебе све орахе по селу Притоци, избекељићу се неустрашиво на Шицу полицајца!...”

Заокружи слова испред оних облика казивања које уочаваш у овом одломку.

а) дијалог

б) унутрашњи монолог

в) монолог

г) нарација

д) дескрипција

326. У наведеној реченици из текста **управни говор** може исправно да се напише и на други начин.

– Како се улива, побогу, дијете?! – чудило се професор.

Заокружи слово испред оног начина бележења управног говора који је у складу с правописом.

- а) Како се улива, побогу, дијете!, чудило се професор.
- б) Како се улива, побогу, дијете! „Чудио се професор”.
- в) „Како се улива, побогу, дијете! – чудило се професор”.
- г) „Како се улива, побогу, дијете!”, чудило се професор.

327. Заокружи слово испред реченице која је написана у складу са **правописним правилима**.

- а) По *Мајарећим јодинама* роману Бранка Ћопића снимљен је и истоимени филм, који говори о пишком одрастању и школовању у бихаћком интернату пре Другог светског рата.
- б) По *Мајарећим јодинама*, роману Бранка Ћопића, снимљен је и исто имени филм, који говори о пишком одрастању и школовању у Бихаћком интернату пре другог Светског рата.
- в) По *Мајарећим јодинама*, роману Бранка Ћопића, снимљен је и истоимени филм, који говори о пишком одрастању и школовању у бихаћком интернату пре Другог светског рата.
- г) По *Мајарећим јодинама*, роману Бранка Ћопића, снимљен је и истоимени филм, који говори о пишком одрастању и школовању у бихаћком интернату пре Другог светског рата.
- д) По *Мајарећим јодинама* роману Бранка Ћопића, снимљен је и истоимени филм који говори о пишком одрастању и школовању у бихаћком интернату пре другог светског рата.

328. Обрати пажњу на **значење** подвучене речи у овом одломку.

Хо-хо-хо-хо! – гроктао је разред, а једини сам ја витешки ћутао и мрштио се. Па шта, врло важно, зашто се Средоземно море не би бар мало одливало у тај проклети Египат! Та Зора је то тако слатко отцвркулала да сам заиста чврсто био увјерен да Средоземно море баш тамо тече. А и ти несрећни Французи, што су баш тако тврдоглаво запели да им главни град буде Париз, а не Мадрид? За Зорину љубав ја бих пристао да се моје родно село Хашани прозове Улан Батор и да се у њему гаје трогрбе камиле и пије кобиље млијеко, кумис.

Које значење има реч запети у наведеном одломку?

Заокружи слово испред тачног одговора.

- а) саплести се о препреку
- б) уложити напор
- в) остати при свом ставу
- г) збунити се

329. У односу на одредницу из *Речника српскога језика* пронађи под којим је бројем значење подвучене речи у следећем одломку.

Нажалост, моја бистра и мудра љепотица била је већ следећег часа прозвана да одговара земљопис и тако се славно угрувала да се читав разред церекао слушајући је како лупа. Казала ми је, на примјер, и то да је главни град Француске Мадрид и да се Средоземно море улива у Египат.

угрувати, 1. jakim ударом или притиском повредити, нагњечити: ~ раме. 2. набити утиснути: ~ метак у цев. ~ се 3. задобити повреде при паду, нагњечити се. 4. разг. фиг. претрпети неуспех, насести.

Заокружи слово испред тачног одговора.

- а) 1.
- б) 2.
- в) 3.
- г) 4.

330. Подвуци у одломку две речи у којима уочаваш резултат **палатализације**.

Као да већ зна да ћу баш ја наићи, она мирно подигне главу и своје влажне бистре очи радознано заустави на мени као да ће рећи:

– Ти си тај писменко?

331. Подвуци **непроменљиве** речи у следећим реченицама.

– Хоћеш ли ми написати нешто у споменар?

– ... ево ти мога споменара.

332. Подвуци две **придевске заменице** у следећим реченицама.

Као да већ зна да ћу баш ја наићи, она мирно подигне главу и своје влажне бистре очи радознано заустави на мени као да ће рећи:

– Ти си тај писменко?

333. У односу на подвучене речи допуни табелу подацима који недостају.

Зора је већ била на своме мјесту, у првој клуци.

Реч из реченице	Врста речи	Подврста речи	Род	Број
	именица	заједничка		
	број		женски	
своме				једнина

334. У односу на подвучене глаголе допуни табелу подацима који недостају.

Хо-хо-хо-хо! – гроктао је разред, а једини сам ја витешки ћутао и мрштио се. Па шта, врло важно, зашто се Средоземно море не би бар мало одливало у тај проклети Египат! Та Зора је то тако слатко отцвркулала да сам заиста чврсто био увјерен да Средоземно море баш тамо тече. А и ти несрећни Французи, што су баш тако тврдоглаво запели да им главни град буде Париз, а не Мадрид?

Глаголи	Назив глаголског облика	Лице	Род	Број
тече	презент		/	
	перфекат		мушки род	
не би се одливало				једнина

335. Попуни табелу траженим подацима за подвучене синтагме.

Одједном се Зора диже са свог мјеста, упути се ка мојој клупи и врло спретно, шуштећи хаљином, увуче се на празно сједиште до мене и меко гргутну...

Синтагме	Главна реч синтагме	Врста синтагме
свог мјеста		
врло спретно		
шуштећи хаљином		

336. Одреди службу подвучених делова комуникативне реченице.

Зора, лукав и свевидећи женски створ, одмах је уочила моју збуњеност и неколико пута обазрела се да провјери хоћу ли пред њеним погледом сакрити очи.

На линији поред делова реченице напиши слово које стоји испред назива одговарајуће службе.

Две наведене службе су вишак.

___ лукав и свевидећи женски створ	а) прилошка одредба за количину
___ моју збуњеност	б) прави објекат
___ неколико пута	в) граматички субјекат
___ обазрела се	г) апозиција
	д) прилошка одредба за начин
	ђ) глаголски предикат

337. На линији поред подвучених реченичних чланова напиши слово које стоји испред одговарајућег падежа и падежног значења. Два падежа и падежна значења су вишак.

Однекуд из мора заљубљених облака, а ипак сасвим (уз) своје уво, чујем Зорино гукање.

___ (<u>уз</u>) своје уво	а) локатив, месно значење
___ Зорино гукање	б) генитив, описно значење
	в) акузатив, предмет / трпилац радње
	г) акузатив, месно значење

Прочитај причу *Бајка о дечаку и Месецу* Стевана Раичковића, па одговори на задатке.

Многа су се чудеса дешавала на Земљи, свега су се људи на њој досетили, па се неки попеше и на Месецу.

За тили час, крену и ова прича од ува до ува и обигра целу кутлу. Једнога дана, стиже и у планинско село са девет кућа, у које би ретко кад и залутали гост бануо, а камоли каква вест издалека. Као да си у једно уво рекао, за трен ока уђе ова прича у свих девет кућа. Неки у њу повероваше, неки одмахнуше главом, али се и једни и други убрзо латише свога посла. Превртали су ашовима⁷ земљу, укуцавали понеки ексер у греде, доносили воду у тестијама⁸. Једино се дечак из седме куће, окружене великим воћњакком, најдуже замисли над овом причом.

Био је то дечак нејаког састава, плавокос, готово провидних ушију. И до сада се често скривао у дну дворишта и мислио неку своју мисао, али од овога часа, поче тамо и почитаве дане да борави. У време кад би се иза једне планине губило Сунце, а изнад друге помаљао Месецу, дечак је упирао очи у његов беличаст крут учртан у загаситом небу. Гледајући нетремице у његову светлу површину, откривао је по њој неке благе, једва приметне мрље. И што је дуже зурio у њих, све више су му личиле на трагове стопа, а она прича коју је недавно чуо, постајала му је све истинитија, а Месецу све ближи.

Једва би га у ноћ, из куће, дозвали на починак. Дечак је тада остављао Месецу на небу, високо над црном планином, али чим би у кући заспао, враћао му се тај исти Месецу у сан. Једном, око поноћи, док се у сну окретао, зашуста мало јаче нова и крта, још неупегла слама на којој је лежао. Дечак се од тог шума трже из сна и отвори очи. Као никада дотад, кроз малено окно у зиду пробијао се у собу блештави сјај месечине и осветљавао, готово јаче него по дану, оскудну дрвенарију око постеље. Диге се полако са сламарице⁹ која је шуштала и довуче се тихим, босим кораком, до окна. Широко отворених зеница, ослушкујући своје срце у грудима, које је ударало о ребра као детлић о дебло, посматрао је белу Месечеву кутлу. Овога пута, била му је скоро на дохвату, сасвим ниско, у гранама најближе воћке у дворишту.

Да не разбуди укућане, дечак се нечујно извуче кроз отворени прозор и потрча према гранама дуње. У њима је као огроман, сазрели плод, висio Месецу. Успуза се уз стабло, али тек са његовог врха примети да се Месецу нечујно померио у гране једне друге воћке, у дно дворишта. Онда дечак брзо и тихо потрча према њој, али се Месецу још брже и тише удаљи и са тог места. Заустави се сада у врху ограде, на којој се већ данима жуteo или беласао и понеки дулек¹⁰, набоден на коље.

Дечаку се и Месецу причини као огроман дулек. Потрча према кољу, с надом да ће се овога пута и он, напoкон, попети на Месецу. Али како се приближавао огради, Месецу је све више грабио ливадом и бивао даљи.

10 ашов – гвоздена лопата за копање и риљање земље

11 тестија – земљани суд, крчаг за воду крушкaстог облика

12 сламарица (сламара) – велика навлака напуњена сламом, сламни душек

13 дулек – бундева, тиква

Тако је то трајало читаве ноћи... Да је из села са девет кућа бар неко био будан, посматрао би најчудеснији приказ који се збио у овом забаченом пределу: као велики, светли точак, пео се Месец уз обронак планине. Изгледало је као да га је неки невидљиви коњ вукао или наш дечак терао невидљивим штапом.

338. О ком је догађају на почетку приче стигла вест у планинско село са девет кућа?

Одговор: _____

339. На основу дате приче, напиши зашто је писац своје дело назвао бајком. Води рачуна о томе да твој одговор садржи граматички и правописно исправне реченице.

Одговор:

340. Позивајући се на текст приче, наведи три речи / синтагме / реченице којима је писац представио портрет дечака.

Одговор:

1. _____
2. _____
3. _____

341.

1. Које су две стилске фигуре употребљене у наведеној реченици из приче?

Дечаку се и Месец причини као огроман дулек.

Одговор: _____

2. Која је уметничка функција те две стилске фигуре у Раичковићевој тексту?

Заокружи слово испред тачне тврдње.

а) Употреба стилских фигура у наведеној реченици истиче сликовитост описаног пејзажа.

б) Употреба стилских фигура у наведеној реченици доприноси објективном приповедању.

в) Употреба стилских фигура приближава наведену реченицу стиху.

г) Употреба стилских фигура чини ову реченицу типичном реченицом народне бајке.

342. Напиши реч или синтагму која има синонимно значење као подвучена реч у наведеној реченици из приче.

Био је то дечак нејаког састава, плавокос, готово провидних ушију.

Одговор: _____

343. Прво прочитај реченицу из Раичковићеве приче, па затим други текст, одредницу из *Речника српскога језика*. Под којим се бројем у одредници из *Речника српскога језика* налази значење подвучене речи **грабити**?

I

Али како се приближавао огради, Месец је све више грабио ливадам и бивао даљи.

II

1. узимати (нешто) на силу, безобзирно, похлепно, преваром и сл., отимати. 2. брзо, журећи се узимати, хватати (нешто). 3. захватати, црпсти, вадити (воду или што друго текуће). 4. сакупљати (сено). 5. журити, хитати (обично уз именицу пут).

Заокружи слово испред тачног одговора.

- а) 1.
- б) 2.
- в) 3.
- г) 4.
- д) 5.

344. У следећој реченици подвучи описни придев у облику локатива једине.

У време кад би се иза једне планине губило Сунце, а изнад друге помаљао Месец, дечак је упирао очи у његов беличаст круг уцртан у загаситом небу.

345. Одреди врсту подвучене синтагме у наведеној реченици из приче.

Једино се дечак из седме куће, окољене великим воћњаком, најдуже замисли над овом причом.

Заокружи слово испред тачног одговора.

- а) именичка синтагма
- б) глаголска синтагма
- в) придевска синтагма
- г) прилошка синтагма

346. Коју службу у реченици има подвучена синтагма?

Као никада дотад, кроз малено окно у зиду пробијао се у собу блештави сјај месечине.

Заокружи слово испред тачног одговора.

- а) субјекат
- б) предикат
- в) атрибут
- г) објекат

347. Одреди род, број и падеж подвучене речи у наведеној реченици.

Једва би га у ноћ, из куће, дозволи на починак.

Род: _____

Број: _____

Падеж: _____

348. Заокружи слово испред реченице која је написана према правописним правилима.

- а) – Боже, што је леп Месец! – узвикну дечак.
- б) „Боже, што је леп Месец” узвикну дечак!
- в) „Боже, што је леп Месец!” – узвикну дечак.
- г) – „Боже, што је леп Месец – узвикну дечак!”

349. Препиши следећу реченицу писаним словима ћирилице, водећи рачуна о употреби запете и писању великог слова.

СТЕВАН РАИЧКОВИЋ ПОЗНАТИ СРПСКИ ПИСАЦ РОЂЕН ЈЕ У МЕСТУ
НЕРЕСНИЦА.

Прочитај народну песму *Мали Радојица*, па одговори на задатке.

Мили боже, чуда големога!
Јали грми, јал' се земља тресе?
Ја се бије море о мраморје¹¹?
Ја се бију на Попина¹² виле?
Нити грми, нит' се земља тресе,
ни се бије море о мраморје,
ни се бију на Попина виле;
већ пуцају на Задру топови,
шенлук¹³ чини ага Бећир-ага –
уватио Малог Радојицу,
па га меће на дно у тавницу.
У тавници двадесет сужања¹⁴,
а сви плачу, један попијева,
те остало друштво разговара:
„Не бојте се, браћо моја драга!
Еда бог да каквагођ јунака,
који ће нас јунак избавити.”
А кад к њима Радојица дође,
сви у једно грло заплакаше,
Радојицу љуто проклињаху:
„Радојица, допаднуо мука!
И ми смо се и уздали у те
да ћеш ти нас кадгођ избавити,
ето и ти саде к нама дође;
тко ли ће нас јунак избавити?”
Вели њима Мали Радојица:
„Не бојте се, браћо моја драга,
већ ујутру кад данак осване,
ви дозов'те агу Бећир-агу,
па му каж'те да ј' умро Раде

не би ли ме ага закопао.”
Кад свануло и сунце грануло,
а повика двадесет сужања:
„Бог т' убио, ага Бећир-ага!
Што доведе к нама Радојицу?
Јер га синоћ објесио ниси,
већ се код нас ноћас преставио¹⁵.
Хоће ли нас поморити смрадом?”
Отворише на тавници врата,
изнесоше пред тавницу Рада;
онда вели ага Бећир-ага:
„Нос'те, сужња, те га закопајте!”
Ал' говори Бећирагиница:
„Ев' бога ми, ниј' умро Раде,
ниј' умро већ се ућутио;
налож'те му ватру на прсима,
хоће ли се помакнути, курва!”
Ложе њему ватру на прсима,
ал' је Раде срца јуначкога,
ни се миче, ни помиче Раде.
Опет вели Бећирагиница:
„А, бога ми, ниј' умро Раде,
ниј' умро, већ се ућутио;
већ уват'те змију присојкињу¹⁶,
те турајте Раду у њедарца,
хоће ли се од ње уплашити,
хоће ли се, курва, помакнути!”
Уватише змију присојкињу,
па турају Раду у њедарца,
ал' је Раде срца јуначкога,
ни се миче, ни се од ње плаши!

11 *мраморје* – стење, камење

12 *Пойина* – поље које се налази у Лици, на планини Велебит, у чијој близини се догађа и радња песме *Мали Радојица*

13 *шенлук* – весеље, славље уз пуцање из пушака или пиштоља

14 *сужањ* – заточеник, затвореник

15 *преставиши* – умрети

16 *змија присојкиња* – змија отровница

17 *клинац* – ексер

Опет вели Беџирагиница:
 „А, бога ми, ниј’ умро Раде,
 ниј’ умро, већ се ућутио;
 већ узмите двадесет клинаца,
 удрите их под ноктове Раду,
 хоће ли се помакнути, курва!”
 И узеше двадесет клинаца,
 ударају под ноктове Раду;
 и ту Раде тврда срца био,
 ни се миче, ни душицом дише.
 Опет вели Беџирагиница:
 „А, бога ми, ниј’ умро Раде,
 ниј’ умро, већ се ућутио;
 сакупите кола ђевојака
 и пред њима лијепу Хајкуну,
 хоће ли се насмијати на њу!”
 Сакупише коло ђевојака
 и пред њима лијепу Хајкуну;
 на Рада је коло наводила,
 преко Рада ногама играла;
 а каква је, да је бог убије!
 Од свију је и већа и љепша,
 љепотом је коло зачинила,
 а висином коло надвисила;
 стоји звека на врату ђердана²¹,
 стоји шкрипа гаћа од сандала!
 Кад је згледа Мали Радојица,
 лијевијем оком прогледује,
 деснијем се брком насмијава.
 А кад вид’ла Хајкуна ђевојка,
 она сними²² свилена јаглука²³,
 њиме покри Рада по очима
 а да друге не виде ђевојке;
 па је своме баби говорила:

„Јадан бабо, не гријеши душе,
 већ носите сужња, закопајте!”
 Онда вели Беџирагиница:
 „Бре, немојте закопати курве,
 већ га бац’те у дебело море²⁴,
 те наран’те рибе приморкиње
 лијепијем хајдучкијем месом.”
 Узе њега ага Беџир-ага,
 па га баци у дебело море.
 Ал’ је Раде чудан пливач био,
 далеко је Раде отпливао,
 пак изиђе на бријегу мора,
 па повика из грла бијела:
 „Јао, моји б’јели ситни зуби,
 повад’те ми клинце из ноката!”
 И он сједе и ноге прекрсти,
 и повади двадесет клинаца,
 па их метну себи у њедарца.
 Опет неће да мирује Раде.
 Кад је тавна ноћца настанула,
 иде двору аге Беџир-аге,
 па постаја мало код пенџера²⁵.
 Истом ага за вечеру сио,
 па с кадуном својом бесједио:
 „Моја кадо, моја вјерна љубо,
 ево има девет годин’ дана
 как’ ј’ отишо Раде у хајдуке,
 да не моглох сербес²⁶ вечерати
 све од страха Малог Радојице;
 богу хвала кад га данас нема,
 и кад њему хака²⁷ главе дођох!

18 ђердан – огрлица

19 снимити – овде: скинути; спустити одозго

20 јајлук – марама

21 дебело море – дубоко море

22 пенџер – прозор

23 сербес – на миру и у здрављу, спокојно

24 хака – једном

И оно ћу двадест објесити
 док ујутру бијел дан осване!"
 А то Раде и слуша и гледа,
 па у собу к њему улетео,
 за вечером агу уватио,
 увати га за врат до рамена,
 истрже му главу из рамена.
 Па у'вати Бећирагиницу,
 па потеже клинце из њедара,
 удара их под ноктове кади;
 док је пола клина ударио,
 и душу је, кучка, испустила.
 Њој говори Мали Радојица:
 „Нека знадеш, Бећирагинице,
 да каква је мука од клинаца!"
 Па ухвати Хајкуну ђевојку:
 „О Хајкуна, срце из њедара,
 дај ми наћи од тавнице кључе
 да испустим двадесет сужања."
 Нађе Хајка од тавнице кључе,
 он испусти двадесет сужања.
 Опет јој је Раде говорио:
 „О Хајкуна, душо моја драга,
 дај ми наћи од ризнице кључе
 да што мало од ашлука²⁵ тражим;
 далеко ми ј' дому путовати,
 треба ми се путем понапити!"
 Отвори му сандук од тал'јера²⁶;
 онда јој је Раде бесједио:
 „О Хајкуна, срце моје драго,
 што ће мени таке плочетине?
 Коња немам да с њима поткивам."
 Отвори му сандук од дуката,
 он на друштво дукате дијели.
 Па увати Хајкуну ђевојку,
 одведе је у земљу Србију,
 доведе је у бијелу цркву,
 од Хајкуне гради Анђелију,
 па је узе за вјерну љубовцу.

25 ашлук – новац за трошење

26 талијер – старински сребрни новац

Прочитај песму *Мали Радојица* и подвуци стихове у којима уочаваш Хајкунин портрет.

Прочитај одломке из народне песме *Мали Радојица*. Одреди функцију градације у њој; доводећи је у везу са ликом Беџирагинице.

Ал' говори Беџирагиница:
„Ев' бога ми, ниј' умро Раде,
Ниј' умро, већ се ућутио:
Налож'те му ватру на прсима.
[...]
Већ уват'те змију присојкињу,
Те турајте Раду у њедарца,
Хоће ли се од ње уплашити.
[...]
Већ узмите двадесет клинаца,
Удрите их под ноктове Раду,
Хоће ли се помакнути, курва.
[...]
Сакупите коло дјевојака,
И пред њима лијепу Хајкуну,
Хоће ли се насмијати на њу.”

Заокружи слово испред тачног одговора.

Коју особину Беџирагинице истиче градација?

- а) сујеверје
- б) малодушност
- в) окрутност
- г) храброст

Због чега Беџирагиница ставља на муке Малог Радојицу?

Заокружи слово испред одговарајућег тумачења.

Беџирагиница ставља на муке Малог Радојицу:

- а) зато што Мали Радојица жели да узме Хајкуну за верну љубу;
- б) зато што је Мали Радојица узео дукате из ризнице Беџир-аге;
- в) зато што жели да докаже да Мали Радојица није мртав;
- г) зато што зна да се Мали Радојица плаши змије присојкиње.

353. На основу наведене песме, подвуци три врлине Малог Радојице.

издржљив попустљив храбар смиран милосрдан сналажљив

354. Поново прочитај одломак из песме и обрати пажњу на подвучену реч.

И узеше двадесет клинаца,
ударају под ноктове Раду;
и ту Раде тврда срца био,
ни се миче, ни душицом дише.

Заокружи слова испред тачних одговора.

У песми је употребљен деминутив (умањеница) да би се нагласила:

- а) слаба физичка грађа Малог Радојице;
- б) благонаклоност коју народни певач осећа према њему;
- в) саосећање народног певача са патњама Малог Радојице;
- г) мржња коју Бећирагиница осећа према Радојици.

Прочитај одломак из песме Мали Радојица и одреди врсту стиха у песми.

Уватише змију присојкињу,
па турају Раду у њедарца,
ал' је Раде срца јуначкога,
ни се миче, ни се од ње плаши!

Заокружи слово испред тачног одговора.

- а) римовани осмерац
- б) неримовани осмерац
- в) римовани десетерац
- г) неримовани десетерац

Одреди књижевни род и књижевну врсту народне песме *Мали Радојица*.

Књижевни род: _____

Књижевна врста: _____

357. Прво прочитај одломак из песме *Мали Радојица*, па затим други текст, одредницу из *Речника српскога језика*. Под којим се бројем у одредници из *Речника српскога језика* налази значење подвучене речи **грло**?

I

У тавници двадесет сужања,
а сви плачу, један попијева,
те остало друштво разговара:
„Не бојте се, браћо моја драга!
Еда бог да каквагођ јунака,
који ће нас јунак избавити.”
А кад к њима Радојица дође,
сви у једно грло заплакаше,
Радојицу љуто проклињаху:
„Радојица, допаднуо мука!”

II

грло, 1. предњи део врата; син. гуша. 2. ждреона дупља, шупљина с горњим делом гркљана и једњаком. 3. фиг. глас. 4. глава (јединка) крупне стоке. 5. сужени део чарапе. 6. завршетак, излаз долине, понора, јаме, бунара; уски део потока, сужено место у току реке где се хвата риба. 7. ждрело од вулкана, кратер.

Заокружи слово испред тачног одговора.

- а) 1.
- б) 2.
- в) 3.
- г) 4.
- д) 5.
- ђ) 6.
- е) 7.

358. У наведеним стиховима налазе се сви сонанти, осим једног. Одреди који сонант недостаје.

Сакупише коло ђевојака
и пред њима лијепу Хајкуну.

Одговор: _____

У песми је употребљен дијалекатски облик речи **ђевојка**.

- 1. Која гласовна промена је извршена у овој речи? _____
- 2. Како гласи ова реч у књижевном (стандардном) језику ијекавског изговора?

360. У наредним стиховима подвуци све **именичке заменице**.

„Радојица, допадноу мука!
И ми смо се и уздали у те
да ћеш ти нас кадгођ избавити,
ето и ти саде к нама дође [...]”

361. Напиши назив подвучених глаголских облика у наредним стиховима.

А.

Вели њима Мали Радојица:
„Не бојте се, браћо моја драга,
већ ујутру кад данак осване,
ви дозов’те агу Бећир-агу,
па му каж’те да ј’ умро Раде
не би ли ме ага закопао.”

Одговор: _____

Б.

Ложе њему ватру на прсима,
ал’ је Раде срца јуначкога,
ни се миче, ни помиче Раде.

Одговор: _____

В.

Сакупише коло ђевојака
и пред њима лијепу Хајкуну;
на Рада је коло наводила,
преко Рада ногама играла;
а каква је, да је бог убије!

Одговор: _____

362. Одреди падеж и број подвучених речи у примерима.

Примери	Падеж	Број
Јали грми, јал’ се <u>земља</u> тресе?		
Не бојте се, <u>браћо моја драга!</u>		
Што доведе к <u>нама</u> Радојицу?		
Хоће ли нас поморити <u>смардом?</u>		

363. Подвуци речи у служби предиката у следећем стиху.

Ал’ је Раде чудан пливач био.

364. На линијама поред подвучених стихова напиши слово које стоји испред одговарајућег назива напоредног односа.

Мили боже, чуда големога!

Гади грми, јал' се земља тресе?

Ја се бије море о мраморје?

а) саставни однос

Ја се бију на Попина виле?

б) раставни однос

Нити грми, нит' се земља тресе,

в) супротни однос

ни се бије море о мраморје,

г) закључни однос

ни се бију на Попина виле;

д) искључни однос

већ пуцају на Задру топови,

шендук чини ага Бећир-ага –

уватио Малог Радојицу,

па га меће на дно у тавницу.

365. Пред тобом је једно правописно правило о писању великог и малог слова. Пажљиво га прочитај, па одговори на захтев испод текста.

У једнобожачким (монотеистичким) религијама називи за божанства схватају се као једини у својој врсти односно као властита имена и зато се пишу великим словом: *Бої, Алах, Буда*. Када се реч *бої* употребљава у контексту вишебожачких (политеистичких) религија, пише се малим словом: *бої Зевс, бої Ајолон, бої Перун*. Такође, реч *бої* се пише малим почетним словом и ако је део устаљених израза: *не дао бої, за име боїа, боже ме њросїи*.

На основу наведеног правописног правила, објасни зашто је подвучена реч у наредним стиховима написана малим словом.

Сакупише коло ђевојака
и пред њима лијепу Хајкуну;
на Рада је коло наводила,
преко Рада ногама играла.
А каква је, да је бог убије!
Од свију је и већа и љепша,
љепотом је коло зачинала,
а висином коло надвисила;
стоји звека на врату ђердана,
стоји шкрипа гаћа од сандала!

Одговор: _____

Прочитај песму *Прича о Свeјоm Сави* Матије Бећковића, па одговори на захтеве.

Кад је Свети Сава ишао по земљи,
Још пре свога рођења,
Док се звао Растко,
Као што иде и сада,
Само га не видимо,
А можда је то било и доцније.

Кренуо је Савиним стопама,
Ка Савином извору
На Савином врху
Куда и ми идемо,
Јер другог пута и нема.

Када је негде око Савина дана
Наишао Савином страном,
Напали су га пси,
Као што и сад нападају
Свакога ко се упути Савиним траговима.

Путник је најпре саставио три прста,
Како је одредио да се и ми крстимо,
Плашећи их законом
Од кога су још више побеснели,
А ни до данас нису узмакнули.

Онда се сагнуо да дохвати камен,
Али камење беше замрзнуто,
Свезано за земљу студеним синцирима,
Јер беше јака зима,
Као и ове године,
Као увек око Савина дана.

Већ су разносили Савина стопала,
Савин кук и Савин лакат,
По продолима и јаругама земље
Због које је подељен свет,
Кад је Свети Сава отпасао мач уста,
Једино оружје које је носио,
А које је и нама оставио,
Говорећи ове речи:

– Нека је проклета земља у којој су
Пашчад пуштена, а камење свезано.

366. Одговори на следеће захтеве.

1. Непријатељ Светога Саве је представљен у облику _____.
2. На кога песник мисли да је кренуо Савиним стопама у уводном стиху друге строфе?

367. Подвуци збирне именице у следећем одломку.

Већ су разносили Савина стопала,
Савин кук и Савин лакат,
По продолима и јаругама земље
Због које је подељен свет,
Кад је Свети Сава отпасао мач уста,
Једино оружје које је носио,
А које је и нама оставио,
Говорећи ове речи:

– Нека је проклета земља у којој су
Пашчад пуштена, а камење свезано.

368. Напиши назив подвученог глаголског облика и у ком лицу и броју је употребљен.

Онда се сагнуо да дохвати камен,
Али камење беше замрзнуто,
Свезано за земљу студеним синцирима,
Јер беше јака зима,
Као и ове године,
Као увек око Савина дана.

Глаголски облик: _____
Лице: _____
Број: _____

369. Одреди падеж и значење падежа у подвученом примеру.

Онда се сагнуо да дохвати камен,
Али камење беше замрзнуто,
Свезано за земљу студеним синцирима,
Јер беше јака зима,
Као и ове године,
Као увек око Савина дана.

Падеж: _____
Значење: _____

370. Одреди падеж и значење падежа у подвученом примеру.

Онда се сагнуо да дохвати камен,
Али камење беше замрзнуто,
Свезано за земљу студеним синцирима,
Јер беше јака зима,
Као и ове године,
Као увек око Савина дана.

Падеж: _____

Значење: _____

Прочитај строфу из песме *Прича о Светом Сави* Матије Бећковића и обрати пажњу на подвучену синтагму. Одговори на захтеве.

Већ су разносили Савина стопала,
Савин кук и Савин лакат,
По долима и јаругама земље
Због које је подељен свет,
Кад је Свети Сава отпасао мач уста,
Једино оружје које је носио,
А које је и нама оставио,
Говорећи ове речи:
— Нека је проклета земља у којој су
Пашчад пуштена, а камење свезано.

1. Којој врсти припада подвучена синтагма? _____

2. Издвој атрибут из дате синтагме. _____

Одреди значење подвучене речи.

Кад је Свети Сава ишао по земљи,
Још пре свога рођења,
Док се звао Растко,
Као што иде и сада,
Само га не видимо,
А можда је то било и доцније.

Заокружи слово испред тачног одговора.

Реч доцније значи:

- а) касније;
- б) раније;
- в) данас;
- г) јуче.

373. Протумачи значење подвучене речи.

Онда се сагнуо да дохвати камен,
Али камење беше замрзнуто,
Свезано за земљу студеним синцирима,
Јер беше јака зима,
Као и ове године,
Као увек око Савина дана.

Заокружи слово испред тачног одговора.

Реч студен значи:

- а) храпав;
- б) челични;
- в) хладан;
- г) чврст.

374. Образложи какав је, према твом мишљењу, песников однос према рими и облицима строфе у наведеној песми.

Протумачи смисао подвученог метафоричног израза.

Већ су разносили Савина стопала,
Савин кук и Савин лакат,
По процолима и јаругама земље
Због које је подељен свет,
Кад је Свети Сава отпасао мач уста,
Једино оружје које је носио,
А које је и нама оставио,
Говорећи ове речи:
– Нека је проклета земља у којој су
Пашчад пуштена, а камење свезано.

376. Протумачи смисао подвученог стиха.

Кад је Свети Сава ишао по земљи,
Још пре свога рођења,
Док се звао Растко,
Као што иде и сада,
Само га не видимо,
А можда је то било и доцније.

377. Протумачи смисао подвучених стихова.

Када је негде око Савина дана
Наишао Савином страном,
Напали су га пси,
Као што и сад нападају
Свакога ко се упути Савиним траговима.

Напиши одговор који је заснован на тумачењу текста у целини. Води рачуна да реченице буду јасне, граматички и правописно исправне.

Зашто се у наслову наведене Бећковићеве песме појављује реч *йрича*? Протумачи наслов песме позивајући се на само дело. Води рачуна да твој одговор буде граматички и правописно исправан.

379. Објасни значење стихова „Нека је проклета земља у којој су / Пашчад пуштена, а камење свезано”. Води рачуна да твој одговор буде заснован на песми, граматички и правописно исправан.

380. Шта у првој строфи песник жели да постигне поступком поигравања с временским плановима песме (прошлост, садашњост, будућност)? Образложи свој одговор.

Прочитај одломак из *Посланице ијуману Спиригону* Светог Саве. Док читаш, уочавај како се Свети Сава односи према злу у *Посланици ијуману Спиригону* и у песми Матије Бећковића *Прича о Светиом Сави*.

А ти, човече равне душе, владико мој, познаниче мој, који се заједно насладисмо у дому Божјем, чедо моје слатко, Спиридоне, моли Бога за нас, не бих ли твојим молитвама проштење грехова добио. Мир божаствени нека ти буде, мир и дому твојем божаственом; мир и свима онима који су тамо и који работају дому светога Симеона, мир и свима игуманима удеоничарима твојим, и поклоњење им чиним кроза те, чедо своје. Мир Божји нека се излије у срца ваша, и онога који вас благосиља благосиљам, а оне који вам зло чине проклињем, да не буде на њима милост Божја, ни на домовима њиховим, ни моја молитва, и да погину као безумни Арије!

А благодат Господа нашега Исуса Христа и љубав Бога Оца и заједница Светога Духа нека буде свагда са свима вама, амин!

Писа милошћу Божјом први архиепископ све српске земље, Сава грешни.

У неколико јасних и правописно исправних реченица протумачи шта је заједничко у односу Светог Саве према злу у *Посланици ијуману Спиригону* и у песми Матије Бећковића *Прича о Светиом Сави*?

Прочитај одломак из *Боја на Косову* Љубомира Симовића, па одговори на захтеве.

Први део

Молитва кнеза Лазара над косовском трпезом

(Трпезар њроба Лазарево вино, зајим ја сѝа у Лазареву чашу. Лазар, дијавши чашу, устѝаје.)

ЛАЗАР:

Прву ћу чашу подићи мојим војницима!
А прву ћу здравицу првоне међу њима!
Да још једног Обилића имам у војсци,
мирније бих уочи Косова спавао!

ВУК БРАНКОВИЋ:

(Устѝаје, њодијавши чашу.)
И ја бих, кнеже Лазаре, наздравио!
Ал' ја бих здравицу почео с друге стране!
Не од првога, него од последњег!
Па, ако у последњем препознате првог,
да моја здравица не буде утук на твоју,
да моја чаша не буде против твоје,
допусти, кнеже Лазаре, молим те,
да, преко обичаја, вечерас наздравим први!

ЛАЗАР:

Шта ти то значи?

ВУК БРАНКОВИЋ:

На Косову се неће сукобити само
две државе, Турска и Србија,
нити два народа, нити два владара,
него два континента,
две вере, два бога!
Ето у такву борбу, Лазаре, улазиш,
а рука онога ко ће да те изда
вечерас је с тобом на трпези!

ЛАЗАР:

Надам се, Вуче Бранковићу, да се не
шалиш!

ЛЕВЧАНИН:

Обилићу, Вук ко да гледа у тебе!

ОБИЛИЋ:

Чини ти се!

ВУК БРАНКОВИЋ:

Ни ја не бих хтео, Лазаре, да причом
о издајнику који, како видим,
с нама вечерас хлеб наш дели и једе,
и који ће нас сутра, како чух,
на Косову издати Турцима,
ни ја не бих хтео да том причом
трујемо овај хлеб и ово вино!
Али ја ту причу морам да испричам
да се не би сутра испричала сама,
на Косову, кравим словима!

[...]

ЛАЗАР:

Зар је Јуда Искариотски и на Косово
дошао да заради своје сребњаке?

ВУК БРАНКОВИЋ:

То питање не треба да постављаш мени!

ЛАЗАР:

Постављам га себи, Бранковићу!
Годинама суочаван, из дана у дан,
са издајством, са обртањем вере,
из ноћи у ноћ се годинама питам...
питам се како да опстанемо, ако немамо...

СТЕВАН МУСИЋ:

Ако немамо шта?

ЛАЗАР:

Ако немамо неко зрно, не знам чега,
које се ни у реци, ни у мору,
које се ни у отрову, ни у крви,
неће променити ни растворити!
Које ће и у паклу остати оно што је било у
рају!
И маслине, и пшеница, и лоза,
све би нам никло из тог зрна, да га имамо!

ВУК БРАНКОВИЋ:

Ко нема тога зрна, нема ништа!
Неко би за то зрно, Лазаре, дао и главу!
А неко би то свето зрно дао...
За шта, Обилићу? За зрно бисера?
Или за тридесет Јудиних сребњака?
Или за чинију Муратовог пилава?

ОБИЛИЋ:

Вуче Бранковићу, покусаћеш тај пилав!
Овим ћу ти га мачем, а не кашиком,
натрпати у твоја лажљива уста!

ЛАЗАР:

Не потежи тај мач за мојим столом!

ОБИЛИЋ:

А зар за твојим столом твоји зетови
могу без доказа да оптужују честите људе?

ВУК БРАНКОВИЋ:

Ко каже да оптужујем без доказа?
Зар доказ није и моја сама реч?
Зар треба доказ јачи од моје саме речи?

ЛАЗАР:

Наравно да треба!
Оптужио си најбољег међу нама,
и потегао си тако зубате речи
да ћеш за сваку морати јемчити главом!

ВУК БРАНКОВИЋ:

Ја се, Лазаре, не бојим ни тежега јемства!

[...]

ЛАЗАР:

Имаш ли, Обилићу, какав било доказ...

ОБИЛИЋ:

Од мене тражиш доказ, а од Вука
била ти је доста и једна празна реч!

ЛАЗАР:

Нису те речи звучале тако празно!
Имаш ли икакав доказ, или немаш!

ОБИЛИЋ:

Имам! Ал' моји докази нису речи!
И моји докази нису овде!
Моји су докази, честити кнеже, на Косову!
И ја ћу се својим доказима доказати,
али не вечерас, него сутра, на Видовдан,
и не овде, пред овом господом и трpezом,
него на једином правом суду, на Косову!

ЛЕВЧАНИН:

Да л' би бар могао да нам кажеш како?

ВУК БРАНКОВИЋ:

Знамо ми како: издајући нас Мурату!

ОБИЛИЋ:

Заветујем се, пред овим хлебом и вином,
пред овом живом сликом Исуса Христа,
на Косову ћу сутра убити Мурата!

ЛЕВЧАНИН:

Па он је луд!

ЛАЗАР МУСИЋ:

Знаш ли ти, Обилићу, шта говориш?

ОБИЛИЋ:

А Вук, који се не либи да доказује
пању да је шума, и шуми да је пањ,
мораће да се намучи да докаже
да вас је турском цару издао онај
ко вас је од тог цара ослободио!

[...]

Вуче Бранковићу,
сутра ће се свачији траг, и твој и мој,
показати на Косову ко у снегу!
Ко је ко, видеће се на Видовдан.
А теби, кнеже Лазаре,
и оном ко ме је облагао код тебе,
и вама, господо српски витезови,
који вечерас копљем ка распећу
подижете сунђер натопљен сирћетом,
пре но што испијем овај горки гутљај,
желим да кажем само једну реч:
и ти кнеже Стефане Лазаре,
и ти, господине Вуче Бранковићу,

и ви, браћо Стеване и Лазаре Мусићу,
и ви, Топлицо Милане и Косанчић Иване,
и ти, Тамнавче, и ти, Левчанине,
и сви ви други српски витезови,
и ја, заједно са вама, и међ вама,
какви будемо сутра, бићемо до века!
(Исија њехар и одлази.)

382. Које особине испољава Вук Бранковић у следећим стиховима?

ВУК БРАНКОВИЋ:

Ко каже да оптужујем без доказа?

Зар доказ није и моја сама реч?

Зар треба доказ јачи од моје саме речи?

Заокружи слова испред тачних одговора.

- а) скромност
- б) умишљеност
- в) правдољубивост
- г) надменост
- д) сумњичавост

383. Обрати пажњу на подвучене стихове и њихов **шири смисао** у односу на цео одломак. Коју поруку Обилић шаље Бранковићу?

ОБИЛИЋ:

Вуче Бранковићу,

сутра ће се свачији траг, и твој и мој,

показати на Косову ко у снегу!

Заокружи слова испред тачних тумачења.

- а) На Косову ће свако делом показати какав је и колики је јунак.
- б) На Косову ће свако речима показати колико вреди његово родољубље.
- в) На Косову ће се видети чија дела одговарају изговореним речима за трpezом.
- г) На Косову ће се видети да ли је моћнија турска или српска војска.
- д) На Косову ће се видети да ли је кнез Лазар достојан да предводи српску војску.
- ђ) На Косову ће се делима показати свачије поштење и родољубље.

384. Размисли на чему се темељи **драмски сукоб** у наведеном одломку. У неколико правописно и граматички исправних реченица образложи своје мишљење.

385. Прочитај наведени одломак и размисли о значењу Милошевих речи: *Какви будемо суџра, бићемо до века!* У неколико правописно и граматички исправних реченица образложи своје мишљење.

386. Прочитај још једном наведену реплику кнеза Лазара. Док читаш, размишљај о могућим значењима мотива зрна у понуђеном одломку из Симовићевог дела.

ЛАЗАР:

Ако немамо неко зрно, не знам чега,
које се ни у реци, ни у мору,
које се ни у отрову, ни у крви,
неће променити ни растворити!
Које ће и у паклу остати оно што је било у рају!
И маслине, и пшеница, и лоза,
све би нам никло из тог зрна, да га имамо!

Заокружи слова испред одговарајућих тумачења.

- а) Зрно у наведеном одломку представља зрно издаје, семе раздора које кнез осећа.
- б) Кнез Лазар осећа да би зрно спаса могло да буде материјално богатство, кога нема.
- в) Зрно нечега може да буде и снага власти, која је видно ослабила пред одлучујући бој.
- г) Говорећи о зрну нечега, Лазар мисли на преко потребно јединство међу великашима.
- д) Из одломка је јасно да Лазар мисли да снага вере и јака воља обезбеђују сваки успех.
- ђ) На зрно мира, на још мало времена, рачуна кнез, јер није успео да окупи сву војску.
- е) Зрно мудрости је неопходно да би један народ могао да опстане у тешким ситуацијама.

387. У неколико правописно и граматички исправних реченица објасни како тумачиш значење метафоре **горки гутљај** у овим стиховима у односу на одломак у целини.

А теби, кнеже Лазаре,
и ономе ко ме је облагао код тебе,
и вама, господо српски витезови,
који вечерас копљем ка распећу
подижете сунђер натопљем сирћетом,
пре но што испијем овај горки гутљај,
желим да кажем само једну реч...

388. У одломку из *Боја на Косову* подвучи **дидаскалије** (ремарке).

389. На основу прочитаног одломка, напиши ком **књижевном роду** припада *Бој на Косову* Љубомира Симовића.

Одговор: _____

390. Одреди којим врстама речи припадају подвучене речи у наведеној реченици.

Да још једног Обилића имам у војсци,
мирније бих уочи Косова спавао!

да _____
једног _____
мирније _____
уочи _____

391. Одреди граматички род подвучене именице у одломку из *Боја на Косову*.

[...] и ти кнеже Стефане Лазаре,
и ти, господине Вуче Бранковићу,
и ви, браћо Стеване и Лазаре Мусићу,
и ви, Топлицо Милане и Косанчић Иване [...]

Одговор: _____

392. Прочитај следећи одломак и одреди значење подвученог глагола.

А Вук, који се не либи да доказује
пању да је шума, и шуми да је пањ,
мораће да се намучи да докаже
да вас је турском цару издао онај
ко вас је од тог цара ослободио!

Заокружи слово испред значења глагола **либити се**.

- а) мучити се
- б) устезати се
- в) трудити се
- г) навикавати се

393. Обрати пажњу на значење подвучене речи у делу текста у коме се Лазар обраћа Вуку Бранковићу.

ЛАЗАР:
Оптужио си најбољег међу нама,
И потего си тако зубате речи
Да ћеш за сваку морати јемчити главом!

Какве су то речи које Лазар назива **зубатим**?

Заокружи слово испред тачног одговора.

- а) неочекиване
- б) праве
- в) увредљиве
- г) неважне

394. Подели усправним цртама подвучене речи на слогове.

П р в у ћ у ч а ш у п о д и ћ и м о ј и м в о ј н и ц и м а!

395. Заокружи слово испред реченице која је написана у складу са правописним правилима.

- а) На Газиместану је 1989. године обележена 600.-годишњица Косовске битке, којој је присуствовало триста хиљада људи.
- б) На Газиместану је 1989. године обележена 600-годишњица косовске битке, којој је присуствовало тристахиљада људи.
- в) На Газиместану је 1989. године обележена 600-годишњица Косовске битке, којој је присуствовало триста хиљада људи.
- г) На Газиместану је 1989. године обележена 600-та годишњица Косовске битке, којој је присуствовало триста хиљада људи.

Прочитај део народне епске песме о Косовском боју, па одговори на захтеве. Док читаш, размишљај и о прочитаном одломку из дела Љубомира Симовића *Бој на Косову*.

Славу слави српски кнез Лазаре
У Крушевцу, месту скровитоме,
Сву господу за софру сједао,
Сву господу и господичиће:
С десне стране старог Југ Богдана,
И до њега девет Југовића;
А с лијеве Вука Бранковића,
И осталу сву господу редом;
У заставу војводу Милоша,
И до њега дв'је српске војводе:
Једно ми је Косанчић Иване,
А друго је Топлица Милане.
Цар узима златан пехар вина,
Па говори свој господи српској:
„Коме ћ' ову чашу наздравити?
Ако ћу је напит' по старјештву,
Напићу је старом Југ Богдану;
Ако ћу је напит' по господству,
Напићу је Вуку Бранковићу;
Ако ћу је напит' по милости,
Напићу је мојим девет шура,
Девет шура, девет Југовића;
Ако ћу је напит' по љепоти,
Напићу је Косанчић Ивану,
Ако ћу је напит' по висини,
Напићу је Топлици Милану;
Ако ћу је напит' по јунаштву,
Напићу је војводи Милошу,
Та ником је другом напит' нећу,
Већ у здравље Милош Обилића:
Здрав Милошу, вјеро и невјеро!
Прва вјеро, потоња невјеро!

Сјутра ћеш ме издат' на Косову,
И одбјећи турском цар Мурату;
Здрав ми буди и здравицу попиј:
Вино попиј, а на част ти пехар!”
Скочи Милош на ноге лагане,
Пак се клања до земљице црне:
„Вала тебе, славни кнез Лазаре!
Вала тебе, на твојој здравици,
На здравици и на дару твоме;
Ал' не вала на такој бесједи;
Јер, тако ме вјера не убила!
Ја невјера никад био нисам,
Нит' сам био, нити ћу кад бити,
Него сјутра мислим у Косову
За ришћанску вјеру погинути;
Невјера ти сједи уз кољено,
Испод скута пије ладно вино,
А проклети Вуче Бранковићу,
Сјутра јесте лијеп Видов данак,
Виђећемо у пољу Косову,
Ко је вјера, ко ли је невјера.
А тако ми Бога великога!
Ја ћу отић сјутра на Косово,
И заклаћу турског цар Мурата,
И стаћу му ногом под гр'оце;
Ако ли ми Бог и срећа даде,
Те се здраво у Крушевац вратим,
Уватићу Вука Бранковића,
Везаћу га уз то бојно копље,
Као жена куђељ' уз преслицу,
Носићу га у поље Косово.”

396. Прочитај одломке и упореди мотиве из песме са мотивима из драме. Пронађи мотиве који су заједнички за оба текста.

Заокружи слова испред тачних одговора.

- а) мотив заветовања
- б) мотив оклеветаног јунака
- в) мотив пораза
- г) мотив Јудиних сребрњака
- д) мотив здравице
- ђ) мотив златног пехара

397. Објасни како је приказан Лазарев однос према оклеветаном јунаку, упоређујући епски и драмски текст. На основу текстова образложи своје мишљење у неколико граматички и правописно исправних реченица.

Прочитај песму *Оглука* Мирослава Антића, па одговори на захтеве.

Живот је све нешто из почетка.
Јуче и прекјуче сутра не вреде.
Нема на свету два иста петка,
две исте недеље,
две исте среде.

Па чему онда разочарања?
Ако је једна љубав – ћорак,
одмах се друкчије и лепше сања.
И кад си највише тужан и горак
неких се нових очију сетиш
и схватиш: ти летиш... дивније летиш.

Ко је то видео да дечак пати?
Да куња кмезав и да плаче?
Сваки пут мораш поново знати
да волиш боље, да волиш јаче.
Не да се вадиш.
Не да се тешиш.
Већ да се истински до неба смешиш.

Нема на свету две исте среде,
два иста уторка,
два иста петка.
Све нове љубави друкчије вреде.
Живи се сваки пут из почетка.
Живи се да се никад не пада.
Да будеш снажнији после олује.
И да се у твоме срцу већ сада
сто златних звезда унапред чује.

398. Размисли зашто песма носи наслов *Оглука*.

Заокружи слова испред одговарајућих тумачења.

- а) Не треба посустајати због животних падова, разочарања и неуспеха.
- б) Након љубавног неуспеха треба се у сузама препустити самосажаљењу.
- в) Наше љубави треба да личе једна на другу и буду подједнако важне за нас.
- г) Из неуспеха треба да изађемо јачи, мудрији и спремнији за нове изазове.
- д) Неуспеси су докази наше слабости, па смо немоћни да се изборимо за своје снове.

399. Протумачи мотив времена у стиховима прве строфе.

Живот је све нешто из почетка.
Јуче и прекјуче сутра не вреде.
Нема на свету два иста петка,
две исте недеље,
две исте среде.

Заокружи слово испред тачног тумачења.

- а) Живот се састоји од околности које се понављају.
- б) Човек треба да прави изборе на основу искуства.
- в) Живот се састоји од безброј могућности за нове почетке.
- г) Човеку је будућност већ одређена његовом прошлошћу.

400. У неколико правописно и граматички исправних реченица објасни функцију подвучене **метафоре** у наведеним стиховима.

Живи се сваки пут из почетка.
Живи се да се никад не пада.
Да будеш снажнији после олује.
И да се у твоме срцу већ сада
сто златних звезда унапред чује.

401. У неколико правописно и граматички исправних реченица објасни значење подвученог стиха у односу на песму у целини.

Живи се сваки пут из почетка.
Живи се да се никада не пада.

402. Прочитај одломак из текста *О љубави и још понечем* Мирослава Антића. Протумачи смисао подвучених реченица.

Ја сам записао ове песме да лакше дишете. Да знате да имате негде у свету једног истинског пријатеља који се брине о вама друкчије него тата и мама, родбина или наставници у школи. Једног пријатеља песника, који је и сам помало дечак, са једним седим чуперком у глави, али још увек плавим у души.

Моје песме нису песме, него писма сваком од вас. Оне нису у овим речима које читате, него у вама. А речи се употребљавају само као кључеви, да се откључају врата иза којих нека поезија, већ доживљена, већ завршена, већ много пута речена, чека затворена да је неко ослободи.

Књига је ослобођење песме, оне, што ко зна од када постоји у сваком од вас.

Заокружи слово испред одговарајућег тумачења.

- а) Песма добија свој смисао тек у доживљају сваког читаоца, па су због тога тумачења песме особита и непоновљива.
- б) Песму у стиху је најбоље допунити пропратним писмом као тумачењем за читаоца, да би песма била сваком читаоцу јасна.
- в) Песме које песник саставља мање су вредне од писама која упућује својим пријатељима и читаоцима без тумачења.
- г) Песник сматра да речи у стиховима песме немају моћ да искажу свој смисао као што то могу писма у прози.
- д) Песма као уметничко дело има за сваког читаоца исто тумачење, без обзира на његово образовање и искуство.

403. Читајући песму *Одлука* осећамо се као да песник управо само с нама разговара.

Којим уметничким поступцима песник изазива такав утисак код читаоца?

Заокружи слова испред одговарајућих тумачења.

- а) непосредним и присним обраћањем читаоцу у 2. лицу
- б) истицањем себе и свог животног искуства као примера
- в) понуђеним, али и отвореним могућностима за лични избор
- г) готовим, шаблонским и универзалним рецептима за животну срећу
- д) употребом упитних реченица
- ђ) употребом рефрена у песми

404. Које одлике лирских песама уочаваш у песми *Одлука*?

Заокружи слова испред тачних одговора.

- а) метафоричност
- б) поређење
- в) десетерац у сваком стиху
- г) укрштена и парна рима
- д) наративност
- ђ) катрен
- е) мелодичност и ритмичност

405. Заокружи слова испред назива песама које је написао Мирослав Антић.

- а) *Сирејња*
- б) *Плава звезда*
- в) *Бисерне очи*
- г) *Шашава њесма*
- д) *Чудесни свиџац*

406. Наведени су називи песама које је написао Мирослав Антић.

Заокружи слова испред назива који нису написани у складу с правописом.

- а) *Најмања њесма*
- б) *Ауџобиоџраџиа*
- в) *Нај љубавнија њесма*
- г) *Нејоврајна њесма*

407. Заокружи слово испред реченице Мирослава Антића која је написана у складу с правописним правилима.

- а) Рођен сам 1932. године у северном Банату, у селу Мокрину, где сам ишао и у Основну школу.
- б) Рођен сам 1932 године у северном Банату, у селу Мокрину где сам ишао и у основну школу.
- в) Рођен сам 1932. године у Северном Банату у селу Мокрину, где сам ишао и у основну школу.
- г) Рођен сам 1932. године у северном Банату, у селу Мокрину, где сам ишао и у основну школу.
- д) Рођен сам 1932. године у северном Банату у селу Мокрину где сам ишао и у основну школу.

408. Обрати пажњу на значење подвучене речи у стиховима.

Па чему онда разочарања?
Ако је једна љубав – ћорак,
одмах се друкчије и лепше сања.
И кад си највише тужан и горак
неких се нових очију сетиш
и схватиш: ти летиш... дивније летиш.

Каква је то љубав за коју песник каже да је **ћорак**?

Заокружи слово испред тачног одговора.

- а) нова љубав
- б) неузвраћена љубав
- в) права љубав
- г) забрањена љубав
- д) вечна љубав
- ђ) тајна љубав

409. У следећим стиховима подвуци све тросложне речи.

Неких се нових очију сетиш
и схватиш: ти летиш... дивније летиш.

Подвуци у стиховима два прилога у облику компаратива.

Ако је једна љубав – ћорак,
одмах се друкчије и лепше сања.
И кад си највише тужан и горак
неких се нових очију сетиш
и схватиш: ти летиш... дивније летиш.

411. Подвуци именичке синтагме у наведеним стиховима.

Све нове љубави друкчије вреде.
Живи се сваки пут из почетка.

Подвуци прилошку одредбу за место у наведеним стиховима.

Све нове љубави друкчије вреде.
Живи се сваки пут из почетка.
Живи се да се никад не пада.
Да будеш снажнији после олује.
И да се у твоје срцу већ сада
сто златних звезда унапред чује.

413. Напиши којим врстама зависних реченица припадају подвучене реченице у следећим примерима.

1. Живи се да се никад не пада.

Врста зависне реченице: _____

2. Сваки пут мораш поново знати да водиш боље.

Врста зависне реченице: _____

Прочитај текст *Са њашњака до научењака* Михајла Пупина, па одговори на захтеве.

Београд нисам видео још од детињства. Када му се примаче наша лађа, пред нама се указа његова тврђава, која се, као Гибралтар, дизала над Дунавом, будно мотрећи бескрајне равнице Аустроугарске, које су изгледале као отворене чељустии аждаје која је претила да га прогута. Све што сам видео у Аустроугарској изгледало је мало и смежурано. А кад видех Београд, учини ми се да му глава жели да се дотакне звезда. Око њега се збила историја нападаеног српског народа, и то га је, у мојој машти, дизало у небеске висине. Много ме је мучила жеља да ту сиђем и испнем се на врх Авале, близу Београда, и одатле поздравим јуначку Србију, као што сам са врха снегом покривеног Титлиса поздравио херојску Швајцарску. Али ми рекоше да треба да пожурим ако желим да ухватим последњи локални брод за Панчево. Тако се растадох са градом белих кула, како су Београд назвали народни гуслари.

Стигосмо у Панчево. Ту ме упути на други брод пун веселог света који је изгледао као сватови, једна група младих људи, у коју се умеша и један српски ђак, мој сапутник из Будимпеште. Певачко друштво из Панчева изнајмило је тај брод да се са својим пријатељима одвезе у Карловце, где ће се идућег дана одржати велики народни збор. Тога дана очекивани су из Беча земни остаци великог српског песника Бранка Радичевића. Још као младић, пре тридесет година, умро је у Бечу и тамо био сахрањен. Сад су му земне остатке преносили у Карловце, да буду сахрањени на Стражилову, једном брегу који је он опевао у својим бесмртним песмама. Његове песме биле су посланице упућиване Србима: да своју традицију чувају и да се спремају за уједињење. Представници свих српских крајева дошли су у Карловце да отправе земне остатке омиљеног песника до његовог вечног боравишта. Мене позваше да се придружим панчевачком изасланству, те да на овој свечаности представљам Америку. У мом срцу поново букну пламен српског национализма.

Рано идућег јутра, наша лађа стиже у Карловце. Ту већ беху на окупу многобројна српска певачка друштва, и представници из Војводине, Србије, Босне, Херцеговине и Црне Горе; најшаренији скуп мушкараца и жена, сјајног изгледа, многи од њих обучени у народно одело блештавих боја. У рано поподне почела је свечаност. Певачка друштва из главних средишта српства поређаше се у поворци и почеше наизменично певати ону свечану и необично складну погребну химну: „Свјати Боже, свјати крепки, свјати бесмртни, помилуј нас!”

Православна црква не трпи музику у цркви. Али, они који су били те ретке среће да слушају руске хорове знају моћ и духовне чари тог хорског певања. А српски хорови нису ништа заостали иза руских. Ниједна музика не утиче толико на наша срца као музика људског грла. Сваки од певача у тој поворци у Карловцима осећао је као да плаћа свој последњи данак у песми светој успомени на великог националног песника, па му се глас пео до небеса, као да су га у те висине дизала крила његове усхићене душе. Утисак је био неодољив, и ту не беше човека, на овом великом народном скупу, а да му око не засузи. Диван је призор, пун надахнућа, посматрати разједињен народ уједињен у сузама. Човек се није могао отети осећању да су те сузе дочекиване добродошлицом од стране жедне земље на којој је никао корен српског национализма. Народ, уједињен песмом и сузама, неће никад изгубити своје јединство.

414. Због чега се у Карловцима одржавао велики народни збор?

Заокружи слово испред тачног одговора.

- а) Људи су хтели да изразе своје неслагање са политиком Аустроугарске царевине.
- б) Српска певачка друштва су одржавала своје редовно такмичење у певању.
- в) Српска певачка друштва хтела су заједно да саставе стихове у част Бранка Радичевића.
- г) Организована је свечаност поводом преноса посмртних остатака Бранка Радичевића.

415. Како су народни гуслари називали Београд?

Одговор: _____

416. Протумачи подвучени део реченице.

Православна црква не трпи музику у цркви. Али, они који су били те ретке среће да слушају руске хорове знају моћ и духовне чари тог хорског певања. А српски хорови нису ништа заостали иза руских. Ниједна музика не утиче толико на наша срца као музика људског грла. Сваки од певача у тој поворци у Карловцима осећао је као да плаћа свој последњи данак у песми светој успомени на великог националног песника, па му се глас пео до небеса, као да су га у те висине дизала крила његове усхићене душе.

Заокружи слово испред одговарајућег тумачења.

Сваки од певача:

- а) певао је најлепше што може;
- б) певао је последњи пут у хору;
- в) узалуд се трудио да пева високе тонове;
- г) певањем је зарађивао своју плату.

417. Поново прочитај трећи пасус. Допуни следећу реченицу тако што ћеш заокружити слово испред тачног одговора.

Пре него што је лађа стигла у Карловце:

- а) ниједно певачко друштво није било присутно;
- б) окупила су се српска певачка друштва;
- в) свечаност је већ била почела у цркви;
- г) певачка друштва су отпевала химну *Свјјати Боже*.

418. У последњој реченици аутор текста наводи како на народном скупу „не беше човека да му око не засузи”.

Због чега су људима навирале сузе на очи?

Заокружи слово испред одговарајућег тумачења.

- а) Слушали су свечано хорско извођење тужних песама Бранка Радичевића.
- б) Осећали су велики страх због предстојећег рата Србије са Аустроугарском.
- в) Били су очарани гласовима певача јер су будили снажна осећања.
- г) Слутили су да се српска друштва неће дуго срести услед ратова на Балкану.

419. Заокружи слово испред дела које је написао Бранко Радичевић, песник о коме се говори у тексту.

- а) *Шашава њесма*
- б) *Ђачки расџанак*
- в) *Вашар у Тојоли*
- г) *Зимско јуџро*

420. Зашто Пупин упоређује равнице са „отвореним чељустима аждаје“?

Када му се примаче наша лађа, пред нама се указа његова тврђава, која се, као Гибралтар, дизала над Дунавом, будно мотрећи бескрајне равнице Аустроугарске, које су изгледале као отворене чељусте аждаје која је претила да га прогута.

Заокружи слово испред одговарајућег тумачења.

У наведеном одломку Пупин равнице упоређује са „отвореним чељустима аждаје“ зато што жели да нагласи:

- а) опасност која је Србији претила од суседне државе;
- б) положај Дунава у односу на београдску тврђаву;
- в) лепоту београдске тврђаве, Дунава и равница;
- г) продрљивост и назаситост аждаја.

421. Прочитај одломак, а затим одговори на захтев.

А кад видех Београд, учини ми се да му глава жели да се дотакне звезда. Око њега се збила историја нападеног српског народа, и то га је, у мојој машти, дизало у небеске висине. Много ме је мучила жеља да ту сиђем и испнем се на врх Авале, близу Београда, и одатле поздравим јуначку Србију, као што сам са врха снегом покривеног Титлиса поздравио херојску Швајцарску.

У неколико правописно и граматички исправних реченица објасни зашто Пупин доживљава Београд као узвишен.

422. Прочитај реченицу и одговори на захтев.

Представници свих српских крајева дошли су у Карловце да отпрате земне остатке омиљеног песника до његовог вечног боравишта.

1. Препиши две речи код којих је извршено једначење сугласника по звучности:

2. Препиши једну реч у којој се одступа од једначења сугласника по звучности:

423. У следећој реченици подвуци градивну именицу.

Много ме је мучила жеља да ту сиђем и испнем се на врх Авале, близу Београда, и одатле поздравим јуначку Србију, као што сам са врха снега покривеног Титлиса поздравио херојску Швајцарску.

424. Која реч је настала истим творбеним процесом као реч сапутник?

Заокружи слово испред тачног одговора.

а) сановник

б) саиграч

в) сарадња

г) саветник

425. У тексту је употребљена именица Карловци.

У ком граматичком броју је наведена именица?

Одговор: _____

426. У датој реченици подвуци две синтагме.

Мене позваше да се придружим панчевачком изасланству, те да на овој свечаности представљам Америку.

427. Напиши којим врстама припадају подвучене зависне реченице.

Певачко друштво из Панчева изнајмило је тај брод да се са својим пријатељима одвезе у Карловце, где ће се идућег дана одржати велики народни збор.

1. да се са својим пријатељима одвезе у Карловце _____

2. где ће се идућег дана одржати велики народни збор _____

428. Одреди падеж и значење падежа речи/синтагми издвојених из следеће реченице.

Рано идућег јутра, наша лађа стиже у Карловце.

Синтагме	Падеж	Значење падежа
идућег јутра		
(у) Карловце		

429. Поред сваког реченичног члана издвојеног из дате реченице напиши слово које стоји испред службе коју врши у реченици. Називи две службе су вишак.

Рано идућег јутра, наша лађа стиже у Карловце:

рано идућег јутра	_____	а) прилошка одредба за место
наша лађа	_____	б) прилошка одредба за начин
стиже	_____	в) прилошка одредба за време
у Карловце	_____	г) субјекат
		д) предикат
		ђ) објекат

430. На основу текста одреди значење подвучене речи.

Али ми рекоше да треба да пожурим ако желим да ухватим последњи локални брод за Панчево.

Заокружи слово испред тачног одговора.

Брод о коме се говори у тексту:

- а) плови на релацији Београд-Панчево;
- б) стаје у Панчеву, а затим продужава пловидбу;
- в) има продавнице на палуби;
- г) има своје стално место у луци.

431. На основу контекста у коме је употребљена подвучена реч, одреди њено значење.

Певачко друштво из Панчева изнајмило је тај брод да се са својим пријатељима одвезе у Карловце, где ће се идућег дана одржати велики народни збор.

Заокружи слово испред тачног одговора.

Реч збор у тексту означава:

- а) скуп већег броја људи;
- б) сабор певача, хор;
- в) дуг разговор;
- г) узвик којим се командује.

Бранко Радичевић је у години Вукове победе издао *Песме* и тиме показао да је народним језиком могуће писати књижевна дела. Које године се то догодило?

Заокружи слово испред тачног одговора.

- а) 1748.
- б) 1818.
- в) 1847.
- г) 1852.

На основу правописних правила пронађи исправан завршетак започете реченице.

Милану се много допада Швајцарска _____.

Заокружи слово испред тачног одговора.

- а) застава
- б) чоколада
- в) привреда
- г) зими

Прочитај причу *Чиновникова смрт* Антона Павловича Чехова. Док читаш, размишљај о поступцима главног јунака и његовој судбини. Затим уради задатке који се односе на ову причу.

Једне дивне вечери исто тако дивни економ Иван Димитрич Червјаков седео је у другом реду фотеља и кроз доглед гледао *Корневиљска звона*. Гледао је и осећао да је на врхунцу среће. Кад одједном... У приповеткама се често среће ово „кад одједном”. Писци имају право: живот је тако пун изненађења! Одједном му се лице намршти, очи му се упола склопише, дисање се заустави... скинуо је доглед с очију, нагнуо се и... апћи!!! Као што видите, кинуо је. Кијање никоме и нигде није забрањено. Кијају и сељаци и шефови полиције, а понекад чак и тајни саветници. Сви кијају. Червјаков се није нимало збунио, обрисао се марамицом и као лепо васпитан човек погледао око себе: да није кога случајно узнемирио својим кијањем? Али се тек сад морао збунити. Видео је како старчић, који је седео испред њега у првом реду фотеља, брижљиво рукавицом брише своју ћелу и врат и нешто гунђа. Червјаков је у старчићу препознао високог чиновника Брижалова, који је имао ранг генерала и служио у дирекцији саобраћаја. „Упрскао сам га пљувачком!”, помисли Червјаков. „Није мој старешина, али је ипак непријатно. Треба се извинити.”

Червјаков се накашља, наже се напред и шапатам рече генералу на уво:

– Извините, ваше превасходство, ја сам вас попрскао пљувачком... Сасвим случајно сам...

– Молим, молим...

– Тако вам бога, опростите. Верујте... нисам хтео.

– Та седите, молим вас! Пустите ме да слушам!

Червјаков се збуни, глупо се осмејну и поче да гледа сцену. Гледао је, али више није осећао блаженство. Почело је да га мучи неспокојство. За време паузе пришао је Брижалову, повртео се око њега и, савладавши страх, промрмља:

– Ја сам вас попрскао, ваше превасходство... Извините... јер сам... сасвим нехотице...

– Маните, молим вас... Ја сам већ и заборавио, а ви све исту песму! – рече генерал, а доња му усна задрхта од љутине. „Заборавио, а очи му пуне злобе”, помисли Червјаков подозриво погледајући генерала. „Неће ни да говори. Треба му објаснити да ја уопште нисам хтео... да је природни закон, јер може помислити како сам хтео да га пљунем. Ако сад не мисли, касније ће помислити...”

Чим је дошао кући, Червјаков исприча жени шта му се десило. Учини му се да жена исувише лакомислено гледа на целу ствар; била је мало уплашена, а кад је чула да је Брижалов из друге установе, умирила се.

– Па ипак, отиди и извини се – рече: – Помислиће... не умени да се понашаш у друштву!

– У томе и јесте невоља! Извињавао сам се, а он некако чудно... ниједне људске речи да каже. Додуше, није ни било времена за разговор.

Сутрадан, Червјаков обуче нову униформу, подшиша се и пође Брижалову да му објасни... Кад је ушао у генералову собу за примање странака, угледа много молилаца, а међу њима и самог генерала који је већ почео да прима молбе. Пошто је саслушао

неколико молилаца, генерал погледа Червјакова.

– Синоћ у Аркадији, ако се сећате, ваше превасходство – поче да рапортира економ – кинуо сам и... нехотице вас попрскао... Извин...

– Којешта... шта вам пада на памет! Шта ви желите? – обрати се генерал следећем молиоцу. „Неће ни да чује!”, помисли Червјаков и пребледе: „Значи, љути се... Не, ово се не сме тако оставити... Објаснићу му...”

Кад је генерал завршио разговор и с последњим молиоцем и пошао у свој кабинет, Червјаков коракну за њим:

– Ваше превасходство! Усуђујем се да узнемирим ваше превасходство, али то чиним, могу рећи, једино из осећања кајања...! Нисам намерно, и сами изволите знати!

Генерал зловољно искриви лице и одмахну руком.

– Па ви се просто подсмевате, поштовани господине – рече и нестаде иза врата. „Какво подсмеваше?”, помисли Червјаков. „Нема ту никаквог подсмеваша! Генерал, па не може да схвати! Кад је тако, нећу више ни да се извињавам овом фанфарону! Нека иде до ђавола! Написаћу му писмо, али долазити нећу! Богами нећу!”

Тако је мислио Червјаков идући кући. Али писмо генералу није написао. Мислио је, мислио, али никако није могао да смисли то писмо.

Морао је сутрадан опет отићи да објасни ствар.

– Ја сам долазио јуче и узнемирио ваше превасходство – промрмља кад га генерал мало зачуђено погледа – не зато да неког исмевам, као што сте ви изволели рећи. Ја сам се извињавао зато што сам кинуо и попрскао вас... а није ми било ни на крај памети да неког исмевам... Откуд ја смем да исмевам? Кад бисмо се ми подсмевали, онда, значи, никаквог поштовања према личностима... не би било...

– Напоље!! – дрекну генерал, изненада сав помодрео и уздрхтао од беса.

– Шта? – запита шапатом Червјаков, сав премро од ужаса.

– Напоље!! – понови генерал и залупа ногама.

Червјакову се у утроби нешто прекиде. Обневидео и оглувео, он устукну према вратима, изиђе на улицу и оде посрћући... Кад је махиално дошао кући, не скидајући униформу легао је на диван и... умро.

434. Колико се пута у наведеној Чеховљевој причи Червјаков извињава генералу Брижалову?

Одговор: _____

435. Писац још на почетку приче прекида приповедање следећим коментаром:

У приповеткама се често среће ово „кад одједном”. Писци имају право: живот је тако пун изненађења!

Заокружи слова испред одговарајућих тумачења која тачно описују улогу наведеног коментара у овој причи.

а) Наведени коментар наглашава пишчево одушевљење темом коју је изабрао за писање и стилем којим се обраћа читаоцу.

б) Наведени коментар прекида главни ток радње и читаочеву пажњу усмерава на опис ентеријера позоришта.

в) Наведени коментар изражава приповедачев ироничан однос према разлозима који ће довести до смрти главног јунака.

г) Наведени коментар у први план ставља пишчеву намеру да опише време и друштво у ком ствара.

д) Наведени коментар показује приповедачко умеће – читаочева пажња се усмерава на даљи ток радње.

Протумачи каква **символика** постоји у томе што Червјаков умире одевен у чиновничку униформу + мундир.

Води рачуна да напишеш одговор који је заснован на тумачењу текста у целини, састављен од јасних, граматички и правописно исправних реченица.

Препиши писаним словима ћирилице следећу реченицу тако да управни говорзначиш цртама уместо наводницима.

„Упрскао сам га пљувачком!”, помисли Червјаков.

438. Напиши коју службу у следећој реченици има подвучена реч.

Генерал зलोљно искриви лице и одмахну руком.

Одговор: _____

439. Заокружи слова испред примера у којима постоји зависна временска реченица.

- а) Одједном му се лице намршти, очи му се упола склопише, дисање се заустави.
- б) За време паузе пришао је Брижалову и повртео се око њега.
- в) Чим је дошао кући, Червјаков исприча жени шта му се десило.
- г) Сутрадан, Червјаков обуче нову униформу и пође Брижалову да му објасни.
- д) Кад је генерал пошао у свој кабинет, Червјаков коракну за њим.

440. У следећој реченици одреди врсту подвучене синтагме и њену синтаксичку функцију.

Тако је мислио Червјаков идући кући.

Врста синтагме: _____

Функција: _____

441. Напиши којој врсти зависних реченица припада подвучена зависна реченица.

Гледао је и осећао да је на врхунцу среће.

Одговор: _____

Прочитај одломак из романа Данила Киша *Башића, њејео*, па одговори на задатке.

Јулија је немилосрдна, Јулија увек односи победу. За хиљадити део секунде изговара пре мене готове резултате најпрепреденијих математичких операција: Када један пешак пређе за један сат пет километара, колико ће... итд. Та се прећутна борба води између нас од првог дана, са жестином, немилосрдно, и осећамо узајамно да не можемо више да устукнемо, да не можемо да се предамо, да не смемо да разочарамо све оне који се кладе на нас ватрено, као на коњским тркама. Она се служи својим чарима, својим женским махинацијама, у то нико и не сумња, и јавна је тајна да јој сви мушкарци из разреда стављају на располагање свој новац, свој ум и своју снагу. Читава војска мрава ради за њу, проналазе резултате и достављају јој их кришом испод клупе, подмићују наставнике, пишу претећа писма и врбују јој присталице, лове за њу најфантастичније лептирове и инсекте, проналазе најређе цветове и биљке за њен хербаријум.

Ја улазим у борбу сасвим неспреман, ослањајући се на своје конфузно знање стечено из илустрованих журнала. Стављам све адуте на оригиналност, немајући довољно снаге и могућности за отворену борбу. Сасвим неспособан да заведем женски део публике шармом, снагом или дрскошћу, ја се одлучујем на један фантастичан корак: освојити Јулију.

Сваки мој гест, свака моја реч постају прорачунати. Успављујем њену будност. Рачунам на далекосежне резултате свога лукавства. На запрепашћење свих, на часу ручног рада изјављујем да сам потпун игнорант што се тиче физичких послова. Јулија подиже своје зелене очи са веза, нагло, уплашено, наслућујући да се иза мојих речи крије нека опасна махинација. Госпођа Риго, наша учитељица, која је била у току свих збивања, и сама се збунила на тренутак пред том неочекиваном изјавом. „Најзад”, рече она оклевајући, „свако мора да се држи сопствених наклоности”, чиме ми је дала до знања да још није изгубила наду у моју победу и тиме ми дала одрешене руке. Ослањајући се на нека најновија искуства аеростатике и аеродинамике, као и на најновије тековине у градњи авиона (што сам преузео, наравно, из журнала стрине Ребеке) и рачунајући на изузетност, на шок, ја сам направио неколико авиона, врло оригиналних, са стабилизатором на репу и крилима, са наоружањем и свим осталим. Али врхунац изненађења, бомбу запрепашћења, био сам оставио за крај, мада је већ и сама констатација била, по својој смелости и оригиналности, довољна да запрепасти. Јер тај је авион, захваљујући малом стабилизатору, вешто камуфлираном испод крила, био у стању да после једног егзибиционистичког лета атерира на мом рамену. Госпођа Риго ми намигну, очигледно забринута за мој успех, и ја хитних авион увис. Наравно, све сам инструменте пре тога брижљиво наместио. Авион полете као галеб, ка светлости. И онда када су сви зауставили дах, он једним наглим и неочекиваним трзајем промени правац, направи један величанствени лупинг, скоро окрзнувши крилом прозор, заокрену око Јулијине главе, као какав заљубљени голуб, и врати се послушно на моје раме. Пре него што се сасвим смирио после тог опасног и узбудљивог лета, авион заклима репом, као сврака, затим се укочи, изгубивши сва своја узвишена својства, претворен чаробном палицом у птицу без неба, у лабуда без језера. Посматрао сам испод ока Јулију: у том тренутку била је сасвим спремна да се преда, да ми се потчини.

После прве моје победе, ствари су кренуле новим током. Ступам у борбу са још већим полетом, освајам милиметар по милиметар Јулијину сујету, њен ум и њено тело. Почетком другог тромесечја односи снага почињу да се изједначују, добијам све нове и нове приврженике. Уплашени мојим наглим успехом, изједани љубомором, дечаци листом стају на Јулијину страну, почињу да ми подмећу ноге, да ме денунцирају. Проглашавају ме заводником и оптужују ме да се не држим правила игре. С друге стране, по закону поларизације, девојчице почињу да навијају за мене, врло ненаметљиво, скоро неприметно; чувајући се да покажу своје наклоности. Њихова се помоћ своди заправо на моралну подршку: охрабрују ме својим погледима. Неспособне да иступе отворено, као дечаци, спутане стидљивошћу и патријархалним наслеђем, оне раде у позадини, саботирајући Јулијине одговоре неким наглим, савршено темпираним експлозијама смеха. Дечаци за то време остају хладни као стене, прозревши оштроумно смисао тих саботажа, но немоћни да ма шта предузму. Чекају с напетим нестрпљењем Јулијину одлуку, испитујући њено лице ишарано печатима прикривене љутње. [...]

Госпођа Риго, немоћна и сама да се ефикасно супротстави тој зарази која угрожава и леву, мушку страну учионице, где већ почиње симптоматично и издајничко кашљуцање, узима са стола звонце и бучно објављује велики одмор. Јулија стоји наслоњена на зид и стиска знојавим дланом своју мајуну марамицу од батиста. Њен плач нас подсећа на сву озбиљност ситуације, на жестину борбе која се води. Осећање самољубља надвладала у мени сажалење. С гордошћу победника прелазим преко ствари, претварам се да ништа не примећујем.

Нико не зна зашто Јулија плаче.

442. Одреди облик подвученог глагола.

Али врхунац изненађења, бомбу запрепашћења, био сам оставио за крај, мада је већ и сама конструкција била, по својој смелости и оригиналности, довољна да запрепасти.

1. Глаголски облик: _____
2. Лице: _____
3. Број: _____

443. У следећој реченици подвуци прилошку одредбу за време.

Почетком другог тромесечја односи снага почињу да се изједначују.

444. У следећој реченици подвуци личну заменицу у дативу.

Читава војска мрава ради за њу, проналазе резултате и достављају јој их кришом испод клупе.

445. Размисли о мотивацији лика приповедача.

Заокружи слово испред тачног одговора.

Надметање с Јулијом дечак користи:

- а) како би својим успехом изазвао завист дечака из одељења;
- б) како би Јулији отворено показао своју наклоност и заљубљеност;
- в) како би победу искористио за придобијање наклоности девојчица;
- г) како би се на тај начин додворио госпођи Риги, својој учитељици.

446. Приповедач каже: „После прве моје победе, ствари су кренуле новим током.”

У чему се састоји новина коју приповедач приказује, након наведене уводне реченице?

Заокружи слова испред одговарајућих тумачења.

- а) Приповедач је усхићено увидео, сигуран у своју надмоћ, да ће Јулија бити сасвим извесно поражена.
- б) Приповедач је изненада смело одлучио да придобије дечаке уместо девојчица у борби против Јулије.
- в) Приповедач је потпуно успео да освоји наклоност девојчица које су га прикривено охрабривале.
- г) Приповедач је покушао да одустане од тешке, непромишљене борбе јер је осетио сажаљење према Јулији.

447. Пажљиво прочитај реченицу о лету приповедачевог авиона из Кишовог романа *Башша, њејео*, па одговори на захтев.

Пре него што се сасвим смирио после тог опасног и узбудљивог лета, авион заклима репом, као сврака, затим се укочи, изгубивши сва своја узвишена својства, претворен чаробном палицом у птицу без неба, у лабуда без језера.

Заокружи слово испред тачног одговора.

Сликовитост у опису лета авиона у наведеној реченици постигнута је:

- а) наглашавањем звучних мотива;
- б) понављањем истих визуелних мотива;
- в) истицањем дечакових особина;
- г) употребом различитих стилских фигура.

448. Именуј стилску фигуру коју илуструје подвучена реч. Позивајући се на текст, објасни поетску функцију те стилске фигуре.

Госпођа Риго, немоћна и сама да се ефикасно супротстави тој зарази која угрожава и леву, мушку страну учионице, где већ почиње симптоматично и издајничко кашљуцање, узима са стола звонце и бучно објављује велики одмор.

1. Наведи назив стилске фигуре коју илуструје подвучена реч.

2. Шта писац назива *заразом*? Објасни у неколико граматички и правописно исправних реченица.

449. Размисли о значењу следеће реченице у односу на психолошку карактеризацију лика Јулије Сабо.

„Нико не зна зашто Јулија плаче.”

Напиши шта ти мислиш зашто Јулија Сабо плаче.

Образложи своје тумачење позивајући се на разлоге садржане у тексту.

Води рачуна да реченице буду јасне, граматички и правописно исправне.

450. Обрати пажњу на **прикривену емотивну борбу** приповедача у подвученим реченицама.

Јулија стоји наслоњена на зид и стиска знојавим дланом своју мајушну марамицу од батиста. Њен плач нас подсећа на сву озбиљност ситуације, на жестину борбе која се води. Осећање самољубља надвладава у мени сажаљење. С гордошћу победника прелазим преко ствари, претварам се да ништа не примећујем.

Нико не зна зашто Јулија плаче.

Да ли је приповедачево понашање било у складу са његовим осећањима?

Заокружи одговор за који мислиш да је тачан.

ДА

НЕ

Образложи своје мишљење позивајући се на разлоге садржане у тексту.

Води рачуна да реченице буду јасне, граматички и правописно исправне.

РЕШЕЊА

Напомена:

Уколико задатак захтева да образложиш одговор, реченице треба да буду граматички исправне. Води рачуна и о правописним правилима: писању великог слова, спојеном и одвојеном писању речи у вези са речцом *не* и употреби интерпункцијских знакова.

1. 2. Књига *Свети Сава, српски просветитељ* скуп је различитих текстова писаних о Светом Сави, првом српском просветитељу и архиепископу. Књига садржи биографске текстове о Светом Сави, његовом рођењу, животу и раду, *Химну Светом Сави*, песме и народне приче о њему.
2. Административни
3. 1. књижевноуметнички (стил)
2. научни (стил)
3. административни (стил)
4. (Жан Батист Поклен) Молијер
5. У 20 часова / У двадесет часова / У 20:00 часова
6. д) невидљиве увале
7. Под аудиторијумом се подразумева слушалачка публика, а та реч може да означава и дворану у којој се држе предавања.
8. Библиотека је основана 1926. године под називом „Светозар Марковић” и данас је једно од омиљених места београдских студената.
9. в) Права уметност се може препознати већ на почетку концерта.
г) Данас има много музичких талената.
10. в) Церска битка
г) Солунски фронт
11. б) Прочитао сам Чеховљево приповетку.

ПРИЈАВА ЗА УПИС УЧЕНИКА У СРЕДЊУ ШКОЛУ

Пријављујем се за упис у _____ разред Економске школе	
_____ у Чачку	
Подручје рада _____	
Образовни профил за стручне школе, односно смер за гимназије: _____	
Презиме и име ученика	Марковић Марко
Дан, месец и година рођења	1. 4. 2000.
Место рођења, општина и држава	
Презиме и име оца, његово занимање и адреса	
Презиме и име мајке и њено занимање	
Презиме и име старатеља, његово занимање и адреса (ако ученик нема родитеља)	
Адреса ученика: општина, место, улица и број	Чачак, Чачак, Вука Караџића 15

13. Прихватају се одговори који садрже следеће елементе позивнице: повод за одржавање прославе, место, датум и време одржавања прославе, име оног коме се позивница уручује, име оног који позива на прославу.

Пример 1:

Поштована наставнице Васић,

Позивамо Вас да у суботу, 21. јуна 2015. године, у свечаној сали школе, присуствујете прослави наше матуре. Свечаност почиње у 20 часова.

Ваше 8/4

Пример 2:

Драги наставници,

Позивамо вас да у суботу...

14.

		НАЛОГ ЗА УПЛАТУ	
УПЛАТНИЦА	АНА ЈОВАНОВИЋ УЛИЦА КЕСТЕНОВА 177 БЕОГРАД	ШИФРА ПЛАЋАЊА	189
СВРХА УПЛАТЕ	ПРВА РАТА ЗА УЧБЕНИКЕ	ВАЛУТА	RSD
ПРИМАЛАЦ	ИЗДАВАЧКА КУКА "БЕСЕЛА КЊИЖИЦА" УЛИЦА ПЛАТANA 354 ЧАЧАК	МНОСК	1500,00
ПЕЧАТ И ПОТПИС УПЛАТНОЦА		БРОЈ ПРИМАОЦА	160-312507-80
		БРОЈ МОДЕЛА	
		ПОЗНА БРОЈ ГОДОВЕЊА	00213456-789
	МЕСТО И ДАТУМ ПРИЕМА		ДАТУМ ВАЛУТЕ

Образац бр. 1

15. 1. Обедска бара, пространи мочварно-шумски предео, налази се у срему, уз реку саву.
2. У близини планина копаоника и јастрепца налази се крушевац, српска средњовековна престоница.
3. По чувеном биологу јосифу панчићу посебно четинарско дрво, које расте на планини тари, носи име - панчићева оморика.
16. У Горњем Милановцу, за време Краљевине Југославије, рођен је познати српски писац Момчило Настасијевић.
17. Између планина златар на југозападу и златибор на североистоку, око 15 километара од нове вароши, налази се златарско језеро.
18. г) Дукат је мали, али је вредан.
19. Бранислав Нушић је писао комедије, трагедије, приповетке, романи и путописе. Свог сина је назвао по Бановић Страхињи, славном епском јунаку. Да би приказао страхоте српског страдања, написао је књигу о Првом светском рату.
20. г) Нас двојица смо заиста уживали у том прекрасном песничком догађају.
д) Чинило нам се да смо чули милион стихова!
21. а) XX
в) 20.
22. в) Одушевиће се кад прочита нови роман.
д) Он ће се одушевити кад прочита нови роман.
23. б) Можемо ли да разговарамо о томе да ли сам заслужио да добијем нов телефон?
24. Ц р н о г о р ц и н е љ у б е л а н ц е .
25. И пут од хиљаду, миља почиње првим кораком.
26. г) НА|ПИ|СА|ТИ

27. 1. У историји нашег народа владари су често подизали грађевине „за душу”. Такве грађевине се зову задужбине.
2. Књиге из којих учимо управо зато називамо уџбеницима.
3. Ако неко нема свој стан, кажемо да има стамбени проблем.
28. а) једначење сугласника по звучности
д) непостојано *a*
29. 4
3
2
1
7
5
30. Касабу је обавио густ мрак, само у малој кућици још трепери слаба свјетлост.
31. в) Јежева кућица
32. в) Бранко Ђопић, Орлови рано леће
33. Весна, богиња пролећа, описивана је као лепа и румена девојка, дуге косе прекривене цвећем, у одећи од папрати и траве.
34. а) Столица је однесена у другу учионицу.
б) Столица је однета у другу учионицу.
35. 1. Срећан сусрет с неком добром књигом може да измени судбину човека.
2. Бојим се људи који су прочитали само једну књигу.
36. – Јеси ли икада разговарао са писцем?
– Јесам, са Марком, Ђорђевићем најбољим другом. Он је још у седмом разреду објавио збирку кратких фантастичних приповедака / приповетки за децу.
37. – Саро, шта ти је то у руци?
– Збирка задатака из српског језика. Вежбаћу са другом из клупе, Милошем.
38. По цео дан седим у библиотеци, заједно с научницима забринутим за судбину човечанства.
И нађем се у врту пуном сунчеве светлости и зујања невидљивих пчела. Дани детињства полако израћају из заборава, дани кад све је било надхват руке/руку кад је живот изгледао као једно велико обећање.
39. б) процветати
40. писац сликовница
писати осликати
писмо сликар
писање сликарски

41. Београђанин
Врађанац
Суботичанин
Чачанин
Зајечарац
42. трговац
певач
чувар
сниматељ
43. б) Рођен сам у Нишу, одавно, пре педесет и осам година. У то време неку децу су још доносиле роде, али је мене родила мама.
44. а) субјекат
45. Стојте, галије царске! Спутајте крме моћне, газите тихим ходом!
Опело гордо држим у доба језе ноћне
над овом светом водом.
46. в) прави објекат
47. 1. ~~Рано јутрос дошло је до пуцања водоводне цеви.~~
2. ~~Вршимо преправку старе и нове одеће.~~
3. ~~Предузеће се све потребне мере да током зимског периода не дође до прекида у испоруци електричне енергије.~~
48. а) Кад највише грми, најмање кише пада.
д) Сит гладноме не верује.
49. в) Погодио је значење непознате речи.
50. б) новац
51. б) стидно, нелагодно
52. 1. б) латинског језика
2. 5 / пет
3. в) корида
53. б) српскословенски језик
54. б) српскословенски језик
55. в) шумадијско-војвођански
г) источнохерцеговачки
56. а) шумадијско-војвођански
д) источнохерцеговачки
57. Х
58. источнохерцеговачки, зетско-јужносанџачки (зетско-рашки)
59. а) *Раїи за срїски језик и ѝравойис*

- д) *Нови завјей* (превод)
60. в) латинице
61. русински, мађарски, ромски
62. в) бугарски
ђ) македонски
63. 2
5
1
3
64. 2
3
4
1
65. 3
1
5
2
4
66. а) Дела усмене књижевности подложна су променама.
г) Усмена књижевност другачије се зове народна књижевност.
д) Појава више варијанти једног дела одлика је усмене књижевности.
67. 1. драма
2. лирика
3. епика
68. 1. осмерац
2. десетерац
3. десетерац
69. б) монолог
70. б) епитет
71. Шчепаше се за кости јуначке
и погнаше по зеленој трави,
намјери се јунак на јунака,
(дели) Муса на Краљића Марка;
нити може да обори Марка,
нит' се даде Муса оборити.
Носише се љетњи дан до подне;
Мусу б'јела пјена попаднула,
Краљевића б'јела и крвава.
Напомена: Признаје се као тачно и ако се придев / епитет „б'јела” подвуче само једном.

72. Време ме зазиђује,
али ја поезијом камену кулу
у крилат чардак преобрнух,
с њега на дуги заказујем састанке
као на брвну.
73. 1. Тика-тика-так
2. У пољу, уз реку, шушти јечам зрео
74. 2 удаја за недрагог
1 чежња за вољеним бићем
75. г) о куги као о натприродном бићу које кажњава људе у различитим приликама
76. в) у разговору између горе и девојке
77. в) Анди се разочарао изгледом Јулије Сабо после много година.
78. б) мотив неостварене љубави
79. б) наглашеном сликовитошћу коју стварају употребљене стилске фигуре
80. а) у различитим годишњим добима
в) кад пада мрак
81. 1. 1
2. 2
3. 2
82. в) библиографију
83. а) Приповетка и новела су погодне за драматизацију.
г) Приповетка и новела су епска дела мањег обима од романа.
84. в) какав се човек назива медведом
85. Т
Т
Н
Н
86. в) И плакат и вест износе који је повод одржавања културне манифестације.
87. Прихвата се као тачан одговор део реченице или цела реченица:
тај податак као да никога не занима или: *Иако Ајтлас ујрожених језика Унеска показује да је 229 језика тренутно пред изумирањем, тај податак као да никога не занима.*
88. Прихвата се као тачан одговор део реченице или цела реченица:
сасвим оправдано или: *Милош Црњански је, сасвим оправдано, један од 100 најзнаменитијих Срба свих времена.*
89. Вест треба да садржи одговоре на питања: ко, шта, где, када, како (зашто).

90. Прихватљив је одговор који је написан у форми извештаја, тј. садржи елементе наведене у тексту задатка (ко, шта, где, када, како).

На пример:

Положили смо српски

(извештај о општем успеху ученика наше школе на испиту из српског језика)

Ученици наше школе полагали су данас у 10 часова у свечаној сали завршни испит из српског језика. На испит су изашли сви ђаци, укупно 90 ученика. Тест се састојао од 20 задатака, на којем се могло освојити 10 бодова. Према незваничним резултатима, просечна оцена из српског језика на нивоу генерације је 7,78.

Према речима наших ученика, тест је био просечне тежине. Углавном се излазило после сат рада, а коментари су били позитивни.

– Урадила сам све задатке. Задовољна сам – рекла је Марија, ученица 8/4, која је тест завршила прва, после 45 минута рада.

Ученике сутра чека полагање теста из математике.

Срећно!

91. Прихватљив је одговор који садржи неопходне елементе вести као новинарског жанра (ко, шта, где, како, зашто), а састављен је од информација из наведеног извештаја.

На пример:

Отворен Историјски музеј Србије

У петак, 12. априла 2013. године, председник Србије отворио је обновљени простор Историјског музеја Србије. У част отварања приређена је изложба *Карађорђевићи и Обреновићи у збиркама Историјског музеја Србије*, на којој је изложено више од 400 предмета који су припадали двома династијама.

Изложба ће бити отворена до септембра, сваког дана осим понедељка.

92. а) Граматика српског књижевног језика проучава и описује утврђени књижевни (стандардни) језик, који је средство општења у свим областима живота.
в) Фонетски правопис своја правила писања заснива на начелу да сваком гласу у говору одговара посебан знак у писму.

93. 1. Јован Стерија Поповић, српски књижевник, сматра се једним од наших нај бољих комедијографа.
2. Након завршених студија права, Стерија је био наставник у вршцу, свом родном месту.
3. Стерија је покренуо и идеу за оснивање Народне Библиотеке и Народног Музеја у Београду.
4. У новом саду је, Стерији у част, 1956. године основан фестивал Стеријино Позорје.

94. Прошле године провели смо једанест дана Божићних празника у друштву једне српске бечлијке. Читали смо заједно јована јовановића змаја, познатог песника из 19 века, који је, између осталог, написао и Ђулиће и Ђулиће Увеоке. Након тога смо на Интернету пронашли још двоицу српских песника који су писали поезију за децу и њихове песме смо поделили на Фејсбуку.

95. 1. Појава штампе највише је допринела напредку љутског духа и описмењавању људи.
2. Присталице Вукових идеа били су млади школовани људи, претежно у Бечу и Пешти, од коих су многи касније дошли у Србију да раде.

96. Дејвид Мемет, чија је каријера почела у његовом родном Чикагу, потпуно је другачији – његов је стил, иако савремен и колоквијалан, у суштини књижевни.
97. мајица
каиш
парадајз
историјски
попиј
обој
98. авион
авијација
бојим се
тријумф
99. Да, слађи је сан, сан са ограђеном великом баштом пуном шимширова и цвећа, с густим жбуновима и испуцалим стаблима крушака.
100. 1. в) промену л у о
2. г) једначење сугласника по звучности
101. б) постан доручак
в) потписан споразум
д) увезен производ
102. Добро обриши ципеле и истреси кишобран или јакну пре уласка у школу.
103. 1. именица – једнина – вокатив
2. придев – једнина – номинатив
3. именица – једнина – генитив
104. 1. б) 2. а) 3. в) 4. г) 5. а) 6. в)
105. 1. Русија 2. еисари 3. нословођа
106. б) глаголска синтагма
107. Горе, са врха, за час још вири поцрнела црквена звонара. Корачам ивицом острвском, удишући дубоко мирис влаге, шуме и трава.
108. прилошка одредба (за узрок / узрока)
109. б) значење места
110. г) присвојно
111. У преградку куће гризао је Куријел, ситан, риђ, готово сијед магарац, танких ногу, сама, кост и кожа.
112. а) стара
113. 1. г) 2. а) 3. в) 4. б)
114. б) случајно
115. б) сачуван од пропадања

116. б) нежан
117. в) предуслов
118. 1. в) градитељ
2. Прихвата се једна од следећих речи: одлика, карактеристика, обележје, особина.

119. б) налик, сличан

120. 1. б) 2. а) 3. а) 4. в) 5. б) 6. в)

121. в) Првог светског рата

122. 5
4
1
2
6

123.

Име аутора	Наслов дела	Назив књижевне врсте
Добрица Ерић	<i>Вашир у Тойоли</i>	поема
Петар Кочић	<i>Јаблан</i>	приповетка
Стеван Сремац	<i>Пој Ђира и њој Сјира</i>	роман
Милан Ракић	<i>Симонида</i>	лирска песма

124. 1. пословица
2. питалица
3. загонетка
4. бројалица

125. дневник

126. в) биографија

127. Капетан отрча напред у механу да пробуди Благоја. Свет се расклони у два реда пуштајући инвалида. [...] Све беше у њега: и снага, и здравље, и лепота, и опет – ничега не беше!

128. в) хиперболе

129. в) хипербола

130. 1. контраст
2. поређење
3. градација

131. 1. в) метафора
2. младу/невесту/девојку (млада, невеста, девојка)

132. а) поређење
б) контраст

133. 1. персонификација
2. градација
3. хипербола

134.

Особина	Ситуација
пажљив	Сваке вечери, откад су настале врућине, до неко доба ноћи напаса Лујо свог Јаблана. Пази га као очи у глави.
забринут	Сјутра ће се код кнежеве куће огледати Јаблан и Рудоња. О томе Лујо будан сања. Час види како је Јаблан пао, како убоден издише, час, опет, како је надбо Рудоњу.
поносан	Лујо пјева. Јаблан стоји поносито на мејдану и риче, а планински врхунци силно – силно одјекују.

135. 1. г) 2. б) 3. в) 4. а)

136. в) непосредно казује да је Марко Краљевић желео да буде праведан

137. в) Искрени родољуб тешкоће и патње свог народа доживљава као личне проблеме.

138. 1.

- б) Поворка летећих оваца
д) Људи спаљују зрело жито
ђ) Човек диже велики камен

2.

- а) успоравају приповедање
в) указују на поучност приче

139. а) У стиховима је описана природа и природне појаве.
д) Укрштеном римом песник истиче динамичност ветра.

140. Прихватљив одговор:

Прихватљив је одговор који указује на то да је основна идеја песме у вези са фигуром мајке као драгом и вољеном особом која брине о свом детету и физички и духовно. На пример: Мајка је особа поред које се дете осећа вољено и сигурно. Њена љубав је стална и велика. Мајка брине о свим дететовим потребама и синоним је за нежност и љубав.

Неприхватљив одговор:

Не прихватају се одговори засновани на непрецизном и површном тумачењу песме. На пример: Мајка је борац за мир, а противник насиља; она се бори речима, а не оружјем. Мајка брине о нашој одећи, повредама, као и о простору у коме живимо.

141. „Куда ће овај оволики свет? Шта је сад опет? ... Сигурно депутација каква?“

142. б) дескрипција

143. б) У путопису се описује изглед природних предела које путописац посети.
в) У путопису се саопштавају утисци које изазивају посећена места.

144. б) Свети Сава је истицао значај учења, књиге и духовних вредности.
г) Дечак доживљава промену и напредује у стицању знања.

145. Прихватљив одговор:

Прихватљив је одговор који садржи све следеће информације:

- када је Србија стекла независност и постала краљевина, да је Београд био мала варош, да промене настају после окретања Европи (1. пасус);
- да градско језгро чини полукруг око тврђаве или шанац, да 1880. почиње да се шири ка Тргу Славија (2. пасус);
- да се 1886. или шест година касније рејону вароши припаја насеље *Енџезовац*, да је насеље добило име по Шкоту Франсису Макензију (3. пасус).

На пример:

Србија је 1878. године стекла независност, а 1882. постала краљевина. Београд је тада био мала варош оријенталног изгледа. Промене у њеном изгледу настају после окретања Европи у свим сферама живота. Градско језгро је чинио шанац око тврђаве. Ширење ка Тргу Славија почиње 1880. године, а шест година касније у рејон вароши улази насеље *Енџезовац*. Оно је добило име по Франсису Макензију, имућном Шкоту.

Неприхватљив одговор:

Неприхватљив је одговор који не садржи све наведене информације или у коме реченице нису јасне и разумљиве.

146. Прихватљив је одговор заснован на аргументацији из текста, тј. позива се на став изнет у последњем пасусу наведеног текста.

На пример: Писац сматра да је та магија читања и писања нестала; изгубио се *вео изузејне часџи, чаробњашиџва и маџије*, како се каже у тексту. Аутор мисли да је тај дар данас постао обичан, навика...

Неприхватљив одговор је заснован на аргументацији изван текста, уопштен је или баналан.

На пример: Аутор сматра да данашњи писци пишу лоше. Бирају теме из живота, па је њихово писање површно, без посебне оригиналности. Нема више добре књиге као некад...

147. а) потребно скратити драмски текст ради његовог оперског извођења

148. а) Природни и граматички род се код неких именица не подударају.

г) Граматички род се одређује по граматичким особинама.

149. Т

Т

Т

Н

150. 60%

151. а) ц, ч

б) ф

152. Битка на Мишару је била једна од најзначајнијих битака у првом Српском устанку. У тој битци победила је Српска устаничка војска под вођством Карађорђа. У песми бој на Мишару народни певач је надахнуто опевао историски догађај из 1806. године. Гавранови из песме преносе Кулиновој љуби вести о поразу Турске војске.
153. Зграда вукове задужбине улази у ред најстаријих и највреднијих историјских споменика београда и после теразијске чесме, саграђене 1860. године, најстарији је објект на теразијском платоу. Године 1966. завод за заштиту споменика културе града београда ову зграду прогласио је спомеником културе.
154. а) Мој тата је ауто-превозник.
г) Толико је километара прешао да сада, како каже, вози по аутоматизму.
155. а) 100-годишњицу стварања Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца
д) двестагодишњицу проглашења прве престонице Србије
156. в) Пре него што кренете да тражите срећу, проверите – можда сте већ срећни; срећа је мала, обична и неупадљива и многи не умеју да је виде.
157. На матурској вечери Мира ће носити светлоплаву хаљину, а Милан сиво-плаву/ плаво-сиву мајицу.
158. 1. Највећи део турака живи у малој азији, док их на балканском полуострву највише живи у бугарској.
2. Општеприхваћен назив за европу је стари континент, а за америку нови свет.
3. Ове године на црногорском приморју упознали смо туристе са блиског истока.
4. У западној србији посебна атракција је село мокра гора у оквиру кога се налази етно-село дрвенград.
5. Мој рођак, који живи у сједињеним америчким државама, пореклом је из републике српске, тачније из бања луке.
6. Пацифик, познатији као тихи океан, протеже се од беринговог мора на арктику до антарктика на југу, и од индонезије до колумбије.
159. 1. У близини Трга републике налазе се: Улица краља Петра, Змај Јовина улица и Улица народних хероја.
2. Након завршене Основне школе „Браћа Барух” и Дванаесте београдске гимназије, уписао сам Филозофски факултет на Новосадском универзитету, после чега сам се запослио у Министарству просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије.
160. *Први управник Народног позоришта у Београду, основаног 1868. године, био је Јован Борђевић.*
161. 1. Стигавши у Београд, пожурили смо да посетимо новоотворени Народни музеј.
2. У њему се, по речима многих стручњака, чувају највеће уметничке драгоцености овог дела Европе.
3. Иако смо издвојили читаво преподне за обилазак, нисмо успели да подробно погледамо све поставке.
4. Следећег пута би требало да издвојимо више времена, што је и очекивано, за посету овом јединственом музеју, који представља национално благо.

162. а) У школи су нас обавестили да ће нам у мају, на крају осмог разреда, организовати одељењско фотографисање.
г) Радујем се сликању, јер ми сви кажу да сам врло фотогеничан.

163. итд. инж.
и сл. др
мн. гђа
бр. г.

164.

ла|ста а|у|то трам|вај ра|ме|на
 цвр|чак људ|ски ра|дост при|по|вет|ка

165. 1. сибиларизација
2. губљење сугласника (упрошћавање сугласничких група)
3. једначење сугласника по месту изговора (творбе/артикулације)
4. сажимање самогласника

166. 1. палатализација
2. сибиларизација
3. јотовање
4. прелазак/промена л у о

167. непостојано а, сибиларизација, губљење сугласника

168. једначење сугласника по звучности и губљење сугласника

169. 1. винограду, силазило, ивици, шуме
2. беше, мирно, сунце

170. 1. глаголски прилог садашњи; 2. перфекат; 3. презент

171. 1. предлог
2. именица
3. придев
4. прилог
5. предлог
6. прилог

172. 1. (помоћни) глагол
2. заменица

173.

Глагол како гласи у реченици	Глаголски облик	Лице	Број	Род
завапио је	перфекат	3. (треће)	једнина	мушки
дајте	императив	2. (друго)	множина	/
видећете	футур I	2. (друго)	множина	/

174.

Глагол како гласи у реченици	Глаголски облик	Лице	Број	Род
скакала је	перфекат	3. (треће)	једнина	женски род
стојећи	глаголски прилог садашњи	/	/	/
покрива	презент	3. (треће)	једнина	/

175.

Именичке	Придевске
му	свом
ја	онај
тебе	који
ко	колике

176.

	Врста речи	Подврста речи	Род	Број	Падеж
ученици	именица	заједничка	мушки	множина	номинатив
осмог	број	редни	мушки	једнина	генитив
завршни	придев	описни	мушки	једнина	акузатив

177. Троје – збирни; два – основни; једна – основни; седма – редни

178. именичка

179. 1. узрочна
2. условна
3. допусна180. синтагма
глаголска (синтагма)181. 1. именичка
2. именичка
3. придевска
4. глаголска182. 1. условна
2. временска183. 1. глаголска (синтагма)
2. именичка (синтагма)
3. прилошка (синтагма)
4. придевска (синтагма)184. 1. односна
2. изрична

185. 1. именичка (синтагма)
2. придевска (синтагма)
3. прилошка (синтагма)
4. глаголска (синтагма)
186. 1. Падеж: генитив
Значење падежа: присвојно/посесивно/припадање/ присвојни генитив
2. Падеж: акузатив
Значење падежа: значење трпиоца радње / значење предмета радње
Напомена: Ученик може и великим почетним словом да напише тачан одговор.
187. Инструментал; време / временско (значење)
188. А. особина / особине / описно / описни генитив / квалификација / квалификативно / квалификативни генитив
Б. начин / начина / начинско
189. г) средишњи део речног тока
190. г) дуготрајан
191. („)Пилипенда(“)
Симо Матавуљ
епика
приповетка
192. („)Дечак и пас(“)
Данило Киш
епика
приповетка

Стихови из песме	Наслов дела	Име песника	Књижевна врста (прецизно)
Све је тако тихо. И у мојој души Продужено видим ово мирно море: Шуме олеандра, љубичасте горе, И блед обзор што се протеже и пуши.	<i>Погне</i>	Јован Дучић	описна (дескриптивна) песма
Очију твојих да није Не би било неба У малом нашем стану	<i>Очију твојих да није</i>	Васко Попа	љубавна песма
И овај камен земље Србије Што претећ' сунцу дере кроз облак Суморног чела мрачним борама О вековечности прича далекој, Показујући немом мимиком Образа свога бразде дубоке.	<i>Ошаубина</i>	Ђура Јакшић	родољубива (патриотска) песма
Где ја стадох – ти ћеш поћи! Што не могах – ти ћеш моћи! Куд ја нисам – ти ћеш доћи! Што ја почех – ти продужи! Још смо дужни – ти одужи!	<i>Свейли џрбови</i>	Јован Јовановић Змај	мисаона (рефлексивна) песма
194. ДА НЕ ДА ДА			
195. А. Бајка Б. фантастична бића / фантастични јунаци / фантастични мотиви / фантастични ликови / бића из маште / измишљена бића и сл.			
196. цар Срба (Грка и Арбанаса), цар (Душан)			
197. Баја			
198. ономатопеја (и) персонификација			
199. Прихватљив одговор: Персонификацијом се у овим стиховима наглашава како снага љубавног осећања лирског субјекта оживљава природу. Лирски субјект приписује своја осећања природи. Неприхватљив одговор: Уопштен одговор или онај који није заснован на идејама изнетим у песми. Граматички и правописно неисправне реченице. На пример: Песник је срећан и види срећу свуда око себе.			
200. Прихватају се одговори: ономатопеја, персонификација, метафора, поређење, градација			

201. 1. катрена
2. терцета/терцине
202. б) без искрених осећања
203. а) Понављање делова стихова у песми истиче страх лирског субјекта пред лепотом вољене драге и док је у њеном присуству.
г) Понављање делова стихова у песми утиче на успостављање одређеног песничког ритма иако је песма написана у слободном стиху.
д) Понављање делова стихова у песми подвлачи интимни тон у исказивању осећања лирског субјекта, као и снагу тих осећања.
204. Прихвата се као тачан одговор или под 1. или под 2.
Образложење за одговор под 1: Одломак указује на то да је он занесен Зорином лепотом – наводи се снажан утисак који на њега остављају њене очи и глас.
Образложење за одговор под 2: Одломак указује на то да је он разредни песник, да се бави писањем; пореди себе са расцвркутаном шевом, која је обично симбол умилне песме.
205. а) ужива у свим пријатним искуствима и срећи у животу
в) спозна живот упознајући и његову тамну, болну страну
г) доживи свет око себе свим чулима и да о томе говори
206. Прихватљив одговор:
Прихвата се одговор који је заснован на аргументованом образложењу у виду цитата из песме или парафразе стихова. Реч *ојомена* у овој песми синонимна је са речима вредност или важност. Лирски субјект *ојомиње* на важност и вредност идеја изнетих у песми.
На пример:
Песма носи наслов *Ојомена* јер лирски субјект истиче важност услова које човек мора да испуни како би се осећао жељено. Човек може да очекује нешто од другог бића само ако силно жели да буде са тим бићем или ако му се потпуно посвети. То се може закључити из стиха *човек је жељен, њек ако жели* или стихова *ако целога себе дамо, њек њада и можемо бићии цели...*
Неприхватљив одговор:
Не прихватају се одговори који не наводе стихове или бар не парафразирају стихове као образложење изнетих ставова. Не прихватају се ставови који банализују или уопштавају тумачење наслова.
На пример: Песник говори људима како да се понашају у животу... Човек је срећан тек ако се заљуби...
207. Прихвата се одговор који указује на друго мишљење као потпуније. Помињу се или наводе прва два стиха из четврте строфе из којих је јасно да су описи природе и расположење лирског субјекта усаглашени.

208. Последњим стиховима у песму се уводе Миличине речи којима се истиче моралност, што је у патријархалном друштву тога времена била најцењенија девојачка особина. Подвучени стихови упућују на бистрину и трезвеност њеног ума што се огледа у свести о неопходности чувања части и поштења (не изазива погледом, не намеће се мушкарцу, не кокетира...). У песми Милица одолева изазовима који би могли да доведу у питање њену честитост, чиме се показује њена изузетна способност за (само) контролу, али и поштовање сопствене личности. Све ово осликава њену унутрашњу (душевну) лепоту, по чему се она и издваја од других девојака.
209. Прихватају се један или други одговор уз одговарајуће образложење.
На пример: ДА. Наведен је аргумент да је аутор описао шта му се све дешавало у животу, кроз шта је све прошао: рат и мир, изобиље и сиромаштво. Тако је његов живот постао доказ о променљивости судбине.
На пример: НЕ. Наведен је аргумент да аутор говори о променљивости судбине, али само своје. То звучи уверљиво, али се не може само на основу његовог личног искуства закључити да је судбина увек тако променљива. Његов живот је био такав, али то не значи да за све људе важи исто правило.
210. б) Љубавна осећања се испољавају индиректно у дијалозима.
г) Љубавна осећања су сликовито исказана употребом стилских фигура.
211. а) значај породице за Анђелију
212. У песми *Подне* уочава се паралела између онога што се дешава у природи и онога што је у души лирског субјекта – мир и тишина природе подударне су са унутрашњим миром и спокојством лирског субјекта кога песник уводи у завршним строфама. С друге стране, у песми *Ветар* песник тежи да природу представи онаквом каква јесте. Реч је, према томе, о два различита односа: у песми *Ветар* пажња је усмерена искључиво на слику саме природе, док у песми *Подне* лирски субјект непосредно исказује осећања.
213. Драма / драма / драмском (књижевном) роду / драмском песништву / драмској поезији
214. епитет и метафора
215. Контраст/контраст (антитеза)
Напомене:
Прихвата се као тачно и ако ученик одговори пуном реченицом, нпр.: Раскорак је приказан контрастом (антитезом).
Прихвата се као тачан одговор у коме ученик напише да је описани раскорак представљен кроз супротност.
216. г) хипербола
217. г) желео да приграби било какву добробит за себе
218. в) Владање је најбољи начин за стицање личне користи.
219. ЖИВКА (*задовољно сега у фошељу*).
УЈКА ВАСА (*долази с њоља*): Добар дан, Живка.
ЖИВКА: О, то си ти, Васо, откуда ти?

220. Прихватљив одговор се заснива на тумачењу текста.

На пример:

ДА, Васа је понизан, застајкује у разговору, бира речи, непрестано моли да госпођа Живка збрине целу фамилију.

НЕ, Васа није понизан, он се лукаво улагује и недвосмислено тражи да госпођа Живка збрине фамилију.

Неприхватљив одговор се не заснива на тумачењу текста.

На пример:

ДА, Васа је понизан јер је дошао код рођаке да тражи услугу.

НЕ, Васа није понизан, јер су Живка и Васа рођаци, па он оправдано тражи услугу.

221. Прихватљив одговор:

Прихвата се одговор заснован на тексту у коме је наведен аргумент у прилог изабраном одговору.

На пример:

Да, Васа гледа само свој интерес. Могући аргументи: Васа каже да министар треба да води рачуна најпре о интересима своје фамилије (а он је Живкин ујак), па тек онда државе. Са Живком се свађао док није била министарка, а сада, када је министарка, одмах је посетио.

Не, Васа не гледа само свој интерес. Могући аргументи: Васа води рачуна о интересима своје фамилије и заузима се за њих код Живке.

Неприхватљив одговор:

Не прихватају се одговори у којима се не наводи аргумент у прилог изабраном одговору, већ се наводе уопштени одговори.

На пример: Васа гледа само свој интерес јер је себичан. Или: Васа не гледа само свој интерес јер је племенит.

222. 1. Прихватљив одговор:

Прихвата се одговор у коме се указује на Васину намеру да, користећи Живкину позицију у друштву, оствари корист (за себе и фамилију).

На пример: Васина основна намера је да оствари корист тако што ће злоупотребити Живкину друштвену позицију.

Неприхватљив одговор се не заснива на тумачењу текста, већ на произвољним и површним закључцима.

На пример: Васина намера је да се Живка зближи са члановима своје фамилије.

2. Прихватљив одговор:

Прихватају се образложења која су заснована на тумачењу текста и позивању на текст.

На пример: Васина користољубивост се запажа у предлозима и саветима које даје Живки. Говори јој да сада, када је министарка, треба да помогне фамилији. Каже да прво треба да подмири фамилију, па онда државу. Сазнајемо да је Васа прешао и преко Живкине увреде, само да би добио нешто од ње, пошто је постала министарка.

Неприхватљив одговор је онај који не представља позивање на текст и који износи произвољна или нетачна образложења.

На пример: Васина користољубивост се запажа у томе што покушава да код Живке изазове грижу савести (пошто га је раније вређала). Покушава да јој изнуди новац тиме што јој каже како су га позвали да и сутра дође у кафану.

223. в) наглашава се да то што фамилија зна о Живки може да буде по њу опасније од онога што ће о њој можда писати новине
224. Прихватљив одговор упућује на истицање наглог преокрета госпође министарке на друштвеној лествици.
На пример: Метафоре сликовито приказују како је госпођа Живка од обичне грађанке постала министарка.
Неприхватљив одговор не садржи пренос/поређење по сличности друштвеног положаја са (физичком) променом места (већ се нпр. реч *одскочила* тумачи у дословном смислу).
На пример: Госпођа Живка је одскочила када је чула да је постала министарка.
225. Сваки министар
своју фамилију
226. Да их примиш да ти сваки каже своју жељу и да видимо шта може да се учини.
227. Ја га не познајем, али он каже да нам је род.
228. в) постати охол, горд, узохолити се
229. а) рећи лаж о некоме
230. Васо, шта ти хоћеш сад са тим списком?

231.

Именица	Подврста	Род	Број	Падеж
списком	заједничка (именица)	мушки (род)	једнина	инструментал
Живка	властита (именица)	женски (род)	једнина	вокатив
фамилију	заједничка (именица)	женски (род)	једнина	акузатив

232.

Глагол из текста	Назив глаголског облика
искупићу	футур (први)
обећај	императив
знаш	презент
поздрави	императив

233.

Глагол	Глаголски облик	Лице	Број	Род
је рекла	перфекат	треће/3.	једнина	женски
ниса била	перфекат	друго/2.	једнина	женски
уверавам	презент	прво/1.	једнина	/
не би казала	потенцијал	треће/3.	једнина	женски

234. 2
3
1
235. а) изрична
236. б) Васа изгубио наду да ће неки члан фамилије постати успешан
237. 1. асимилација самогласника
2. сажимање самогласника
238. Немачки/немачки језик
239. а) Андрић је био ученик трећег разреда гимназије.
г) У књижарама је углавном виђао стране књиге.
240. в) Различите књиге које је посматрао у излогу.
241. в) подстицао своју машту
г) боље разумео људске тежње
242. Прихватљив одговор садржи идеју да су књиге у излогу будиле Андрићеву приповедачку стваралачку машту.
На пример: Гледајући књиге, Андрић је само по насловима замишљао садржину, обликовао причу. Стварао је у машти јунаке који су му били симпатични, али и оне непривлачне.
Неприхватљив одговор не садржи идеју о вези књига у излогу са приповедачевом стваралачком маштом.
На пример: Сви велики писци рано почињу да смишљају о чему ће писати књиге. Тако је и Андрић већ у детињству знао садржину својих будућих књига.
243. Прихватљив одговор се заснива на тумачењу текста, као и на разликовању одлика лирике и епике, као родова.
На пример:
1. У тексту преовлађују одлике лирике / лирског рода.
У тексту преовлађују одлике лирике због тога што главни лик приповеда како се осећа, о чему размишља док посматра књиге у излогу... (Недостају прави догађаји који су одлика епског дела.)
2. У тексту преовлађују одлике епике / епског рода.
У тексту преовлађују одлике епике због тога што главни лик приповеда како је неколико пута одлазио до излога књижаре и враћао се, како је маштао да пише... (Осећања не преовлађују над исприповеданим догађајем.)
Неприхватљив одговор се не заснива на тумачењу текста и/или на разликовању одлика лирике и епике, као родова.
На пример:
1. У тексту преовлађују одлике лирике / лирског рода.
У тексту преовлађују одлике лирике зато што главни лик одлази после школе до књижаре и гледа у излог...
2. У тексту преовлађују епике / епског рода.
У тексту преовлађују одлике епике зато што главни лик воли књиге и воли да их посматра...

244. Књиге су биле понајвише бечка или минхенска издања.
245. в) службеник
246. У ствари, боље би било то казати обрнутим редом, јер су књиге биле споредан, а канцеларијски материјал главни артикал.
247. г) роба у трговини
248. Та жеђ је била утолико већа што се до књига теже долазило.
249. б) присвојно значење (посесивно)
250. в) пасусе
251. а) Анин отац је особа којој се све може поверити.
252. в) Петер је био изненађен када је чуо да се његови родитељи не свиђају Аниној породици.
253. в) одрасле
254. б) треба да имају своје мишљење
255. Био је врло стидљив.
256. 1. Само велика љубав и оданост могу помоћи Ели, Маргот, Петеру и мени, а нико од нас то не добија.
2. Само велика љубав и оданост могу помоћи Ели, Маргот, Петеру и мени, а нико од нас то не добија.
257. 1. две / 2
2. три / 3
258. Петер је рекао Ани да се његови родитељи често свађају због политике, цигарета и разних ситница.
259. в) неправи објекат
260. а) приврженост
г) верност
261. а) поверити се
262. а) производити неразумљиве звукове
263. а) 1.
264. Нагло је дигао поглед и поцрвенео, било је стварно дирљиво гледати колико му је годило ових неколико речи. – Мислиш? – упитао је. – Да – рекла сам – то се лако види по ситницама које промакну с времена на време!
Петер је такође одличан момак, баш као тата!
265. Мама тренутно опет брунда – очито је љубоморна што ових дана више разговарам с госпођом Ван Дан него с њом.
266. в) Петеру је пријало што је Анин отац о њему имао лепо мишљење.
267. б) Ана је разочарана што одрасли не уважавају осећања младих.
268. г) саосећање

269. б) неразумевање између старих и младих
270. г) читању
271. а) Госпођа Перса поносно истиче Меланијино образовање.
272. 1. Куповином романа троши се новац и залуђују млади људи.
Образложење: Гђа Перса каже да писци немају другог посла, па *маме новце и залуђују младеж*.
2. Радња романа је нелогична / радња романа није реална.
Образложење: Гђи Перси није јасно *ошкуд се у књизи зна шта је он радио и разговаро се сам кад њосле њеџа нико није ошћо, а и он се шри дана далеко од сваке земље удавио сам самциш; само гаска ошћала њосле њеџа* или сл.
- Прихватљиви су и другачије исказани одговори ако преносе суштину садржану у наведеном одломку.
273. Прихватљив одговор:
Прихватљив је један или други одговор уколико је у њему наведен аргумент заснован на тексту, а да иде у прилог изабраном одговору.
На пример:
Пери би се свидео роман *Поџ Тиџа и џоџ Сџиџа*, јер Пера наводи да воли романе који описују оно што се може догодити и који критикују друштвену стварност (реалистички романи), а такав је роман *Поџ Тиџа и џоџ Сџиџа* – реалистично приказује живот у једном војвођанском селу.
Перси би се свидео роман *Поџ Тиџа и џоџ Сџиџа*, јер она каже да не воли романе у којима је све измишљено и лажно, а у *Поџ Тиџи и џоџ Сџиџи* се приказују ситуације које би се могле догодити.
- Неприхватљив одговор:
Не прихватају се одговори у којима се не наводи аргумент у прилог изабраном одговору.
Ученик не доводи у везу реалистичке елементе о којима говоре Перса и Пера са романом *Поџ Тиџа и џоџ Сџиџа*.
На пример:
Пери би се свидео роман јер је он реалан човек.
Перси би се свидео роман јер она воли да чита романе.
274. а) епитет
б) поређење
275. Прихватљив је одговор који садржи тумачење о односу међу ликовима.
На пример:
Госпођа Сџа је хтела своју Јуцу да опомене да се више истакне као учена девојка која радо чита. Постала је узбуђена и разочарана зато што је приметила да је Меланија вештија у истицању своје учености пред младим учитељем (који је за обе девојке био одговарајућа прилика за брак).
Неприхватљив је одговор који не објашњава односе међу ликовима.
На пример:
Јуца стварно воли да чита, али је срамежљива.
276. г) Писци су лењи људи који не желе да раде теже послове.

277. в) нагласи да је Меланија образованија од Јуле и посвећенија књигама и страним језицима
278. Ах, бештијо једна, гледај само како је пакосна, мора да уједе!
279. а) Перса преувеличава оне Меланијине навике за које претпоставља да би се свиделе Пери, како би задобила његову наклоност.
г) Меланија се тобоже брани, а у ствари јој прија то што мајка говори.
280. Књижевни род: епика / епска поезија / епска књижевност / епски књижевни род
Књижевна врста: роман
281. в) именица
282. – О, с драге воље – вели Пера.
283. А Преодница је већ оригинал; у њој има једна красна приповетка, Карловачки ђак од Косте Руварца.
284. 1. в) чит-
2. б) читалац
285. в) машта
286. – А ви се, госпођице, ко што видим, радо бавите читањем! – рече Пера прелиставајући ону књигу.
– О, ја сам, верујте, страсна у томе.
– Ман’те је – умеша се гђа Перса – кад узме књигу, та вам ондак не зна шта је доста.
287. А Преодница је већ оригинал; у њој има једна красна приповетка, Карловачки ђак од Косте Руварца.
288. – Ишти и ти, несрећо, једну! – шану брзо гђа Сида Јули, и гурну је кришом.
289. а) Потрага за Старим Расом
290. б) Назив Рас је млађи од назива Арса.
291. Најстарије вести сачували су грчки писани извори.
292. г) 3.
293. г) немају исти род
294. а) назив насељеног места
295. *Već je prošlo tavno veče, i nema se ponos hvata,
Sedi oči, kaluderi, otvorite mi teška vrata.*
296. Светлости ми душа хоће, а одмора слабе ноге,
Клонуло је моје тело, уморне су ноге моје –
297. б) долазак у манастир
298. б) нови духовни живот који је одабрао
299. б) Срећан је зато што су Растку битније духовне вредности од материјалног богатства.

300. б) јачина Расткове жеље да се замонаши
 г) разлика између световности коју напушта и духовности коју је одабрао
 д) вредност онога што манастир може да му пружи, а није могао двор

301. б) глагола у аористу

302. **Прихватљив одговор:**

Ученик наводи да Свети Сава и даље живи кроз славу коју је стекао, живи у причама о њему и у ономе што нас је научио.

На пример:

Свети Сава и даље живи тако што о њему говоримо као о књижевнику и духовном вођи српског народа.

Неприхватљив одговор:

Ученик даје одговор који је уопштен или нема везе са песмом.

На пример:

Свети Сава и даље живи јер је био члан династије Немањић.

303. 1. дескрипција

2. наратија

3. дијалог

304. песник војислав илић био је син песника јована илића. његове најпознатије песме су „зимско јутро”, „у позну јесен”, „свети сава”.

305. г) Растко Немањић, најмлађе дете Стефана Немање и Ане, био је први српски архиепископ.

306. дворови

307.

Глагол	Глаголски облик	Лице	Број	Род
презрео сам	перфекат	прво/1.	једнина	мушки
тражим	презент	прво/1.	једнина	/
примите	императив	друго/2.	множина	/

308. 1. ноћ

2. г) поноћ

309. б) синтагма

310. г) намерна

311. 1. г) (објекат)

2. а) (субјекат)

312.

Синтагме	Падеж	Значење
чело бледо	акузатив	предмет / трпилац радње
мило чедо	вокатив	обраћање

313. 1. мир
2. Т, Т, Н, Т, Н

314. а) касно

315. в) За.
г) Зб.

316. г) снажна

317. б) професор

318. в) *Добро, ево ти моја сиоменара.* г) *Смешам ли?*

319. ономатопеја

320. **Прихватљив одговор:**

Прихватљив је одговор који се позива на дечаково одушевљење Зорином отвореном симпатијом и непосредношћу, што код дечака претерано разбуктава машту, надања и очекивања.

На пример:

Хиперболом се изражава дечакова занесеност Зором и заљубљеност у њу.

Преувеличавање је у функцији описивања дечаковог стања душе итд.

Неприхватљив одговор:

Неприхватљив је одговор у коме се не позива на текст.

На пример:

Хиперболом се исказује колико је дечак нереалан и окренут свом свету. Дечак није био реалан у описивању ситуације, доживљаја и својих емоција. Хипербола служи и да се на смешан начин дочара дечакова узнемиреност.

321. г) отвореност

322. в) Плаши се да га Зора не исмеје због писма и симпатије коју осећа према њој.

д) Стидљив је и плаши се да Зора и остали ученици у одељењу не наслуте како се осећа.

323. б) Дечак је био веома срећан што је Зора пришла, али се стидео да то изговори и покаже поступцима.

д) Дечак је интензивно осећао велико одушевљење, које у збуњености није могао отворено испољити.

ђ) Дечака је Зорин поступак дубоко охрабрио и подигао му самопоуздање, али је уздржаност у понашању задржао.

324. Прихватљив одговор се заснива на тумачењу текста.

На пример:

ДА, дечак је био збуњен и затечен Зориним понашањем, збуњеност је и испољио, па су у том тренутку осећања несигурности и стидљивости надвладала заљубљеност и одушевљење. Иако је био заљубљен, желео је да се отвори и покаже јој своја осећања, али осећао је истовремено и збуњеност, дечачку стидљивост, несигурност у исход, па је његово обраћање Зори било суздржано, неразумљиво и неразговорно.

НЕ, његово понашање није одражавало заљубљеност коју је осећао. Своје емоције је сакрио иза неразговорног и неразумљивог мрмљања. Био је заљубљен у Зору. Желео је то да јој покаже, али су његова стидљивост, збуњеност и страх од реакције били јачи.

Неприхватљив одговор се не заснива на тумачењу текста.

На пример:

ДА, дечак није очекивао да му Зора приђе и ништа јој није рекао.

НЕ, дечак је био заљубљен у Зору и веома је био срећан због њеног пријатељског наступа.

325. б) унутрашњи монолог

г) наратија

326. г) „Како се улива, побогу, дијете!“, чудио се професор.

327. г) По *Мајарећим годинама*, роману Бранка Ћопића, снимљен је и истоимени филм, који говори о пишевом одрастању и школовању у бихаћком интернату пре Другог светског рата.

328. в) остати при свом ставу

329. г) 4.

330. Као да већ зна да ћу баш ја наићи, она мирно подиже главу и своје влажне бистре очи радознано заустави на мени као да ће рећи:

– Ти си тај писменко?

331. – Хоћеш ли ми написати нешто у споменар?

– ... ево ти мога споменара.

332. Као да већ зна да ћу баш ја наићи, она мирно подиже главу и своје влажне бистре очи радознано заустави на мени као да ће рећи:

– Ти си тај писменко?

333.

Реч из реченице	Врста речи	Подврста речи	Род	Број
клупи	именица	заједничка	женски	једнина
првој	број	редни	женски	једнина
своме	заменица	придевска/присвојна (за свако лице)	средњи	једнина

334.

Глаголи	Назив глаголског облика	Лице	Род	Број
тече	презент	3.	/	једнина
гроктао је	перфекат	3.	мушки род	једнина
не би се одливало	потенцијал	3.	средњи род	једнина

335

Синтагме	Главна реч синтагме	Врста синтагме
свог мјеста	мјеста	именичка
врло спретно	спретно	прилошка
шуштећи хаљином	шуштећи	глаголска

336. г) лукав и свевидећи женски створ

б) моју збуњеност

а) неколико пута

ђ) обазрела се

337. г) (уз) своје уво

в) Зорино гукање

338. Прихватају се као тачни одговори у којима је наведено да је реч о лету човека на Месец.

339. **Прихватљив одговор:**

Прихвата се као тачан одговор онај у коме се реч *бајка* из наслова приче везује за бајковиту и нестварну ситуацију у којој се нашао дечак на крају приче. Такође је прихватљиво и тумачење наслова у коме се главни јунак доживљава као типичан јунак ове књижевне врсте – жели да оствари немогуће.

На пример:

Дечак је пожелео да се попне на Месец, али то ради на необичан начин. Јури за Месецом, па се приповедачу или ономе ко то посматра са стране чини да дечак има чаробни штап којим гура Месечеву кутлу. Зато у наслову стоји да је ова прича бајка... Дечак хоће да дохвати Месец и ради то самоуверено, као да хоће да убере зрелу воћку. Личи на јунака бајке, мисли на свој циљ и ништа га не може спречити. Зато је ово бајка...

Неприхватљив одговор:

Одговор је неприхватљив ако је тумачење наслова произвољно, неутемељено у тексту приче – не доводи у везу наслов дела са бајковитом или нестварном ситуацијом у којој се нашао главни јунак или не доводи наслов дела са типичном особином јунака бајке, а то је да жели да оствари немогуће.

На пример:

Ова прича је бајка јер је писац као дечак маштао да дохвати Месец. Сваки човек је такав као дете...

Дечак жели да оствари свој сан, он воли авантуре. Ова прича има срећан крај као свака бајка. Зато је писац ово дело назвао бајком...

340. Прихватљиво је решење задатка ако садржи три од пет наведених примера из текста: дечак нејаког састава, плавокос, провидне уши, често се скрива у дну дворишта, мисли неку своју мисао.
341. 1. поређење, епитет (Редослед није битан.)
2. а) Употреба стилских фигура у наведеној реченици истиче сликовитост описаног пејзажа.
342. грађа, телесна грађа, тело, стас и сл.
343. д) 5.
344. У време кад би се иза једне планине губило Сунце, а изнад друге помаљао Месец, дечак је упирао очи у његов беличаст круг уцртан у загаситом небу.
345. в) придевска синтагма
346. а) субјекат
347. Род: женски
Број: једнина
Падеж: акузатив
348. а) – Боже, што је леп Месец! – узвикну дечак.
349. Стеван Раинковић, познати српски писац,
рођен је у месту Кересница.
350. А каква је, да је бог убије!
Од свију је и већа и љепша,
љепотом је коло зачинала,
а висином коло надвисила:
стоји звека на врату ћердана,
стоји шкрипа гаћа од сандала!
351. в) округност
352. в) зато што жели да докаже да Мали Радојица није мртав
353. издржљив храбар сналажљив
354. б) благонаклоност коју народни певач осећа према њему
в) саосећање народног певача са патњама Малог Радојице
355. г) неримовани десетерац
356. Књижевни род: епски (род) / епика / епска поезија
Књижевна врста: (народна) епска песма
357. в) 3.
358. Одговор: љ
359. 1. јотовање
2. девојка

360. „Радојица, допадноу мука!
И ми смо се и уздали у те
да ћеш ти нас кадгођ избавити,
ето и ти саде к нама дође [...]”

361. А. императив
Б. презент
В. аорист

362.

Примери	Падеж	Број
Јали грми, јал' се <u>земља</u> тресе?	номинатив	једнина
Не бојте се, <u>браћо</u> моја драга!	вокатив	једнина
Што доведе к <u>нама</u> Радојицу?	датив	множина
Хоће ли нас поморити <u>смрадом</u> ?	инструментал	једнина

363. Ал' је Раде чудан пливач био.

364. б) раставни однос
а) саставни однос
в) супротни однос

365. Реч бој је написана малим словом зато што је реч о устаљеном изразу у народу.

366. 1. животиње / пса
2. (на) Растка / Растко

367. Већ су разносили Савина стопала,
Савин кук и Савин лакат,
По продолима и јаругама земље
Због које је подељен свет,
Кад је Свети Сава отпасао мач уста,
Једино оружје које је носио,
А које је и нама оставио,
Говорећи ове речи:

– Нека је проклета земља у којој су
Пашчад пуштена, а камење свезано.

368. имперфекат
треће / 3.
једнина

369. генитив
време / времена

370. инструментал
средство / средства

371. 1. именичкој (синтагми)
2. уста

372. а) касније

373. в) хладан

374. **Прихватљив одговор:**

Песник није писао стихове у рими, премда се на неким местима уочава понављање завршних слогова између стихова. С друге стране, стихови јесу распоређени у строфе, али оне нису све исте врсте будући да имају различити број стихова.

375. **Прихватљив** је одговор који у метафоричном изразу *оштра саши мач усша* препознаје и истиче моћ изговорене речи, језика или говора у сусрету са непријатељем (псима), при чему се уочава и наглашава да језик има снагу попут мача – бритко сече све пред собом. Такав језик, истовремено леп, силан и опасан, Свети Сава је оставио и нама да га негујемо и оштримо. Језик је најснажније оружје које поседујемо.

На пример:

Свети Сава је духовник/монах и његов једини мач/оружје јесте језик. Пси који су га напали представљају/симболизују опасности које прете светитељу или ономе који крене његовим путем. Када отпаше језик, снагом изговорене речи, која је моћна и сече као мач, Свети Сава се супротставља непријатељу. Такав језик је и нама оставио да га негујемо и да нам он буде најјаче оружје којим се бранимо.

Неприхватљив је одговор који у истакнутом метафоричном исказу не препознаје говор и језик као и одговор који не повезује језик са мачем као јединим светитељевим оружјем.

На пример:

Пошто није могао да се одбрани од паса камењем, Свети Сава је узео мач, јер је то једино оружје које је имао, и њиме је покушао да отера псе.

376. **Прихватљив** је одговор који значење подвученог стиха доводи у везу са Савиним опредељењем за духовни живот. То је живот посвећен служењу Богу. Такво опредељење од Растка ће начинити Саву, а промена имена доживљена је као ново рођење – за овај свет Растко је престао да постоји, али се у духовном свету родио Сава.

На пример:

Пре него што се замонашио, Свети Сава се звао Растко. Кад је узео ново име, он се поново родио. Престао је да постоји за земаљски свет, а почео је да постоји у свету где живе духовници, свец и сви они који су свој живот посветили вери.

Неприхватљив је одговор који не доводи у везу Савино духовништво са чином поновног рођења.

На пример:

Пре него што се родио, Свети Сава се звао Растко. Такво име су му дали родитељи.

377. **Прихватљив** је одговор у којем је пут Светога Саве протумачен као пут учености, мудрости, и племенитости; у којем се о Светом Сави говори као о изузетној личности у српској култури. Пси метафорично представљају оне којима је културно, научно и духовно уздизање страшно, оличење су зла, то су они што осујете све који се налазе на *Савиној страни*. Чињеница да се то догађало у прошлости, али се догађа и у садашњости, казује да је ова појава свевремена/универзална.
- Неприхватљив** је одговор у коме се дословно тумачи како су Светог Саву на путу напали пси.
378. **Прихватљиви** су одговори који тумачење наслова доводе у везу са једним од следећих могућих значења:
1. Песма има изражен фабуларни ток, подсећа на легендарну причу, у својој основи има један конкретан догађај, причу.
 2. Савино дело и личност трају вековима као прича без краја. Временски оквир песме подсећа на широки временски распон прозног дела – приче.
379. **Прихватљив** је одговор у коме се стихови са краја песме тумаче као критика сваког неслободног друштва, друштва у коме не постоји слобода изражавања и право на одбрану када си нападнут и угрожен на било који начин. Пашчад симболише свако зло, док свезано камење представља ускраћено право на одбрану, борбу против зла.
380. **Прихватљив одговор:**
- Песник жели да укаже на свеприсутност Светога Саве без обзира на време у којем се живи, да покаже да је он увек међу нама. Просветитељске вредности које је Свети Сава својим животом и делом потврдио јесу општеважеће (универзалне). Овим поступком песник наглашава да је вечност оно што одређује Саву и што се везује за његово име, па се самим тим указује и на појам вечне садашњости.
381. **Прихватљив** је одговор у коме се као заједничко у односу Светог Саве према злу у оба књижевна дела издваја борба против зла и злих људи снагом изговорене речи – клетве. Свети Сава изговара клетву и у једном и у другом делу.
- Одговор мора бити јасан и правописно исправан.
- Пример 1:
- Свети Сава проклиње зле људе. Он се против зла бори снажним речима клетве.
- Пример 2:
- Свети Сава познаје свој народ добро. Зна да народ верује у клетву, да се зло побеђује страхом од проклетства.
- Неприхватљив** је одговор који је нејасан, непотпун, правописно нетачан и који не проналази заједничко за оба дела. **Неприхватљив** је одговор у коме се Савина клетва тумачи као позив на физичку борбу против зла (нпр. рушењем домова оних који су зли):
382. б) умишљеност
г) надменост

383. а) На Косову ће свако делом показати какав је и колики је јунак.
в) На Косову ће се видети чија дела одговарају изговореним речима за трpezом.
ђ) На Косову ће се делима показати свачије поштење и родољубље.

384. **Прихватљиви** су одговори који описују сукоб између Вука Бранковића и Милоша Обилића, а позивају се на Вукову клевету и Милошеву одбрану части, односно заветовање да ће убити султана Мурата.

Пример 1:

Драмски сукоб настаје када Вук Бранковић лажно говори о Милошу Обилићу као о издајнику. Милош присутнима указује на своју част и поштење и најављује да ће то доказати у предстојећем боју убиством Мурата.

Пример 2:

Драмски сукоб настаје између Вука Бранковића и Милоша Обилића. Милош не жели да прећути када га Вук вређа пред свима, већ најављује да ће доказати своје поштење у Косовском боју. Та његова најавна доводи до неверице и оштрих полемика међу господом за столом. Због Вукове клевете, многи не верују у Милошеву част, и зато је он решен да им докаже супротно.

Неприхватљиви су одговори у којима се не препознаје да је сукоб између Вука Бранковића и Милоша Обилића главни сукоб у одломку, да је он покретач радње и свих осталих сукоба.

Пример 1:

Милош Обилић је у сукобу са окупљеном господом јер му ништа не верују.

Пример 2:

Милош Обилић је у сукобу са самим собом јер није сигуран да ће убити султана Мурата, а пред свима је то најавио, па се прибојава да ће бити неуспешан.

Пример 3:

Милош Обилић је у сукобу са Левчанином јер он изјављује да је Милош луд.3

385. **Прихватљиви** су одговори који доводе у везу Милошеву реченицу са историјским значајем битке. Милош схвата да је живот пролазан, а да је вечна слава оних јунака који се храбро боре за свој народ и као такви буду запамћени у традицији. Такође, схвата да ће и они који буду издали своју војску бити заувек запамћени као издајници.

На пример:

Милош указује својим саборцима на то да је јако важно да буду одважни у борби, јер тако могу да стекну вечну славу. Није важно да ли ће изгубити живот, важно је да се искрено боре за свој народ, јер ће се до века памтити њихови подвизи током битке. Такође ће се до века памтити и издаја. Он тако жели да охрабри остале јунаке да се свим срцем боре против Турака и да укаже на важност битке која им предстоји.

Неприхватљиви су уопштени одговори и одговори који се не позивају на текст.

На пример:

Милош Обилић говори да ће до века бити исти као сутра, јер није у човековој природи да се мења.

386. г) Говорећи о зрну нечега, Лазар мисли на преко потребно јединство међу великашима.
 д) Из одломка је јасно да Лазар мисли да снага вере и јака воља обезбеђују сваки успех.
 е) Зрно мудрости је неопходно да би један народ могао да опстане у тешким ситуацијама.
387. **Прихватљив одговор:**
 Прихватљив је одговор у коме се *јорки јуџљај* тумачи у пренесеном смислу, као здравица која је упропашћена тешким речима, неоснованим, неутемељеним оптужбама.
 На пример:
 Обилићу је пресело вино и здравица јер је Вук Бранковић, иронично подижући пехар, својим речима тешко увредио и неосновано напао Обилића.
Неприхватљив одговор:
 Неприхватљив је одговор у коме се не позива на текст или се израз *јорки јуџљај* тумачи дословно, као лоше и горко вино.
 На пример:
 Милош Обилић није уживао у здравици и она му је пресела.
 Милошу Обилићу се није допало вино које је попио.
388. (Тријезар јорба Лазарево вино, зајим ја сја у Лазареву чашу. Лазар, дијавши чашу, усјаје.)
(Усјаје, јодјавши чашу.)
(Исија пехар и одлази.)
389. драма / драмски (књижевни) род / драмска поезија
390. да – везник
 једног – број
 мирније – прилог
 уочи – предлог
391. женски (род)
392. б) устезати се
393. в) увредљиве
394. Пр|ву| ћу| чашу| по|ди|ћи| мојим| вој|ни|ци|ма!
395. в) На Газиместану је 1989. године обележена 600-годишњица Косовске битке, којој је присуствовало триста хиљада људи.
396. а) мотив заветовања
 б) мотив оклеветаног јунака
 д) мотив здравице

397. Прихватљиви одговори:

У драми се кнез Лазар благонаклоно односи према Милошу, назива га најбољим јунаком и указује му част тиме што жели прво њему да наздрави. Када га Вук Бранковић оптужи за издају коју спрема, кнез Лазар тражи доказ обема странама, ни у једном тренутку не оптужујући Милоша. У песми кнез оптужује Милоша, називајући га неверником. Он има утемељен став о томе да је Милош крив и не доводи своје мишљење у питање.

На пример:

Кнез Лазар се не опходи исто према Милошу у оба текста. У драмском одломку му верује и указује му част на разне начине. Чак и када га Вук оптужи за издају, кнез и даље није непријатан према Милошу. У песми он од почетка показује отворену сумњу у њега, називајући га неверником и издајцом. У драми га, напротив, назива највећим јунаком.

Неприхватљиви одговори:

Неприхватљиви су они одговори који се не позивају на ова два одломка и у којима се говори уопштено.

На пример:

Кнез Лазар се расправљао са Милошем јер се плашио скорашњег боја. Он је предосећао трагедију српског народа, па зато није био расположен.

398. а) Не треба посустајати због животних падова, разочарања и неуспеха.

г) Из неуспеха треба да изађемо јачи, мудрији и спремнији за нове изазове.

399. в) Живот се састоји од безброј могућности за нове почетке.

400. Прихватљив одговор:

Прихватљив је одговор у коме се олуја тумачи у пренесеном смислу као снажна и непријатна животна ситуација, околност или недаћа.

На пример:

Олују тумачимо у овим стиховима као непредвидиву, наглу, бурну животну ситуацију која може да нас задеси, скрене наш животни пут, спречи у некој намери, онемогући наше деловање или проузрокује неке друге емотивне последице.

Неприхватљив одговор:

Неприхватљив је одговор у коме се не позива на смисао песме у целини или се реч олуја тумачи дословно као временска непогода, разорни ветар или слично.

На пример:

Човек треба да се снађе у свакаквој олуји јер ће после тога бити снажнији и задовољнији.

Човек треба да се чува олује јер је она веома опасна, може да нас обори.

401. Прихватљив одговор:

Прихватљив је одговор који се позива на метафоричко значење глагола падати (обесхрабрити се, изгубити наду, подстицај, смисао...), при чему се обавезно истиче мисао да се живот састоји од успеха, али и неуспеха, и да је важно пронаћи снагу за нови почетак.

На пример:

Снага сваког човека крије се управо у способности да животне недаће храбро поднесе, препозна те недаће као изазов за проналажење новог пута, смисла, снаге и моћи да се истраје и настави. Не треба поклекнути, упасти у малодушност, већ се суочити с неуспехом, превазићи га и из тога црпети нову снагу.

Неприхватљив одговор:

Неприхватљив је одговор у коме се не позива на текст, дословно се тумачи глагол падати у физичком смислу или се поједностављено тумачи смисао живота у заобилажењу, спречавању свих могућих неуспеха.

На пример:

Падови су веома опасни и треба да их се чувамо и избегавамо их.

Треба бити пажљив да никада не паднемо и не повредимо се.

Смисао живота јесте у томе да се избегну и предупредe сви несупеси и животни падови.

402. а) Песма добија свој смисао тек у доживљају сваког читаоца, па су због тога тумачења песме особита и непоновљива.

403. а) непосредним и присним обраћањем читаоцу у 2. лицу
в) понуђеним, али и отвореним могућностима за лични избор
д) употребом упитних реченица

404. а) метафоричност
г) укрштена и парна рима
е) мелодичност и ритмичност

405. б) *Плава звезда*
г) *Шашава њесма*

406. б) *Аутибиографија*
в) *Најљубавнија њесма*

407. г) Рођен сам 1932. године у северном Банату, у селу Мокрину, где сам ишао и у основну школу.

408. б) неузвраћена љубав

409. Неких се нових очију сетиш
и схватиш: ти летиш... дивније летиш.

410. лепше
дивније

411. Све нове љубави друкчије вреде.
Живи се сваки пут из почетка.

412. у твоје срцу

413. 1. намерна (реченица)
2. изрична (реченица)
414. г) Организована је свечаност поводом преноса посмртних остатака Бранка Радичевића.
415. (Називали су га:) град белих кула / градом белих кула.
416. а) певао је најлепше што може
417. б) окупила су се српска певачка друштва
418. в) Били су очарани гласовима певача јер су будили снажна осећања.
419. б) *Ђачки распејанак*
420. а) опасност која је Србији претила од суседне државе

421. **Прихватљив одговор:**

Прихватљив је одговор у коме се висина Београда схвата као метафоричка. Око Београда се одиграла историја српског народа, па га Пупин стога доживљава као важан.

На пример:

Пупин доживљава Београд као узвишен јер му је важан због његове историје.

Неприхватљив одговор:

Неприхватљив је онај одговор у коме се ученик не позива на текст или у коме се висина Београда схвата дословно.

На пример:

Пупин Београд доживљава као узвишен јер има високе зграде.

Или: Поред Београда се налази планина Авала, па га зато писац доживљава као узвишен.

422. 1. српских, отпрате
2. представници
423. Много ме је мучила жеља да ту сиђем и испнем се на врх Авале, близу Београда, и одатле поздравим јуначку Србију, као што сам са врха снегом покривеног Титлиса поздравио херојску Швајцарску.
424. б) саиграч
425. множина / у множини
426. Мене позваше да се придружим панчевачком изасланству, те да на овој свечаности представљам Америку.
427. 1. намерна (реченица)
2. односна (реченица)

428.

Синтагме	Падеж	Значење падежа
идућег јутра	генитив	време / временско / времена
(у) Карловце	акузатив	место / место завршетка кретања / циљ

429. в); г); д); а)
430. а) плови на релацији Београд–Панчево

431. а) скуп већег броја људи
432. в) 1847.
433. г) зими
434. 6 / шест (пута)
435. в) Наведени коментар изражава приповедачев ироничан однос према разлозима који ће довести до смрти главног јунака.
 д) Наведени коментар показује приповедачко умеће – читаочева пажња се усмерава на даљи ток радње.

436. Прихватљив одговор:

Прихватљив је одговор који је целовит, састављен од јасних, граматички и правописно исправних реченица. Тумачења наведеног мотива треба да иду у правцу Чеховљевих настојања да што боље осветли баналне разлоге смрти главног јунака. Червјаков је поседовао чиновничку свест, ограничену слободу. Смрт у униформи представља симбол врхунца бесмисла – чиновника у смрт одводи његова слепа жеља да до краја остане понизан.

Пример прихватљивог одговора:

Червјаков умире у својој униформи јер писац тако наглашава да је она симбол јунаковог послушничтва. Писац жели и да истакне узроке једне бесмислене смрти.

Неприхватљив одговор:

Неприхватљив је одговор који није целовит, јасан, граматички и правописно исправан. Уопштена тумачења која нису у вези са идејама садржаним у причи нису прихватљива.

Пример неприхватљивог одговора:

Червјаков је умро изненада и није имао времена да промени одело. Смрт га је изненадила.

437. – Упрскао сам га пљувачком! – помисли Червјаков.

438. прилошка одредба (за начин)

439. в) Чим је дошао кући, Червјаков исприча жени шта му се десило.
 д) Кад је генерал пошао у свој кабинет, Червјаков коракну за њим.

440. глаголска (синтагма)
 (прилошка) одредба за време

441. изрична (реченица)

442. 1. плусквамперфекат
 2. прво / 1. (лице)
 3. једнина

443. Почетком другог тромесечја односи снага почињу да се изједначују.

444. Читава војска мрава ради за њу, проналазе резултате и достављају јој их кришом испод клупе.

445. в) како би победу искористио за придобијање наклоности девојчица

446. а) Приповедач је усхићено увидео, сигуран у своју надмоћ, да ће Јулија бити сасвим извесно поражена.
в) Приповедач је потпуно успео да освоји наклоност девојчица које су га прикривено охрабривале.

447. г) употребом различитих стилских фигура

448. 1.

Метафора

2.

Прихватљив одговор:

Прихватљив је одговор који реч зараза тумачи у пренесеном значењу, као атмосферу у одељењу, у којој промена става полако прелази с једног ученика на другог. Ученици су постепено почели своју наклоност усмеравати ка дечаку, тек кад су видели да се однос снага у одељењу мења, и то у дечакову корист. Прво су став промениле девојчице, а потом се и међу дечацима почело осећати колебање и нелагодност (симптоматично и издајничко кашљуцање).

Пример прихватљивог одговора:

На почетку надметања Јулија има више присталица у одељењу. Касније се ситуација мења у Андијеву корист. Ту постепену промену става код великог броја ученика приповедач назива заразом.

Неприхватљив одговор:

Неприхватљив је одговор који реч зараза тумачи дословно, неутемељено на тексту и банализује значење.

Пример неприхватљивог одговора:

Атмосфера је названа заразом јер су ученици кашљуцали и претило је да се болест пренесе на остале ученике.

449. **Прихватљив одговор:**

Прихватљиво је тумачење које Јулијин плач тумачи као резултат повређеног поноса и пољуљане сујете због очигледног јавног пораза. Такође, Јулијин плач се може тумачити и као последица неиспољене љутње, немоћи да се разреши болна ситуација у којој се нашао.

Пример прихватљивог одговора:

Јулија је плакала јер је схватила да је изгубила у надметању са дечаком, болно је спознала да су сви у одељењу прешли на „супротну”, дечакову страну, а она сама није у стању да ту болну ситуацију разреши.

Неприхватљив одговор:

Неприхватљиво је тумачење које се не заснива на тексту или се текст препричава без тумачења.

Пример неприхватљивог одговора:

Јулија је плакала након што је дечак освојио предност у одељењу. (Препричава се радња, али се не тумачи.)

450. Прихватљив одговор се заснива на тумачењу текста.

Пример прихватљивог одговора:

ДА. Приповедач је био поносан и срећан јер је из надметања са Јулијом изашао као победник. Његов горди став на прави начин то одражава. Задовољан собом и својим постигнутим успехом, приповедач се труди да то и физичким ставом подржи.

НЕ. Приповедач је био поносан и горд, али је осећао и сажаљење према девојци коју је поразио смишљеном тактиком пред целим одељењем. Сажаљење је потиснуо и није дозволио да се примети та емоција коју је вешто прикрио самоувереним ставом.

Напомене:

– Ученик може у одговору да употребљава речи приповедач/наратор/књижевни јунак/књижевни лик/дечак.

– Ученик може да напише краће или дуже комуникативне реченице и има слободу да уобличи композицију свог одговора (нпр. да наведе закључке које затим поткрепљује/образлаже цитирајући или парафразирајући текст).

Неприхватљив одговор се не заснива на тумачењу текста, уопштен је и недоречен.

Пример неприхватљивог одговора:

ДА. Приповедач се понашао управо онако како се осећао.

Приповедач је био веома поносан јер је био победник.

НЕ. Приповедач није показао све оно што је осећао. / Приповедач је осећао сажаљење према Јулији.

Напомена:

Уколико имате коментар или сугестију у вези са задацима и решењима у овој збирци, молимо вас пошаљите их на адресу zbirke@ceo.gov.rs.

Листа образовних стандарда који се испитују задацима на завршном испиту

Основни ниво

Ученик/ученица на основном нивоу:

Вештина читања и разумевање прочитаног

- СЈ.1.1.2. разликује уметнички и неуметнички текст; уме да одреди сврху текста: експозиција (излагање), дескрипција (описивање), нарација (приповедање), аргументација, пропаганда
- СЈ.1.1.3. препознаје различите функционалне стилове на једноставним примерима
- СЈ.1.1.4. разликује основне делове текста и књиге (наслов, наднаслов, поднаслов, основни текст, поглавље, пасус, фуснота, садржај, предговор, поговор); препознаје цитат; служи се садржајем да би пронашао одређени део текста
- СЈ.1.1.5. проналази и издваја основне информације из текста према датим критеријумима
- СЈ.1.1.6. разликује у тексту битно од небитног, главно од споредног
- СЈ.1.1.7. повезује информације и идеје изнете у тексту, уочава јасно исказане односе (временски след, средство – циљ, узрок – последица и сл.) и изводи закључак заснован на једноставнијем тексту
- СЈ.1.1.8. чита једноставне нелинеарне елементе текста: легенде, табеле, дијаграме и графиконе

Писано изражавање

- СЈ.1.2.1. зна и користи оба писма (ћирилицу и латиницу)
- СЈ.1.2.2. саставља разумљиву, граматички исправну реченицу
- СЈ.1.2.5. свој језик прилагођава медијуму изражавања (говору, односно писању), теми, прилици и сл.; препознаје и употребљава одговарајуће језичке варијетете (формални или неформални)
- СЈ.1.2.6. влада основним жанровима писане комуникације: саставља писмо; попуњава различите обрасце и формуларе с којима се сусреће у школи и свакодневном животу
- СЈ.1.2.8. примењује правописну норму (из сваке правописне области) у једноставним примерима

Граматика, лексика, народни и књижевни језик

- СЈ.1.3.1. зна особине и врсте гласова; дели реч на слоге у једноставнијим примерима; примењује књижевнојезичку норму у вези са гласовним променама
- СЈ.1.3.4. препознаје врсте речи; зна основне граматичке категорије променљивих речи; примењује књижевнојезичку норму у вези с облицима речи
- СЈ.1.3.5. разликује просте речи од твореница; препознаје корен речи; гради реч према задатом значењу на основу постојећих творбених модела
- СЈ.1.3.6. препознаје синтаксичке јединице (реч, синтагму, предикатску реченицу и комуникативну реченицу)
- СЈ.1.3.7. разликује основне врсте независних реченица (обавештајне, упитне, заповедне)
- СЈ.1.3.8. одређује реченичне и синтагматске чланове у типичним (школским) примерима
- СЈ.1.3.9. правилно употребљава падеже у реченици и синтагми
- СЈ.1.3.10. правилно употребљава глаголске облике (осим имперфекта)
- СЈ.1.3.11. препознаје бирократски језик као непожељан начин изражавања
- СЈ.1.3.12. познаје основне лексичке појаве: једнозначност и вишезначност речи; основне лексичке односе: синонимију, антонимију, хомонимију; метафору као лексички механизам
- СЈ.1.3.13. препознаје различита значења вишезначних речи које се употребљавају у контексту свакодневне комуникације (у кући, школи и сл.)
- СЈ.1.3.14. зна значења речи и фразеологизама који се употребљавају у контексту свакодневне комуникације (у кући, школи и сл.), као и оних који се често јављају у школским текстовима (у уџбеницима, текстовима из лектире и сл.)
- СЈ.1.3.15. одређује значења непознатих речи и израза на основу њиховог састава и/или контекста у коме су употребљени (једноставни случајеви)
- СЈ.1.3.16. служи се речницима, приручницима и енциклопедијама
- СЈ.1.3.17. разликује појмове књижевног и народног језика; зна основне податке о развоју књижевног језика код Срба (од почетака до данас)
- СЈ.1.3.18. зна основне податке о пореклу и дијалекатској разуђености српског језика
- СЈ.1.3.19. зна основне податке о језицима националних мањина

Књижевност

- CJ.1.4.1. повезује наслове прочитаних књижевних дела (предвиђених програмима од V до VIII разреда) са именима аутора тих дела
- CJ.1.4.2. разликује типове књижевног стваралаштва (усмена и ауторска књижевност)
- CJ.1.4.3. разликује основне књижевне родове: лирику, епику и драму
- CJ.1.4.4. препознаје врсте стиха (римовани и неримовани; осмерац и десетерац)
- CJ.1.4.5. препознаје различите облике казивања у књижевноуметничком тексту: нарација, дескрипција, дијалог и монолог
- CJ.1.4.6. препознаје постојање стилских фигура у књижевноуметничком тексту (епитет, поређење, оноματοпеја)
- CJ.1.4.7. уочава битне елементе књижевноуметничког текста: мотив, тему, фабулу, време и место радње, лик...

Средњи ниво

Ученик/ученица на средњем нивоу:

Вештина читања и разумевање прочитаног

- CJ.2.1.2. познаје врсте неуметничких текстова (излагање, технички опис, техничко приповедање, расправа, реклама)
- CJ.2.1.3. препознаје и издваја језичка средства карактеристична за различите функционалне стилове
- CJ.2.1.4. разликује све делове текста и књиге, укључујући индекс, појмовник и библиографију и уме њима да се користи
- CJ.2.1.5. проналази, издваја и упоређује информације из два краћа текста или више њих (према датим критеријумима)
- CJ.2.1.6. разликује чињеницу од коментара, објективност од пристрасности и пропаганде на једноставним примерима
- CJ.2.1.7. препознаје став аутора неуметничког текста и разликује га од другачијих ставова изнетих у таквом тексту

Писано изражавање

- CJ.2.2.2. саставља вест, реферат и извештај
- CJ.2.2.4. зна основне особине говорног и писаног језика
- CJ.2.2.5. зна правописну норму и примењује је у већини случајева

Граматика, лексика, народни и књижевни језик

- CJ.2.3.1. одређује место акцента у речи; зна основна правила акценатске норме
- CJ.2.3.2. препознаје гласовне промене
- CJ.2.3.3. познаје врсте речи; препознаје подврсте речи; уме да одреди облик променљиве речи
- CJ.2.3.4. познаје основне начине грађења речи (извођење, слагање, комбинована творба, претварање)
- CJ.2.3.5. препознаје подврсте синтаксичких јединица (врсте синтагми, независних и зависних предикатских реченица)
- CJ.2.3.6. одређује реченичне и синтагматске чланове у сложенијим примерима
- CJ.2.3.7. препознаје главна значења падежа у синтагми и реченици
- CJ.2.3.8. препознаје главна значења и функције глаголских облика
- CJ.2.3.9. познаје метонимију као лексички механизам
- CJ.2.3.10. зна значења речи и фразеологизама који се јављају у школским текстовима (у уџбеницима, текстовима из лектире и сл.), као и литерарним и медијским текстовима намењеним младима, и правилно их употребљава
- CJ.2.3.11. одређује значења непознатих речи и израза на основу њиховог састава и/или контекста у коме су употребљени (сложенији примери)

Књижевност

- CJ.2.4.1. повезује дело из обавезне лектире са временом у којем је настало и са временом које се узима за оквир приповедања
- CJ.2.4.2. повезује наслов дела из обавезне лектире и род, врсту и лик из дела; препознаје род и врсту књижевноуметничког дела на основу одломака, ликова, карактеристичних ситуација
- CJ.2.4.3. разликује лирско-епске врсте (балладу, поему)
- CJ.2.4.4. разликује књижевнонаучне врсте: биографију, аутобиографију, дневник и путопис и научно-популарне текстове

- CJ.2.4.5. препознаје и разликује одређене (тражене) стилске фигуре у књижевноуметничком тексту (персонификација, хипербола, градација, метафора, контраст)
- CJ.2.4.6. одређује мотиве, идеје, композицију, форму, карактеристике лика (психолошке, социолошке, етичке) и њихову међусобну повезаност
- CJ.2.4.7. разликује облике казивања у књижевноуметничком тексту: приповедање, описивање, монолог/ унутрашњи монолог, дијалог
- CJ.2.4.8. уочава разлику између препричавања и анализе дела

Најредни ниво

Ученик/ученица на напредном нивоу:

Вештина читања и разумевање прочитаног

- CJ.3.1.1. проналази, издваја и упоређује информације из два дужа текста сложеније структуре или више њих (према датим критеријумима)
- CJ.3.1.2. издваја кључне речи и резимира текст
- CJ.3.1.3. издваја из текста аргументе у прилог некој тези (ставу) или аргументе против ње; изводи закључке засноване на сложенијем тексту
- CJ.3.1.4. чита и тумачи сложеније нелинеарне елементе текста: вишеструке легенде, табеле, дијаграме и графиконе

Писано изражавање

- CJ.3.2.5. зна и доследно примењује правописну норму

Граматика, лексика, народни и књижевни језик

- CJ.3.3.1. дели реч на слоге у сложенијим случајевима
- CJ.3.3.2. познаје гласовне промене (уме да их препозна, објасни и именује)
- CJ.3.3.3. зна и у свом говору примењује акценатску норму
- CJ.3.3.4. познаје подврсте речи; користи терминологију у вези са врстама и подврстама речи и њиховим граматичким категоријама
- CJ.3.3.5. познаје и именује подврсте синтаксичких јединица (врсте синтагми, независних и зависних предикатских реченица)
- CJ.3.3.6. познаје главна значења падежа и главна значења глаголских облика (уме да их објасни и зна терминологију у вези с њима)
- CJ.3.3.7. уме да одреди значења непознатих речи и израза на основу њиховог састава, контекста у коме су употребљени, или на основу њиховог порекла
- CJ.3.3.8. зна значења речи и фразеологизама у научнопопуларним текстовима, намењеним младима, и правилно их употребљава

Књижевност

- CJ.3.4.1. наводи наслов дела, аутора, род и врсту на основу одломака, ликова, карактеристичних тема и мотива
- CJ.3.4.2. издваја основне одлике књижевних родова и врста у конкретном тексту
- CJ.3.4.3. разликује аутора дела од лирског субјекта и приповедача у делу
- CJ.3.4.4. проналази и именује стилске фигуре; одређује функцију стилских фигура у тексту
- CJ.3.4.5. одређује и именује врсту стиха и строфе
- CJ.3.4.6. тумачи различите елементе књижевноуметничког дела позивајући се на само дело
- CJ.3.4.7. изражава свој став о конкретном делу и аргументовано га образлаже
- CJ.3.4.8. повезује књижевноуметничке текстове с другим текстовима који се обрађују у настави

СПИСАК ЗАДАТАКА СА ШИФРАМА СТАНДАРДА

Стандард	Редни број задатка
CJ.1.1.2.	1.
CJ.1.1.3.	2-3.
CJ.1.1.4.	250.
CJ.1.1.5.	6, 238, 249, 251-252, 270, 290, 317-318, 338, 414-415, 434.
CJ.1.1.6.	7-8, 289.
CJ.1.1.7.	9-11, 239-240, 253-254, 271, 352, 416-418.
CJ.1.1.8.	4-5.
CJ.1.2.1.	295.
CJ.1.2.6.	12-14.
CJ.1.2.8.	15-23, 304, 349, 406, 433.
CJ.1.3.1.	24-28, 244, 255, 291, 358, 394, 409.
CJ.1.3.4.	29-38, 256, 281-283, 306, 361.
CJ.1.3.5.	39-42, 284.
CJ.1.3.6.	43, 225, 257- 258, 309, 426.
CJ.1.3.7.	45.
CJ.1.3.8.	44, 46, 259, 429, 438, 443.
CJ.1.3.11.	47.
CJ.1.3.12.	48, 260, 245- 246.
CJ.1.3.13.	49, 261, 315.
CJ.1.3.14.	50, 228-229.
CJ.1.3.15.	51, 247, 262, 285, 314, 328, 430-431.
CJ.1.3.16.	52, 263, 292, 329, 343, 357.
CJ.1.3.17.	53-54, 57, 59-60, 432.
CJ.1.3.18.	55-56, 58.
CJ.1.3.19.	61-62.
CJ.1.4.1.	63-65, 405, 419.
CJ.1.4.2.	66.
CJ.1.4.3.	67, 213.
CJ.1.4.4.	68, 296, 355.
CJ.1.4.4.	68, 295, 354.
CJ.1.4.5.	69, 264, 303, 350.
CJ.1.4.6.	70-73, 265, 319.

Стандард	Редни број задатка
CJ.1.4.7.	74-78, 266-269, 297, 321.
CJ.2.1.3.	79.
CJ.2.1.4.	82.
CJ.2.1.5.	80-81, 83-86, 396.
CJ.2.1.6.	87-88.
CJ.2.1.7.	402.
CJ.2.2.2.	89-91.
CJ.2.2.5.	92-98, 305, 327, 348, 407.
CJ.2.3.2.	99-102, 330.
CJ.2.3.3.	103, 230-233, 248, 286-288, 293, 331-332, 344, 360, 368, 390, 410, 423, 442, 444.
CJ.2.3.4.	104-105, 308, 424.
CJ.2.3.5.	106, 234-235, 310, 345, 411, 439.
CJ.2.3.6.	107, 108, 226- 227, 311, 336, 346, 363, 412.
CJ.2.3.7.	109-111, 249.
CJ.2.3.10.	112-114, 294, 408.
CJ.2.3.11.	115-119, 236, 316, 392-393.
CJ.2.4.1.	120-121.
CJ.2.4.2.	122-124, 280, 356, 389.
CJ.2.4.4.	125-126.
CJ.2.4.5.	127-133, 214- 216, 274.
CJ.2.4.6.	134-140, 217- 218, 275-277, 298-299, 322, 340, 351, 353, 382, 398-399, 401, 445-446.
CJ.2.4.7.	141-142, 219, 278, 325.
CJ.3.1.1.	143-144, 397.
CJ.3.1.2.	145.
CJ.3.1.3.	146-149, 220- 221, 241-242, 272-273, 339, 365-366.
CJ.3.1.4.	150-151.

Стандард	Редни број задатка
CJ.3.2.5.	152-163, 326, 395, 437.
CJ.3.3.1.	164.
CJ.3.3.2.	165-168, 237, 359, 422.
CJ.3.3.3.	169, 313.
CJ.3.3.4.	170-177, 307, 333-334, 347, 362, 367, 391, 425.
CJ.3.3.5.	178-185, 335, 364, 371, 413, 427, 440-441.
CJ.3.3.6.	186-188, 312, 337, 369-370, 428.
CJ.3.3.7.	189, 342, 372- 373.
CJ.3.3.8.	190.
CJ.3.4.1.	191-193.
CJ.3.4.2.	194-195, 388, 404.
CJ.3.4.3.	196-197.
CJ.3.4.4.	198-200, 223- 224, 279, 300, 320, 341, 351, 387, 400, 420, 447-448.
CJ.3.4.5.	201, 374.
CJ.3.4.6.	202-203, 205, 301-302, 323, 354, 375-380, 383-386, 403, 421, 435-436, 449.
CJ.3.4.7.	204, 206-209, 222, 243, 324, 450.
CJ.3.4.8.	210-212, 381.

ЗБИРКА ЗАДАТАКА ИЗ СРПСКОГ ЈЕЗИКА
ЗА ЗАВРШНИ ИСПИТ У ОСНОВНОМ ОБРАЗОВАЊУ И ВАСПИТАЊУ
ЗА ШКОЛСКУ 2019/2020. ГОДИНУ

Аутори

Мр Александра Антић
Др Александра Кузмић
Мр Александра Станић
Мр Анђелка Петровић
Биљана Никић
Биљана Радосављевић
Др Бојан Чолак
Бранислав Минчић
Весна Булић
Елеонора Остојић
Жељко Тешић
Јелена Гинић
Јелена Ђорђевић
Јоле Булатовић
Ксенија Миловановић
Лела Брдар
Марија Марковић
Мр Милорад Рикало
Др Милица Томовић
Надежда Кировски
Светлана Лакићевић
Снежана Костадиновић
Татјана Шофранац

Завод за вредновање квалитета образовања и васпитања
Фабрицова 10, 11000 Београд
Телефон: 011/206-70-00
Факс: 011/206-70-09
Имејл: office@ceq.edu.rs
www.ceq.edu.rs

Привредно друштво „Просветни преглед“ д.о.о, Београд
Дечанска 6/3, 11000 Београд
Телефон: 011/323-53-78
Факс: 011/334-10-84
Имејл: kontakti@prosvetni-pregled.rs
www.prosvetni-pregled.rs

Штампа

ИП „Службени гласник“, Београд

Дизајн

Мирослав Јовановић

Прелом

Мирослав Јовановић

Тираж

45.000

ISBN 978-86-80742-82-3

CIP - каталогизација у публикацији
народна библиотека Србије, Београд

37 016:811.163.41(079.1)

ЗБИРКА задатака из Српског језика за завршни испит у основном образовању и васпитању :
за школску 2019/2020 годину / [аутори Александра Антић ... [и др.]]. - 2. измјено и допуњено
изд. - Београд : Завод за вредновање квалитета образовања и васпитања : Просветни преглед
, 2020 (Београд : Службени гласник), - 240 стр. : табеле ; 30 см

Подаци о ауторима преузети из колофона. Тираж 45.000. Решња: стр. 189-229.
Листа образовних стандарда који се испитују задацима на завршном испиту: стр.
230-232. - Списак задатака са шифрама стандарда: стр. 233.

ISBN 978-86-80742-82-3 (ЗВКСП)

1. Антић, Александра, 1962- [аутор]

409155.58-10 280691960